

Jakautuminen yrityksen omistajavaihdoksen esitoimena

Jenni Saukkoriipi

Maisteritutkielma

Kauppaoikeus

Oikeustieteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

2017

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Jakautuminen yrityksen omistajavaihdoksen esitoimena

Tekijä: Jenni Saukkoriipi

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Kauppa-oikeus

Työn laji: Tutkielma_x_Laudaturtyö__Lisensiaatintyö__Kirjallinen työ__

Sivumäärä: XI+70

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Suomessa on suuri määrä yrityksiä, joiden omistajat lähentyvät eläkeikää. Useat näistä yrityksistä ovat elinvoimaisia, ja tämän vuoksi niiden toiminnan jatkaminen olisi erittäin tärkeää koko yhteiskunnan kannalta. Tutkielmassa perehdytään tähän ongelmaan jakautumisen kautta. Työssä perehdytään jakautumisen lainsäädäntöön sekä osakeyhtiölain että lain elinkeinotulon verottamisesta näkökulmista. Huomiota kiinnitetään jakautumisen etuihin, rajoitteisiin ja ongelmiin. Painopisteenä tutkielmassa on tarkastella, kuinka jakautuminen voisi olla apuna yrityksen omistajanvaihdoksissa.

Työssä esitellään tavallisimmat tavat suorittaa jakautuminen. Jakautuminen vaatii liiketaloudellisen perusteen, joka voi olla esimerkiksi yrityksen omistajavaihdos. Jakautumista omistajavaihdoksen esitoimena on tarkasteltu sukupolvenvaihdoksen, yrityskaupan ja EBO- ja MBO –kauppojen kautta. Työssä on avattu hieman myös näihin liittyvää verotusta.

Johtopäätöksenä voidaan todeta jakautumisen olevan hyvä vaihtoehto omistajavaihdoksen esitoimena etenkin sellaisissa tapauksissa, joissa yritykseen on kertynyt huomattavasti varsinaiseen liiketoimintaan kuulumatonta omaisuutta. Jakautumisen kautta liiketoiminta saadaan selkeämmäksi, mikä voi houkuttaa paremmin jatkajia. Lisäksi yrityksen kauppahinta alenee ja samalla laskevat jatkajan rahoituskustannukset. Jakautuminen edellyttää kuitenkin sekä erilaisten lakien että yrityksen strategian yhteensovittamista, minkä vuoksi se voi olla myös haastava yritysjärjestely.

Avainsanat: jakautuminen, yrityksen omistajavaihdos, sukupolvenvaihdos, yrityskauppa, EBO- ja MBO –kauppa.

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön__x

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi_x_

(vain Lappia koskevat)

Sisällys

LÄHTEET	V
LYHENTEET	XI
1 Johdanto	1
1.1 Tutkielman lähtökohdat	1
1.2 Tutkimustehtävä ja aiheen rajaus	5
1.3 Tutkimusmetodi ja lähteet	6
1.4 Työn rakenne	7
2 Jakautuminen yhtiöoikeudessa	9
2.1 Jakautumisen määritelmä	9
2.2 Jakautumismenettelyt	10
2.3 Jakautumissuunnitelma ja jakautumisesta päättäminen	14
2.4 Tilintarkastajan lausunto ja velkojen asema	17
2.5 Jakautumispäätöksen täytäntöönpano ja oikeusvaikutukset	18
2.6 Jakautumisen oikeusvaikutukset	19
3 Jakautuminen vero-oikeudessa	21
3.1 Jakautumisen määritelmä	21
3.2 Liiketoimintakokonaisuus	23
3.3 Jatkuvusperiaate	27
3.4 Varojen ja velkojen jakaminen	28
3.5 Varausten käsittely	29
3.6 Osakkeiden hankintameno	29
3.7 Tappiot jakautumisessa	31
3.8 Arvonlisävero ja varainsiirtovero	32
3.9 Verollinen jakautuminen	32
3.10 OYL:n ja EVL:n vertailua	33

4	Jakautumisen liiketaloudellinen peruste ja toteuttamistapoja	36
4.1	Liiketoimintojen hajauttaminen eri yhtiöihin	37
4.2	Liiketoiminnan ja kiinteistöomaisuuden hajauttaminen eri yhtiöihin	38
4.3	Liiketoiminnan ja nettovarallisuuden hajauttaminen eri yhtiöihin	40
4.4	Veronkierto ja verojen välttäminen jakautumisen yhteydessä.....	41
5	Jakautuminen omistajavaihdoksen esitoimena.....	49
5.1	Sukupolvenvaihdos	51
5.1.1	Osakkeiden myyjän verotus ja ostajan karenssiaika.....	51
5.1.2	Jatkajan verotus	52
5.1.3	Jakautuminen sukupolvenvaihdoksen esitoimena	53
5.2	Yrityskauppa	56
5.2.1	Osakekauppa ja liiketoimintakauppa.....	57
5.2.2	Myyjän ja ostajan erilaiset näkemykset.....	58
5.2.3	Jakautuminen yrityskaupan esitoimena	58
5.3	Management Buy Out ja Employee Buy Out	60
5.3.1	MBO- ja EBO –kauppojen hyödyt ja vaarat	60
5.3.2	MBO- ja EBO –kauppaprosessit	61
5.3.3	Jakautuminen MBO- ja EBO –kauppojen esitoimena.....	62
5.4	Tappioiden siirtyminen omistajanvaihdoksissa	64
6	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	66
6.1	Jakautumisen lainsäädännöstä	66
6.2	Jakautuminen omistajanvaihdoksessa.....	67
6.3	Etuja, ongelmia ja rajoitteita	68

LÄHTEET

Kirjallisuus

Andersson, Edward – Penttilä, Seppo: Elinkeinoverolain kommentaari. Talentum Helsinki, 2014.

Blomquist, Lars – Blummé, Nils – Lumme, Eero – Pitkänen, Tomi – Simonsen, Lennart: Due diligence osana yrityskauppaa. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2001

Co-operatives UK: Simple buyout – a guide to employee buyouts and becoming an employee owned business. 2013. Luettavissa: https://www.uk.coop/sites/default/files/uploads/attachments/8364_cuk_simply_buyout_prf4b_0.pdf

Desai, Hemang - Jain, Prem. C.: Firm Performance and Focus: Long-run Stock Market Performance Following Spin-offs, Journal of Financial Economics 54/1999, s. 75-101.

Engblom, Ari: Yritysjärjestelyt ja konsernirakenteet pienyrityksen verosuunnittelussa. Defensor Legis 4/2007, s. 546-556.

Engblom, Ari – Holla, Jyrki – Järvinen, Jussi – Lamminsivu, Suvi – Lampinen, Anne – Lepistö, Markku – Paronen, Vesa – Rautajuuri, Anna-Leena – Sandelin, Eric – Torkkel, Timo – Westergård, Marjo – Äimä, Kristiina: Elinkeinoverotus 2015. Bookwell Oy, Porvoo 2015.

Helminen, Marjaana: Kansainvälinen verotus. Talentum Media 2015. E-kirja Talentumin Verkkokirjahylly –palvelussa, päivittyvä versio.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, Helsinki 2011. Luettavissa: http://www.helsinki.fi/oikeustiede/tutkimus_ja_julkaisut/julkaisut/yleinen_oikeustiede/hirvonen_mitka_metodit.pdf

Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa. Talentum Helsinki, 2010.

Immonen, Raimo: Yritysjärjestelyt. Talentum Helsinki 2015.

Immonen, Raimo - Lindgren, Juha: Onnistunut sukupolvenvaihdos. Talentum Media 2013. E-kirja Talentumin Verkkokirjahylly –palvelussa, päivittyvä versio.

Järvenoja, Markku: Yritysjärjestelyjen verotus. WSOYpro Helsinki, 2007.

Järvenoja, Markku: Liiketoimintakokonaisuus yritysjärjestelyissä. Edilex 14.4.2014.

Kangas, Erkki K: Yrittäjäpolvenvaihdos – yrittäjän opas. 2012. Luettavissa: <https://www.yrityssuomi.fi/documents/10179/61282/Yritt%C3%A4j%C3%A4polvenvaihdos+-+Yritt%C3%A4j%C3%A4n+opas.pdf/f05682e0-758a-45be-b7d4-2c92034792bc>

Kettunen, Salla – Varamäki, Elina – Tall, Juha – Katajavirta, Marja: Yritystoiminnasta luopuneiden uudet roolit. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 113. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2015. Luettavissa: <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97445/B113.pdf?sequence=1>

Kukkonen, Matti – Walden, Risto: Pk-yrityksen verosuunnittelu. Talentum Media 2014. E-kirja Talentumin Verkkokirjahylly –palvelussa.

Lakari, Torsti: Yritystoiminnan lopettaminen ja sukupolvenvaihdos. Verotieto Oy 2014.

Lauriala, Jari: Yritysjärjestelyjen johtaminen. Teoksessa Yrityskauppa 2013.

Myrsky, Matti – Malmgrén, Marianne: Elinkeinotulon verotus. Talentum Helsinki 2014.

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö II: pääomarakenne ja rahoitus. WSOYpro Helsinki, 2006.

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö IV: osakeyhtiö ja verotus. WSOYpro Helsinki, 2009.

Penttilä, Seppo: Suuri veropäivä, 2008

Penttilä, Seppo: Holdingyhtiön käyttäminen yritysjohton kannustinjärjestelmässä oli veron kiertämistä – KHO 2014. Edilex 21.5.2014.

Penttilä, Seppo: Liiketoimintakokonaisuus liiketoimintasiirrossa ja osittaisjakautumisessa – KHO 2015:155 ja 2015:156. Edilex 19.11.2015.

Rovit, Sam – Harding, David – Lemire, Catherine: A simple M&A model for all seasons. *Strategy & Leadership* (2004) 32:5, s. 18-24.

Svennas, Karin – Hakkarainen, Markku: Yrityskaupan suunnittelu ja verotus. Teoksessa *Yrityskauppa* 2013.

Tall, Juha: Yrityskauppa ja strateginen uudistuminen. *Acta Wasaensia* 305, johtaminen ja organisaatiot. Vaasan yliopisto 2014.

Tall, Juha – Varamäki, Elina – Kettunen, Salla – Katajavirta, Marja: Perustamalla tai ostamalla yrittäjäksi –kokemukset yrittäjäuran alkutaipaleelta. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 101. Seinäjoki 2015. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/87918/B101.pdf>

Tenhunen, Lauri – Werner, Rauno: Yrityskaupan käsikirja. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä 2000.

Tikka, Kari S. – Nykänen, Olli – Juusela, Janne – Viitala, Tomi: Yritysverotus I-II. E-kirja Talentumin Verkkokirjahylly –palvelussa, päivittyvä versio.

Van Teeffelen, Lex: Exploring Success and Failure in Small Firm Business Transfers. Nyenrode: Nyenrode Business University 2010.

Varamäki, Elina – Tall, Juha – Joensuu, Sanna – Katajavirta, Marja: Valtakunnallinen omistajanvaihdosbarometri 2015. Luettavissa: https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/migrated_documents/omistajanvaihdos_barometri_2015.pdf

Varamäki, Elina – Tall, Juha – Sorama, Kirsti – Katajavirta, Marja: Valtakunnallinen omistajanvaihdosbarometri 2012. Luettavissa: http://doria32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/84797/omistajanvaihdosten_valtakunnallinen_koordinointi.pdf?sequence=3

Varamäki, Elina - Viljamaa, Anmari – Tall, Juha – Heikkilä, Tarja – Kettunen, Salla – Matalamäki, Marko: Kesken jääneet yrityskaupat –myyjien ja ostajien näkökulma. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B raportteja ja selvityksiä 91. 2014.

Oikeustapaukset

KHO:1999:2

KHO:1999:63

KHO 1999:79

KHO 2000:470

KHO 2008:73

KHO 2008:74

KHO 2013:44

KHO 2014:66

KHO 2015:156

KVL 311/1996

KVL 47/1997

KVL 48/1999

KVL 149/1999

KVL 65/2000

KVL 39/2009

KVL 10/2010

Andersen og Jensen ApS C-43/00

Asiassa C-28/95 A. Leur-Bloem vs Inspecteur der Belastingdienst/Ondernemingen
Amsterdam 2

Virallislähteet

HE 177/1995 Hallituksen esitys Eduskunnalle yritysjärjestelyjä koskevien elinkeinotulon
verottamisesta annetun lain ja eräiden muiden lakien säännösten muuttamisesta

HE 89/1996 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi osakeyhtiölain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

HE 109/2005 Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi

HE 193/2005 Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tuloverolain ja elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta

HE 247/2006 vp eduskunnalle eräitä yritysjärjestelyjä koskeviksi muutoksiksi verolainsäädäntöön

VaVM 49/1995 Hallituksen esitys yritysjärjestelyjä koskevien elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja eräiden muiden lakien säännösten muuttamisesta

VaVM 41/2005 Hallituksen esitys laeiksi tuloverolain ja elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta

Verohallinto

Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, 15.5.2013, A67/200/2013

Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, 4.1.2016, A111/200/2015

Yritysjärjestelyt verotuskäytännössä, 28.11.2000, 3311/345/2000.

Vahvistettu tappio ja omistajanvaihdos, 21.3.2016, A74/200/2015

Internetlähteet

Digia (<http://digia.fi/globalassets/sijoittajat/jakautuminen/jakautumisesite.pdf>) Luettu 3.12.2016

Digian jakautumissuunnitelma (<http://digia.fi/globalassets/sijoittajat/jakautuminen/digia-oyj---jakautumissuunnitelma---qt-group-oyj.pdf>). Luettu 3.12.2016

Elinkeinoelämän keskusliitto: Hallitus esittää tarkistuksia perintö- ja lahjaverotukseen. (<https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2016/07/04/hallitus-esittaa-tarkistuksia-perinto-ja-lahjaverotukseen/>) Luettu 28.9.2016

Kauppakamari (<http://kauppakamari.fi/2016/02/17/sukupolvenvaihdoksen-esteet-pitaa-poistaa/>) Luettu 11.10.2016

Kauppalehti (<http://blog.kauppalehti.fi/80-plus-paivassa-osakesijoittajaksi-porssiyhtioiden-jakautumiset-onnistuivat-analyysi>)_Luettu 12.10.2016

Pörssisäätiö (<http://www.porssisaatio.fi/blog/2013/03/11/jakautuminen-lisaa-omistaja-arvoa/>)_Luettu 1.11.2016

Talouselämä (<http://www.talouselama.fi/uutiset/jakautuminen-on-in-monialaisuus-out-3396383>)_Luettu 1.11.2016

Yrittäjät (<https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/minustakoyrittaja/omistajanvaihdos/verotus/yrityskaupan-verotus-320758>) Luettu 20.10.2016

LYHENTEET

EBO	Employee Buy Out		
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360		
HE	Hallituksen esitys		
KHO	Korkein hallinto-oikeus		
KVL	Keskusverolautakunta		
MBO	Management Buy Out		
OYL	Osaakeyhtiölaki 21.7.2006/624		
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378		
TVL	Tuloverolaki 30.12.1992/1535		
VaVM	Valtiovarainvaliokunnan mietintö		
VML	Laki	verotusmenettelystä	18.12.1995/1558

1 Johdanto

Tässä luvussa tutustutaan tutkielman lähtökohtiin, siihen miksi työ on tehty ja millä perusteilla aihe on valittu. Luvussa esitellään tutkielman tutkimusmetodi ja selvennetään aiheen rajausta. Lopuksi kerrotaan miten työ etenee sen seuraamisen helpottamiseksi.

1.1 Tutkielman lähtökohdat

Suomessa eletään tilanteessa, jossa useat tuhannet yritykset miettivät vaihtoehtoja toimintansa jatkamiselle suurten ikäpolvien eläkeiän lähestyessä.¹ Ongelmallista tilanteessa on se, että omistajanvaihdosta tarvitsevia yrityksiä tuntuu olevan enemmän kuin mahdollisia jatkajia.² Tutkimusten mukaan yrityksen jatkuvuuden turvaamisella omistajavaihdosten kautta on merkittävämpi kansantaloudellinen rooli kuin uusilla perustettavilla yrityksillä.³ Asiaan on myös viime vuosina herätty ja on ymmärretty toimivien yritysten jatkuvuuden tärkeys yhteiskunnan kannalta.⁴ Tilanne on kuitenkin edelleen se, että eläköitymisen vuoksi markkinoilta on poistumassa elinvoimaisia yrityksiä jatkajan puuttuessa.

On ehdottoman tärkeä pyrkiä turvaamaan yritysten tulevaisuus omistajanvaihdoksella. Omistajanvaihdos voi tapahtua joko perheen sisällä, kaupalla ulkopuoliselle tai kaupalla henkilöstölle. Toimintansa vakiinnuttaneet yritykset paitsi työllistävät suuremman määrän henkilöstöä kuin perustettavat yritykset mutta ovat myös elinvoimaisempia perustettaviin yrityksiin verrattuna. Lisäksi omistajavaihdosten sujuvuus turvaa verotuloja, osaaminen ja asiantuntijuus säilyvät ja yrittäjä itse saa korvauksen tekemästään työstään. Myös yhteistyö asiakkaiden, toimittajien ja alihankkijoiden välillä pysyy aktiivisena.⁵

Omistajanvaihdokseen tulisi varautua jo hyvissä ajoin, sillä jatkajan löytäminen ja valmentaminen voivat vaatia aikaa onnistuakseen. Vähittäinen ja rauhallinen sitouttaminen yrityksen johtamiseen, omistamiseen sekä yrittäjävastuun kantamiseen tuovat usein parhaan

¹ Ks. esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliitto: Hallitus esittää tarkistuksia perintö- ja lahjaverotukseen.

² Immonen – Lindgren 2013, kohta 1.1.

³ Ks. esim. Van Teeffelen 2010.

⁴ Tästä esimerkkinä muun muassa vuonna 2013 käynnistetty Omistajanvaihdoshanke, jonka rahoittajina toimivat muun muassa Yksityisyrittäjien Säätiö ja työ- ja elinkeinoministeriö. Ks. lisää Varamäki et al. 2015, esipuhe.

⁵ Tall et al. 2015, s. 15; Varamäki et al. 2014, s. 3; Immonen –Lindgren 2013, kohta 1.1.

lopputuloksen sekä yrityksen että jatkajan kannalta. Yritys on monin tavoin sidoksissa ympäristöönsä ja sillä on useita yhteistyökumppaneita ja erilaisia sidosryhmiä, joille yrityksen omistaja on luonut identiteetin koko yritykselle. Näin ollen uuden jatkajan vähittäinen mukaan tulo yritykseen on myös sidosryhmien kannalta hyvä asia. Samalla jatkaja voi rakentaa luottamuksellista suhdetta yhteistyökumppaneihin, kun omistajakin on vielä toiminnassa mukana. Tämän vuoksi myös yrityskauppa ulkopuolisen kanssa on hyvä toteuttaa siten, että kauppakirjassa sovitaan entisen omistajan työskentelystä yrityksestä kunnes toiminta alkaa vakiintua jatkajan kannalta.⁶

Jotta omistajanvaihdos tapahtuisi onnistuneesti, tulisi siihen varata reilusti aikaa sekä löytää yritykselle sopiva kaikkia osapuolia tyydyttävä kauppahinta. Sekä suunnitteluun että hintaan vaikuttaa se, tuleeko yrityksen jatkaja omistajan lähipiiristä vai kokonaan ulkopuolelta. Kun jatkaja löytyy perhepiiristä, voidaan kaupan toteutuksessa hyödyntää erilaisia tuloveron ja perintö- ja lahjaverotuksen huojennuksia. Jos perhepiiristä ei kuitenkaan löydy yrityksen toiminnan jatkajaa, korostuu kaupassa tavallista enemmän yrityskaupprosessit ja myös hinta perustuu enemmän markkinoiden varaan. Hyviä vaihtoehtoja omistajanvaihdokselle ovat myös niin sanotut välimallit, jolloin yrityksen jatkajiksi siirtyy joko yrityksen johtoa (Management Buy Out –eli MBO-kauppa) tai henkilökuntaa (Employee Buy Out –eli EBO-kauppa) tai näiden yhdistelmä. Tällöin kaupprosessi sekä hinta ovat niin sanotusti perhepiirin ja tavallisen yrityskaupan välimaastossa.⁷ On kuitenkin syytä huomioda, että kauppataavasta riippumatta omistajanvaihdoksessa tulisi käydä tietyt prosessit läpi. Näitä ovat muun muassa due diligence –tarkastus ja yrityksen arvonmääritys.

Due diligencellä tarkoitetaan yrityskaupassa ennakkoselvitystä. Due diligence kannattaa suorittaa aina omistajanvaihdoksen yhteydessä, sillä on ostajan edun mukaista, että hän on perillä siitä mitä kauppa pitää sisällään. Due diligencen laajuus voi puolestaan olla erilainen jatkajasta, kohteesta ja suhteista riippuen. Perhepiiristä tuleva ei välttämättä tarvitse niin perusteellista ennakkotarkistusta yrityksestä kuin ulkopuolinen ostaja. On kuitenkin erittäin tärkeää, että myös perhepiiristä tuleva jatkaja tietää mihin hän on ryhtymässä, sillä riittävän kattava kuva yrityksen vastuista ja taloudesta on välttämätöntä toiminnan jatkamisen

⁶ Immonen – Lindgren 2013, kohta 1.1; Lauriala 2013, s. 37-38.

⁷ Immonen –Lindgren 2013, kohta 1.1.

kannalta.⁸ Tavallisesti due diligence kohdistuu viiteen osa-alueeseen, joita ovat liiketoimintaselvitys, oikeudellinen selvitys, taloudellinen selvitys, verotus selvitys ja ympäristöriskit.⁹

Omistajavaihdokseen liittyy useita verotuksellisia kysymyksiä kaiken muun selvittelyn lisäksi. Verovaikutukset on otettava huomioon niin myyjän, ostajan kuin ostettavan kohteenkin osalta. Lisäksi kaupan toteuttamistapa ja rahoitus on otettava prosessissa huomioon. Usein yrityksen omistajalla ja mahdollisella ostajalla on hyvin erilaiset intressit ja molempien näkökulmien huomioiminen olisi tärkeää kauppaneuvotteluissa. Kauppoja ei tulisi useista verokysymyksistä huolimatta lähestyä verotus edellä, vaan tärkeää olisi onnistua suunnittelemaan kokonaisuus, josta saataisiin mahdollisimman hyvä kauppahinta molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Tämän vuoksikin onnistunut omistajanvaihdos vaatii usein pitkänajansuunnittelua.¹⁰

Tutkimusten mukaan yrityksen omistajilla on usein suurempi käsitys yrityksensä hinnasta kuin ostajilla ja tällä on luonnollisesti vaikutusta kauppohen toteutumiseen.¹¹ On myös tavallista, että yritys on epäselvä kokonaisuus, johon liittyy myös paljon itse liiketoimintaan kuulumatonta omaisuutta. Tämä epäselvyys puolestaan tekee kohteesta vähemmän houkuttelevan, mutta myös kauppahinta voi kohota tämän vuoksi kohtuuttoman korkealle ostajan kannalta. Yksi keino selkeyttää yrityksen rakennetta ja keventää tasetta on jakautuminen.¹² Osakeyhtiölain (21.7.2006/624) jakautumisen säännökset koskevat osakeyhtiöitä ja lakia elinkeinotulon verottamisesta (24.6.1968/360) sovelletaan lisäksi myös muihin tuloverolain 3 §:ssä tarkoitettujen kotimaisten yhteisöjen jakautumisiin. Tässä tutkielmassa huomio on kuitenkin pelkästään osakeyhtiöissä. Useat Suomessa toimivat yhtiöt ovat osakeyhtiö-muotoisia, mutta toki myös muut yritys muodot ovat suosittuja. Omistajanvaihdoksen yhteydessä on kuitenkin usein kannattavaa miettiä yhtiömuodon muuttamista, sillä usein osakeyhtiö on ostajan kannalta kiinnostavin vaihtoehto.

⁸ Immonen –Lindgren 2013, kohta 2.3.1.

⁹ Myös Suomessa due diligence osa-alueista käytetään usein englanninkielisiä termejä, jotka ovat Business Due Diligence, Legal Due Diligence, Financial Due Diligence, Taxation Due Diligence ja Environmental Due Diligence.

¹⁰ Blomquist et al. 2001, s. 96.

¹¹ Ks. esimerkiksi Varamäki et al. 2014, s. 47.

¹² Ks. lisää esim. Järvenoja 2007, s. 138.

Huomattavaa on, että toiminimen kohdalla sen omistajanvaihdos ei ole edes mahdollinen vaan toimintamuoto on muutettava ennen omistajanvaihdosta.¹³

Jakautumisen säännökset löytyvät osakeyhtiölaista ja laista elinkeinotulon verottamisesta. OYL:ään säännökset otettiin vuoden 1978 osakeyhtiölakiin vuonna 1997 tapahtuneella lakimuutoksella (145/1997) ja ne löytyivät lain 14 a luvusta. Jakautuminen otettiin osakeyhtiölakiin jakautumisdirektiivin (82/891/ETY) seurauksena. Nykyisin säännökset löytyvät OYL:n 17 luvusta. Jakautumisen verosääntely tuli puolestaan voimaan jo ennen sitä koskevaa yhtiöoikeudellista lainsäädäntöä 1.1.1996 EVL:n 52 c §:ään. EVL:n säännöksiin ei kuitenkaan alun perin kuulunut osittaisjakautumista koskevaa jakautumista, vaan laki mahdollisti ainoastaan kokonaisjakautumisen. Osittaisjakautuminen tuli osaksi EVL 52 c §:ää lakimuutoksella vuonna 2007 (1424/2006). Muutos oli tarpeellinen, sillä osittaisjakautuminen löytyi jo yhtiöoikeudesta. Pykälää muutettiin jälleen vuonna 2009 (1077/2008) ja pyrkimyksenä oli edelleen lähentää EVL:n säännöksiä OYL:n nähden. Muutoksen yhteydessä säännöksen rakennetta ja jakautumisvastikkeen edellytyksiä muutettiin.¹⁴

EVL:n yritysjärjestelysäännökset perustuvat alun perin yritysjärjestelydirektiiviin (90/434/ETY) ja EVL:n säännöksiä on myös muutettu yritysjärjestelydirektiivin muuttuessa.¹⁵ Direktiivin tarkoituksena on poistaa verotuksellisia esteitä yritystoiminnan tarpeellisilta uudelleenjärjestelyiltä EU:n alueella. Direktiivin ajatuksena on, että yritysjärjestelyt eivät aiheuta välittömiä tuloveroseuraamuksia järjestelyjä tekeville yrityksille ja niiden omistajille. Direktiivin perustana on jatkuvuusperiaate, jolla tarkoitetaan sitä, että verotus siirtyy myöhempään ajankohtaan, jolloin varojen uusi luovutus tapahtuu.¹⁶

Direktiivillä pyritään siihen, että kansainväliset yritysjärjestelyt ovat oikeutettuja samanlaiseen erityiskohteluun kuin kotimaiset yritysjärjestelyt. Edellytyksenä on, että kotimaisen yhtiön ohella järjestelyn toinen osapuoli on toisessa EU-maassa oleva yhteisö. Säännökset koskevat siis sekä kotimaisia yritysjärjestelyjä että myös yritysjärjestelyitä,

¹³ Toiminimen myynti on aina substanssikauppa, ks. lisää esim. Lakari 2014, s. 25.

¹⁴ Ks. lisää Mähönen – Villa 2009, s. 586-589.

¹⁵ Muutosdirektiivi 205/19/94/17.2.2005 ja täydennetyt säännökset eurooppayhtiön ja -osuuskunnan sääntömääräisen kotipaikan siirtämisestä toiseen EU-valtioon ja rajat ylittävän sulautumisen ja jakautumisen verokohtelusta.

¹⁶ Helminen 2015, luku 12, kohta yritysjärjestelydirektiivi.

jotka tapahtuvat kotimaisen yhtiön ja toisessa EU-valtiossa olevan yhtiön välillä. Direktiivin avulla pyritään välttämään houkutusta käyttää tekaistuja yritysjärjestelyjä veroetujen saamiseen, kun verojen neutraalisuus koskee sekä pelkkiä kotimaisia että EU-maiden välisiä järjestelyitä. Direktiiviä ei sovelleta, jos järjestelyihin osallistuu muita kuin kotimaisia tai EU-valtioista olevia osapuolia.¹⁷

OYL:n jakautumissäännökset ovat melko suoraviivaisia eikä esimerkiksi oikeustapauksia niiden laiminlyönneistä juurikaan ole. Sen sijaan EVL:n säännökset eivät ole niin selkeitä ja niiden tulkintaa ovat muovanneet sekä KVL:n ratkaisut että oikeustapaukset. EVL:n jakautumissäännökset eivät ole kovinkaan tyhjentyvät, mutta vähitellen ne ovat käyneet selkeämmiksi oikeustapausten ja Verohallinnon ohjeistusten kautta.¹⁸ Kuitenkin edelleen aiheessa on tutkimisen varaa.

1.2 Tutkimustehtävä ja aiheen rajaus

Omistajanvaihdoksen apuna voidaan käyttää useita keinoja.¹⁹ Tässä tutkielmassa keskitytään yrityksen jakautumiseen ja siihen kuinka jakautuminen voi auttaa yrityksen omistajanvaihdoksessa. Tarkoituksena on selvittää jakautumisen lainsäädäntöä ja kuinka jakautuminen käytännössä tapahtuu.

Tutkimustehtävänä on selvittää

1. jakautumisen lainsäädäntöä sekä OYL:n että EVL:n kannalta,
2. sitä, kuinka jakautumisella voidaan auttaa yrityksen omistajanvaihdosta ja
3. minkälaisia etuja, ongelmakohtia ja rajoitteita toimenpiteeseen liittyy.

Tutkielmassa syvennyttään jakautumista säätelevään lainsäädäntöön sekä OYL:n että EVL:n kautta. Jakautuminen on hyväksyttävä toimenpide silloin, kun se tapahtuu OYL:n säännösten mukaisesti. Vaikka jakautuminen täyttäisi OYL:n vaatimukset, se ei välttämättä

¹⁷ Helminen 2015, luku 12, kohta yritysjärjestelydirektiivi; huomioi myös ETA-maat poikkeuksena direktiivin soveltamisesta. ETA-valtioiden yhtiöitä on kohdeltava yhdenmukaisesti kotimaisten ja EU-maiden yritysten kanssa.

¹⁸ Vrt. esim. Verohallinnon ohje Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, 4.1.2016, A111/200/2015 ja Yritysjärjestelyt verotuskäytännössä, 28.11.2000, 3311/345/2000.

¹⁹ Yrityksestä voidaan esimerkiksi jakaa ylimääräisiä varoja osakkeenomistajille, hankkia omia osakkeita tai ottaa uusi omistaja mukaan osakeannilla. Ks. lisää esim. Immonen –Lindgren 2013, kohdat 8.1; 8.2 ja 9.3.

ole jakautuminen EVL:n mukaan. Kuitenkin EVL:n mukainen jakautuminen edellyttää, että jakautuminen on tapahtunut OYL:n mukaisesti. Tämän vuoksi työssä perehdytään jakautumisen lainsäädäntöön molempien lakien kautta.

Tutkielman tarkoituksena on luoda tarkempi kuva siitä, kuinka jakautuminen voidaan toteuttaa siten, että veroetujen käyttäminen on mahdollista. Pyrkimyksenä on selventää sitä, kuinka jakautuminen voi tapahtua ja kuinka sillä voidaan helpottaa omistajanvaihdon toteuttamista. Jakautumisesta ja sen lainsäädännöstä on kirjoitettu paljon.²⁰ Vaikuttaa kuitenkin siltä, että kirjallisuudesta puuttuu niin sanottu koonti siitä, kuinka jakautumisella voidaan auttaa omistajanvaihdosta.

Tutkielmassa ei sen laajuudesta johtuen voida keskittyä syvällisesti esiteltyjen vaihtoehtojen (sukupolvenvaihdos, yrityskauppa ja Management ja Employee Buy Out) verokohteluihin, joista jokaisesta voisi tehdä erillisen tutkielman mutta niistä on kuitenkin syytä antaa pieni katsaus ja yleisimmät suuntaviivat. Tutkielmassa ei myöskään käydä läpi muita vaihtoehtoja omistajanvaihdon helpottamiseksi kuin jakautuminen työn laajuudesta johtuen. Tutkielman omistajanvaihdokset käsitellään ainoastaan osakeyhtiöiden osalta, sillä jakautumisen säännökset eivät koske muita yritysmuotoja. Yritysmuodon vaihtaminen osakeyhtiöksi on usein omistajanvaihdokseen varauduttaessa vartenotettava vaihtoehto, sillä osakeyhtiö on ostajalle tavallisesti mieluinen kohde. Tutkielmassa ei käsitellä näitä yritysmuodon muutoksia, mutta on kuitenkin tärkeää huomioida myös tämä mahdollisuus.²¹

1.3 Tutkimusmetodi ja lähteet

Lainoppi eli oikeusdogmatiikka on oikeudellisen tutkimuksen ydinaluetta. Oikeusdogmatiikan tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus. Oikeusdogmatiikalla voidaan nähdä kaksi keskeistä tehtävää - tulkinta ja systematisointi. Ensinnäkin lainopin tehtävänä on selvittää oikeusongelmia niihin liittyvien olemassa olevien oikeuden sisältöjen perusteella. Tällä tarkoitetaan sitä, että oikeusdogmatiikalla haetaan voimassa olevan oikeuden avulla vastauksia yhteiskunnassa esiintyviin aitoihin tilanteisiin.

²⁰ Ks. esimerkiksi Myrsky – Malmgrén 2014, s. 400-423 ja Andersson – Penttilä 2015, s. 742-760.

²¹ Ks. lisää yritysmuodon muuttamisesta muun muassa Immonen 2015, s. 434-474 ja Lakari 2014 s. 54-70.

Oikeusdogmatiikka on oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen tutkimusta ja sen tärkeimpänä tehtävänä on selvittää kuinka näitä sääntöjä tulkitaan.²²

Lainopin toisena keskeisenä tehtävänä on oikeusjärjestyksen eli voimassa olevan oikeuden jäsentäminen. Lainopin jäsentämisessä keskeistä on tutkia ja jäsentää oikeudenalojen käsitteitä, oikeusperiaatteita ja teoreettisia rakennelmia.²³ Jäsentelyn avulla voidaan kehittää oikeudellista käsitejärjestelmää, jolloin oikeuden tulkinta helpottuu. Jäsentely voi auttaa myös hahmottamaan kokonaiskuvaa oikeudellisista järjestelyistä ja niiden välisistä keskinäissuhteista.²⁴

Tutkielma on lainopillinen. Siinä käsitellään jakautumisen lainsäädäntöä, lainvalmisteluaineistoa sekä näitä tulkitsevia oikeustapauksia. Tutkielmassa pyritään jäsentämään jakautumiseen liittyvää lainsäädäntöä ja selvittämään sen tarjoamia mahdollisuuksia ja rajoitteita yritysten omistajanvaihdoksissa.

Tutkielman keskeisimmän lähdeaineiston muodostavat osakeyhtiölain ja elinkeinoverolain säännökset sekä niihin liittyvä lainvalmisteluaineisto. Näitä tukevat aiheeseen liittyvä oikeuskirjallisuus sekä oikeustapaukset ja KVL:n antamat ratkaisut. Myös Verohallinnon ohjeet ovat merkittävässä osassa tutkielman lähdeaineistoa. Tutkielmassa käsitellään lisäksi omistajanvaihdoksiin liittyvää tutkimusaineistoa ja kirjallisuutta.

1.4 Työn rakenne

Tutkielma alkaa aiheeseen johdattelulla. Jakautumisesta säädetään sekä OYL:ssä että EVL:ssä, jonka säännökset perustuvat EU:n yritysjärjestelydirektiiviin. Tutkielman toisessa luvussa käsitellään jakautumista OYL:n kannalta ja kolmannessa luvussa EVL:n kannalta. Kaikki OYL:n säädökset jakautumisesta eivät täytä EVL:n mukaisia jakautumisia, mutta jotta EVL:n säädöksiä jakautumisesta voitaisiin noudattaa, on myös OYL:n mukaiset säädökset oltava kunnossa.

Työn neljäs luku käsittelee tyypillisimpiä tapoja suorittaa jakautuminen, joka täyttää myös EVL:n säännökset. Luvussa perehdytään myös olennaiseen liiketaloudellisen perusteen –

²² Hirvonen 2011, s. Husa et al. 2010, s. 20.

²³ Hirvonen 2011, s. 25.

²⁴ Husa et al. 2010, s. 20-21.

käsitteeseen. Viides luku on tutkielman kannalta ehkäpä oleellisin. Luvussa käsitellään yrityksen omistajanvaihdoksia sukupolvenvaihdoksen, yrityskaupan ja Management Buy Out ja Employee Buy Out –ilmiöiden kautta. Ilmiöitä selvennetään hieman, jotta jakautumisen merkitys selkeytyy lukijalle. Jokaisen omistajanvaihdoskohdan osalta kerrotaan myös hieman järjestelyyn liittyvästä verotuskuvioista. Lopuksi asiasta tehdään yhteenveto ja saadaan johtopäätökset.

2 Jakautuminen yhtiöoikeudessa

Tässä luvussa käsitellään jakautumista osakeyhtiölain näkökulmasta. Jakautumisen säännökset löytyvät lain 17 luvusta. Jakautuminen on ikään kuin sulautumisen peilikuva ja sen säännökset vastaavat pitkälti sulautumisen säännöksiä.²⁵

Luvussa käydään aluksi lävitse OYL:n mukainen jakautumisen määritelmä ja kuinka jakautuminen voi sen mukaan tapahtua. Luvussa käsitellään jakautumissuunnitelmaa ja siihen liittyviä muodollisuuksia. Jakautumisella on vaikutusta myös yrityksen velkoihin ja sen vuoksi myös velkojen asemaan kiinnitetään huomiota. Lopuksi keskitytään jakautumisen oikeusvaikutuksiin.

2.1 Jakautumisen määritelmä

Osakeyhtiölaissa jakautuminen voi tapahtua niin, että jakautuvan yhtiön varat ja velat siirtyvät kokonaan tai osittain yhdelle tai useammalle osakeyhtiölle ja jakautuvan yrityksen omistajat saavat jakautumisvastikkeena vastaanottavan yhtiön osakkeita. Osakeyhtiölaissa jakautumisvastike voi olla myös rahaa, muuta omaisuutta ja sitoumuksia.²⁶

Vastaanottava yhtiö voi olla olemassa oleva yritys tai jakautumisen yhteydessä perustettava yhtiö. Osakeyhtiölaissa jakautumisvastikkeen ei tarvitse muodostua vastaanottavan yhtiön osakkeista, mikä mahdollistaa sen että jakautuvan yhtiön osakkeenomistajista ei välttämättä tule vastaanottavan yhtiön omistajia. Mikäli vastaanottava yhtiö on jo olemassa oleva yritys, mahdollista on että jakautumiseen voi osallistua myös muita osakkeenomistajia tai erityisten oikeuksien haltijoita kuin jakautuvan yhtiön omistajat ja oikeuksien haltijat. Jakautuvan yrityksen jakauduttua toimivaan yhtiöön jakautuvan yhtiön osakkaat ja oikeuksien haltijat eivät tavallisesti saa samanlaista omistusoikeutta tai vastaavia oikeuksia vastaanottavassa yhtiössä kuin mitä heillä oli jakautuvassa yhtiössä. Tämän vuoksi osakeyhtiölakiin on otettu säännökset lunastusmenettelystä. Huomattava on, että lunastusmenettelyä sovelletaan ainoastaan silloin, kun kyseessä on olemassa olevaan yhtiöön jakautuminen. Jakautuminen perustettavaan yhtiöön tuo samanlaiset oikeudet

²⁵ Mähönen – Villa 2006, s. 453-454.

²⁶ Määritelmä on osakeyhtiölain mukainen. Jakautuminen on myös vero-oikeudellinen käsite, josta enemmän seuraavassa luvussa. Tärkeää on kuitenkin jo huomioida, että käsite ei ole täysin yhdenmukainen ja kaikkia osakeyhtiölain sallimia jakautumismuotoja ei käsitellä vero-oikeudessa jakautumisena.

omistajille ja oikeuksien haltijoille kuin mitä heillä oli jakautuvassa yhtiössä, jolloin lunastusmenettelystä tulee tarpeeton.²⁷

2.2 Jakautumismenettelyt

Jakautuminen voi tapahtua joko kokonaan tai osittain. OYL 17:2 mukaan jakautuminen voi tapahtua siten, että:

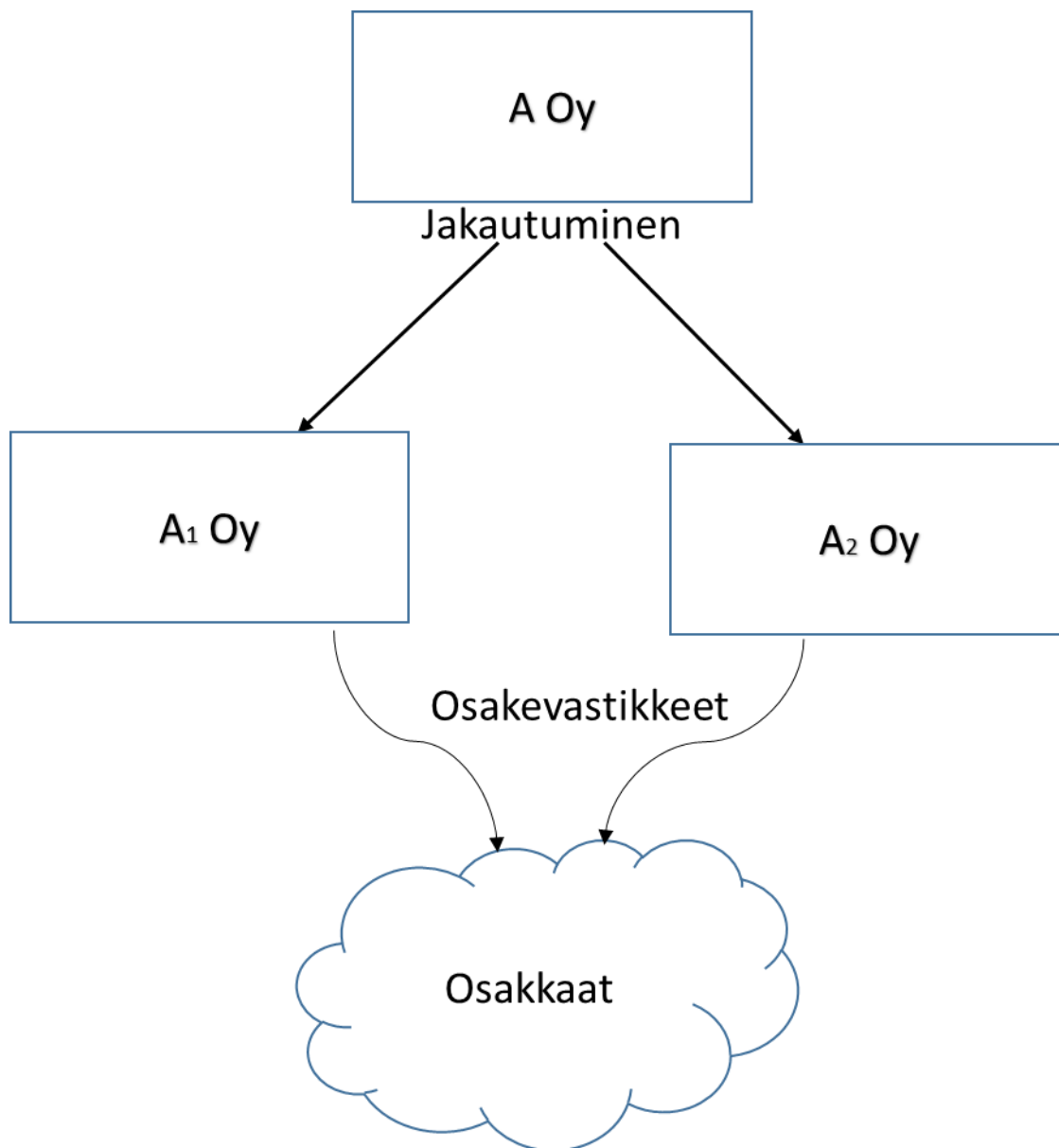
”1) jakautuvan yhtiön kaikki varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle ja jakautuva yhtiö purkautuu (*kokonaisjakautuminen*); taikka

2) osa jakautuvan yhtiön varoista ja veloista siirtyy yhdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle (*osittaisjakautuminen*).

Jakautumisella toimivaan yhtiöön tarkoitetaan jakautumista, jossa vastaanottava yhtiö on perustettu ennen jakautumisen täytäntöönpanoa, ja *jakautumisella perustettavaan yhtiöön* jakautumista, jossa vastaanottava yhtiö perustetaan jakautumisen yhteydessä. Jakautuminen voi tapahtua samalla sekä toimivaan että perustettavaan yhtiöön.

Jakautumiseen osallistuvilla yhtiöillä tarkoitetaan tässä luvussa jakautuvaa yhtiötä ja vastaanottavaa yhtiötä.”

²⁷ Immonen 2015, s. 402-403, Mähönen-Villa 2006, s. 454-455.

Kuva 1 Kokonaisjakautuminen

Jakautumisen säännökset ovat osakeyhtiölaissa samanlaiset sekä julkisille että yksityisille osakeyhtiöille.²⁸ Laki on kuitenkin alun perin tehty julkisia osakeyhtiöitä silmällä pitäen, minkä vuoksi säännökset voivat vaikuttaa turhan monimutkaisilta yksityisille pienemmille osakeyhtiöille. Menettelyt on kuitenkin mahdollista yksinkertaistaa, mikäli osakkeenomistajat ovat asioista yksimielisiä.²⁹ Osakeyhtiölain säännökset ovat alun perin

²⁸ Vrt. Jakautumisdirektiivi, joka koskee pelkästään julkisia osakeyhtiöitä.

²⁹ Immonen 2015, s. 396.

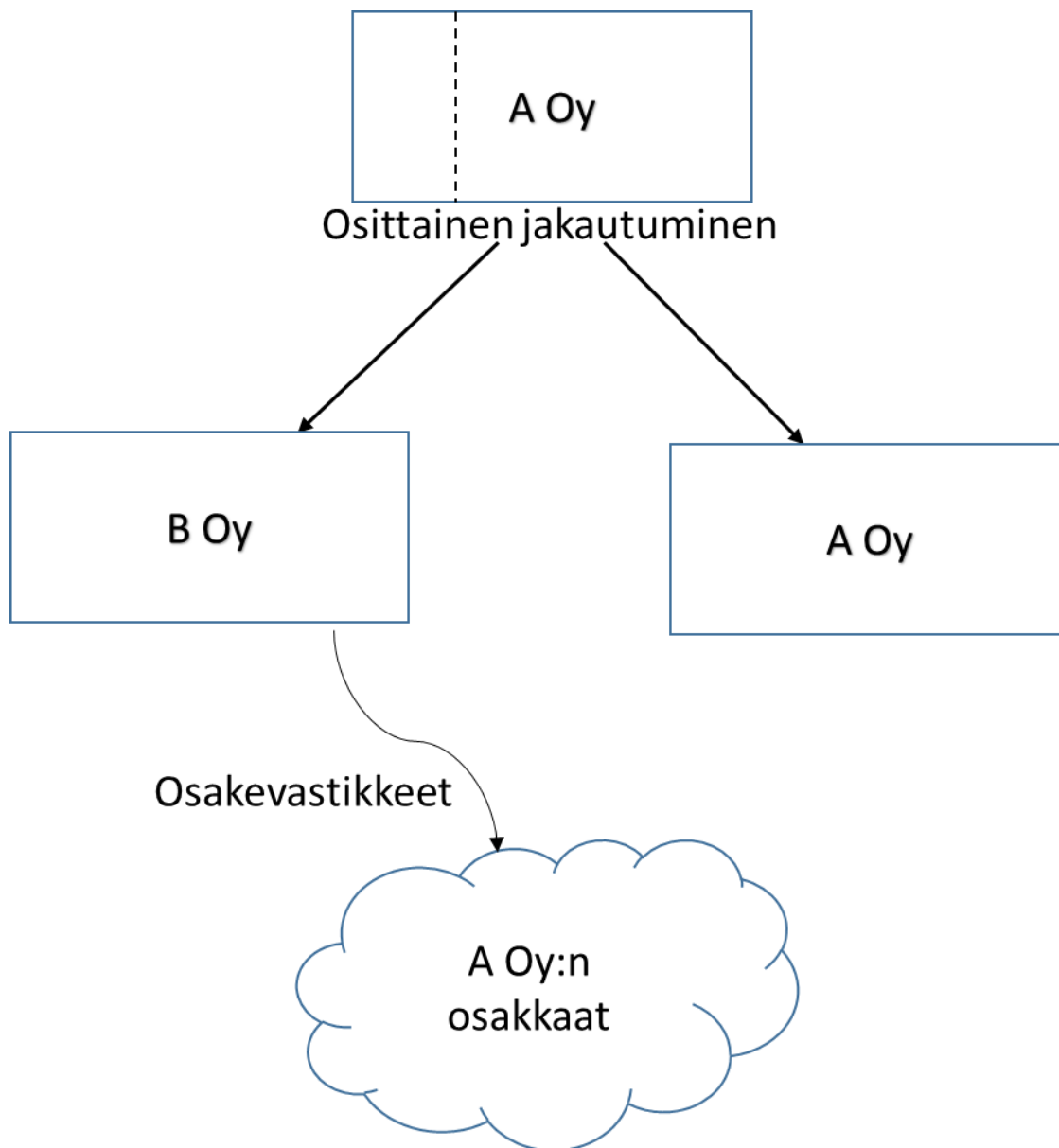
kirjoitettu kokonaisjakautumista varten.³⁰ Kokonaisjakautuminen on kuvattu kuvassa 1. Kuvasta voi nähdä, että A Oy:n jakautuessa kokonaan, se purkautuu selvitysmenettelyttä. Jakautumisen yhteydessä syntyy vähintään kaksi uutta yritystä, kuvassa A1 Oy ja A2 Oy. Vastaanottavien yritysten ei tarvitse jatkaa jakautuvan yhtiön toimintaa, sillä yhtiöoikeudellisesti toiminnan jatkamisella ei ole merkitystä ja siitä voisi seurata helposti tulkinnallisia ongelmia.³¹ Jakautumisessa omistusrakenteet muodostuvat uudelleen, kuitenkin niin että jakautuvan yrityksen omistajat saavat vastikkeena menettämistään osakkeista vastaanottavan yrityksen osakkeita tai vaihtoehtoisesti rahaa, sitoumuksia tai muuta omaisuutta. Jakautumisesta on tehtävä kirjallinen jakautumissuunnitelma ja se on hyväksyttävä jakautumiseen osallistuvien yhtiöiden hallituksissa ja rekisteröitävä kuukauden kuluttua allekirjoittamisesta.

Velkojille annetaan asiasta kuulutus ja kuulutus on rekisteröitävä neljän kuukauden kuluessa jakautumissuunnitelman rekisteröimisestä. Pääsääntöisesti jakautumisesta päättää yhtiökokous jakautuvassa yhtiössä ja hallitus vastaanottavassa yhtiössä. Jakautumisen hyväksymispäätös on tehtävä neljän kuukauden kuluttua jakautumissuunnitelman rekisteröinnistä tai suunnitelma raukeaa. Kun jakautumisesta on päätetty, siitä on tehtävä kaupparekisteriin täytäntöönpanoilmoitus kuuden kuukauden kuluessa jakautumispäätöksestä tarvittavine liitteineen. Mikäli velkojat eivät ole vastustaneet jakautumista, jakautuminen voidaan rekisteröidä voimassaolevaksi. Tällöin jakautuva yritys purkaantuu ja toimittaa asiassa lopputilityksen, joka on rekisteröitävä kahden kuukauden kuluttua osakkeenomistajien kokouksessa.³²

³⁰ Osakeyhtiölaki 1978 oli olemassa ainoastaan kokonaisjakautumista koskevat säännöt. Vuoden 2006 osakeyhtiölakiin lisättiin säännökset osittaisjakautumisesta.

³¹ Ks. HE 89/1996, s.34.

³² Ks. tarkemmin Immonen 2015, s. 396-399.

Kuva 2 Osittaisjakautuminen

Osittaisjakautuminen tapahtuu lähes samalla tavalla kuin kokonaisjakautuminen. Osittaisjakautuminen on havainnollistettu kuvassa 2. Merkittävimmät erot osittaisjakautumisen ja kokonaisjakautumisen välillä liittyvät siihen, että osittaisjakautumisessa jakautuva yhtiö ei purkaudu ja vastaanottavana yhtiönä voi olla yksi tai useampi yhtiö. Vastaanottava yhtiö voi olla jo olemassa tai syntyä jakautumisen myötä. Osittaisjakautuminen tarjoaa mahdollisuuden eriyttää eri toimialan toimintaa tai yksiköitä eri yrityksiin, mikäli jakautuvassa yhtiössä on tällaista. Immonen on nostanut esimerkiksi

yhtiön jakautumisen niin että markkinointi ja tuotanto jatkavat toimintaansa erillisinä yhtiöinä.³³ Käytännön esimerkkinä voidaan mainita YIT:n ja Caverion Oyj:n jakautuminen. Siinä YIT jakautui ja jatkoi toimintaansa rakentamispalvelujensa kanssa ja vastaanottavalle uudelle yhtiölle Caverionille siirtyivät kiinteistötekniset palvelut.³⁴

Osittaisjakautumisessa jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat vastikkeena vastaanottavien yhtiöiden osakkeita, rahaa tai muuta omaisuutta. Osittainen jakautuminen voidaan tehdä alentamalla jakautuvan yhtiön osakepääomaa ja jakamalla vastaanottavalle yhtiölle tästä vapautuvat varat tai vapaan oman pääoman rahastoja käyttämällä.³⁵ Jakautumissuunnitelman varallisuusselvityksestä on ilmentävä jakautuvan yhtiön varat, velat sekä tiedot omasta pääomasta ja sen arvostamisesta. Lisäksi siinä on oltava ehdotus varojen ja velkojen jakamisesta vastaanottaville yhtiöille, arvio jakautumisen vaikutuksesta vastaanottavan yhtiön taseeseen sekä ehdotus kirjanpidollisista menettelyistä. Tilintarkastajan on annettava lausunto jakautumissuunnitelman varallisuusselvityksestä.³⁶

Lopullinen varojen ja velkojen siirtyminen nähdään vasta jakautumisen tapahduttua, sillä suunnitelma on ehdollinen. On kuitenkin huomattava, että suunnitelmia on noudatettava mahdollisimman tarkasti niin pitkälle kuin se on mahdollista.³⁷ Jakautuvan yhtiön tilanne voi muuttua jakautumisprosessin aikana ja tämän vuoksi suunnitelmaa olisi hyvä ottaa määräyksiä esimerkiksi mahdollisista uusista ilmaantuvista varoista ja niiden jakautumisesta.³⁸

2.3 Jakautumissuunnitelma ja jakautumisesta päättäminen

Jakautumisen perustana on oltava hyväksytty jakautumissuunnitelma. Jakautumissuunnitelman tekevät jakautumiseen osallistuvien yhtiöiden hallitukset. Mikäli

³³ Immonen 2015, s. 400-401.

³⁴ Ks. lisää YIT:n nettisivut (http://www.yit.fi/yit_fi/Tietoa_YITsta/sijoittajat/jakautuminen).

³⁵ Mikäli osittaisjakautumisessa jakautuvan yhtiön osakepääomaa ei alenneta yhtiöstä pois siirtyvän omaisuuden nettoarvolla, nettovarallisuuden alentuminen vähentää yhtiön vapaan oman pääoman määrää. Tästä voi seurata, että jakautuvan yhtiön oma pääoma jää jakautumisen jälkeen osakepääomaa pienemmäksi, mikä puolestaan voi johtaa osakepääoman menettämistä koskevaan rekisteri-ilmoitukseen ja yhtiökokouksen koolle kutsumiseen, jotta voitaisiin päättää yhtiön taloudellisen aseman parantamisesta. Ks. lisää esim. Immonen 2015, s. 401; Mähönen-Villa 2006, s. 459; HE 109/2005, s.165.

³⁶ Immonen 2015, s. 401.

³⁷ HE 109/2005, s. 165.

³⁸ Immonen 2015, s. 402.

vastaanottavat yritykset syntyvät vasta jakautumisen myötä, jakautumissuunnitelma korvaa erilliset perustamissopimukset.³⁹ OYL 17:3 löytyy vähimmäisvaatimukset siitä, mitä jakautumissuunnitelman on sisällettävä.⁴⁰

Jakautumissuunnitelmasta tulee luonnollisesti selvittää jakautumiseen osallistuvien yritysten nimet ja yritys- ja yhteisötunnukset sekä muuta vastaavat yksilöintitiedot. Tärkeää on esittää selvitys jakautumisen syistä. Lisäksi suunnitelma sisältää ehdot jakautumisvastikkeesta. Jakautumisvastikkeen kohdalla on mietittävä ehdot, joilla jakautuvan yhtiön osakkaat saavat vastaanottavan yhtiön osakkeita eli montako osaketta osakas saa jokaista jakautuvan yhtiön osaketta kohden. Huomioon on otettava myös mahdolliset eri osakelajit. Toimivaan yhtiöön jakautumisessa on lisäksi mietittävä, annetaanko uusia vai yhtiön hallussa olevia osakkeita. Jakautumisvastikemääräys voi sisältää myös ehdot muusta jakautumisvastikkeesta kuin osakkeista, kuten optio-oikeuksista. Jakautumissuunnitelmasta on selvittävä ehdotus vastaanottavien yhtiöiden osakepääomaksi tai osakepääoman korotukseksi. Osittaisjakautumisessa tulee lisäksi ilmetä ehdotus osakepääoman alentamisesta varojen jakamiseksi vastaanottavalle yhtiölle, mikäli osakepääomaa alennetaan.

Jakautumissuunnitelma sisältää selvityksen jakautuvan yrityksen varoista, veloista ja omasta pääomasta sekä näiden arvostamisesta ja jakamisesta vastaanottaville yhtiöille. Varojen ja velkojen jakautumisesta tehdään laskelmat jo tässä vaiheessa, vaikka varsinainen jakautuminen kestää usein useita kuukausia, jolloin jakautuvan yrityksen tilanne voi luonnollisesti olla muuttunut. Lopullisesti varat ja velat jaetaan vasta jakautumisen täytäntöönpanon yhteydessä, jolloin niiden määrät voivat olla muuttuneet jakautumissuunnitelmasta.⁴¹ Jakautumissuunnitelman jakoperiaatteista on kuitenkin pidettävä kiinni mahdollisimman pitkälle. On mahdollista, että jakautuvalle yritykselle on ilmaantunut uusia varoja jakautumissuunnitelman jälkeen ja tähän ja muihin mahdollisiin muutoksiin olisi hyvä varautua jo jakautumissuunnitelmaa tehdessä. Mikäli suunnitelmaan ei kuitenkaan ole merkitty lausekkeita, joilla ilmaantuvia varoja tai velkoja kohdellaan jakautumisen täytäntöönpanohetkellä, ilmaantuneet varat ja velat on jaettava kaikille

³⁹ Immonen 2015, s. 404.

⁴⁰ Ks. kuitenkin tilanteet, joissa jakautumissuunnitelmaa voidaan yksinkertaistaa Immonen 2015, s. 405-406.

⁴¹ On myös huomattava, että jakautumista ei voida suorittaa, jos täytäntöönpanohetkellä ilmenee, että siirtyvät varat eivät riitä kattamaan vastaanottavan yhtiön osakepääomaa ja velkoja.

vastaanottaville yhtiöille niille siirtyvien nettovarojen mukaista suhdetta noudattaen.⁴² Jakautumissuunnitelma sisältää lisäksi muun muassa selvitykset muista mahdollisista ehdoista ja jakautumisen täytäntöönpanon rekisteröintipäivästä.

OYL 17:9 löytyvät säännökset siitä, kuinka jakautumisesta päätetään. Pääsääntöisesti yhtiökokous päättää jakautumisesta jakautuvassa yhtiössä.⁴³ Vastaanottavissa yhtiöissä jakautumisesta päättää hallitus.⁴⁴ OYL 17:10 mukaan yhtiökokous on pidettävä neljän kuukauden kuluttua jakautumissuunnitelman rekisteröimisestä.⁴⁵ Jos näin ei toimita, jakautuminen raukeaa. Jakautumissuunnitelma on rekisteröitävä ennen kuin kutsu jakautumisesta päättävään yhtiökokoukseen lähetetään. Kutsu on toimitettava aikaisintaan kaksi kuukautta ja viimeistään kuukautta ennen yhtiökokousta, 5 luvun 7 §:ssä tarkoitettua viimeistä ilmoittautumispäivää tai 4 luvun 2 §:n 2 momentin mukaista arvosuusjärjestelmään liittyneitä yhtiöitä koskevaa määräpäivää.⁴⁶ Julkisen osakeyhtiön tapauksessa kutsu on mahdollista toimittaa aikaisintaan kolme kuukautta ennen edelle mainittua päivää. Jakautuvassa yhtiössä kokouskutsu on lähetettävä kirjallisena jokaiselle osakkeenomistajalle, jonka osoite on tiedossa. Lisäksi on syytä huomioda, että yhtiöjärjestyksessä voi olla erillisiä määräyksiä kokouskutsusta. Kutsun on sisällettävä tieto osakkeenomistajan oikeudesta vaatia osakkeidensa lunastusta.

Ennen yhtiökokousta osakkeenomistajilla on oltava mahdollisuus tutustua ennakoon kokouksessa käsiteltäviin asioihin. Ennakkoinformaatio on oltava esillä vähintään kuukauden ajan ennen jakautumisesta päättävää yhtiökokousta kunkin jakautumiseen osallistuvan yhtiön pääkonttorissa tai internetsivuilla sekä asetettava esille yhtiökokouksessa. Ennakkotiedon on sisällettävä muun muassa jakautumissuunnitelman,

⁴² Järvenoja 2007, s. 115.

⁴³ Huomaa kuitenkin, että jos jakautumiseen osallistuvat yhtiöt omistavat kaikki jakautuvan yhtiön osakkeet ja muut erityiset oikeudet, jakautuvan yhtiön hallitus voi päättää jakautumisesta.

⁴⁴ Jakautumisesta päättää vastaanottavassa yhtiössä kuitenkin yhtiökokous jos osakkeenomistajat joilla on vähintään yksi kahdeskymmenesosa yhtiön osakkeista niin vaativat ja vastaanottavalla yhtiöllä on lisäksi vähemmän kuin yhdeksän kymmenesosaa jakautuvan yhtiön osakkeista. Kokonaisuäänimäärää laskettaessa mukaan ei oteta osakkeita, jotka kuuluvat yhtiölle itselleen tai yhtiön tytäryhtiöille.

⁴⁵ Sama koskee myös hallituksen jakautumispäätöstä niissä tilanteissa, joissa päätöksen jakautumisesta tekee hallitus yhtiökokouksen sijaan.

⁴⁶ Yhtiöjärjestyksessä on kuitenkin voitu määrätä, että kutsu on toimitettava jo aiemmin kuin kuukautta ennen yhtiökokousta.

osavuositarkastukset ja oleelliset muutokset katsausten jälkeen.⁴⁷ Mikäli tiedot eivät ole saatavilla yhtiön internetsivuilla, tiedot on lähetettävä niitä pyytävälle osakkeenomistajalle.

Yhtiökokouksessa päätös jakautumisesta on tehtävä määränemmistöllä ja jos yhtiöllä on useampia osakelajeja, äänestys on suoritettava osakelajikohtaisella äänestyksellä.

2.4 Tilintarkastajan lausunto ja velkojen asema

OYL 17:4 sisältää säännökset tilintarkastajan lausunnosta. Tilintarkastajan on annettava jakautumissuunnitelmasta lausuntonsa. Tilintarkastajan valitsevat jakautumiseen osallistuvien yhtiöiden hallitukset. Lausunto annetaan jokaiselle osallistuvalla yhtiölle. Lausunnossa tilintarkastaja antaa arvionsa siitä, onko jakautumissuunnitelmassa annettu oikeat ja riittävät tiedot perusteista, joiden mukaan jakautumisvastike määrätään, sekä vastikkeen jakamisesta. Lausunnon, joka annetaan vastaanottavalle yhtiölle, on lisäksi sisällettävä tieto siitä, voiko jakautuminen vaarantaa yhtiön velkojen maksun. Jos kaikki jakautumiseen osallistuvien yhtiöiden osakkeenomistajat suostuvat, riittää lausunto siitä, onko jakautuminen omiaan vaarantamaan vastaanottavan yhtiön velkojen maksun. Jos jakautuminen tapahtuu perustettaviin yhtiöihin ja jokaisen vastaanottavan yhtiön kaikki osakkeet annetaan jakautumisvastikkeena jakautuvan yhtiön osakkeenomistajille heidän omistustensa suhteessa, ei lausuntoa ole tarvetta antaa.

OYL 17:6 säättää kuulutuksesta velkojille. Rekisteriviranomaisen tehtävänä on antaa jakautuvan yhtiön hakemuksesta velkojille kuulutus. Kuulutuksessa kerrotaan velkojan oikeudesta vastustaa jakautumista ilmoittamalla siitä kirjallisesti rekisteriviranomaiselle. Jakautuminen raukeaa, jos kuulutuksen antamista ei ole haettu neljän kuukauden kuluessa jakautumissuunnitelman rekisteröimisestä.⁴⁸ Jakautumista voivat vastustaa jakautuvan yhtiön velkojat, joiden saatava on syntynyt ennen jakautumissuunnitelman rekisteröintiä. Mikäli tilintarkastaja on todennut lausunnossaan jakautumisen vaarantavan vastaanottavan yhtiön velkojen maksun, on kuulutus annettava vastaanottavan yhtiön hakemuksesta myös vastaanottavan yhtiön velkojille.

⁴⁷ Ks. tarkemmin OYL 17:11.

⁴⁸ Kuulutusta voidaan hakea samalla, kun jakautumissuunnitelma ilmoitetaan rekisteröitäväksi. Aikaisella kuulutuksella jakautumista voidaan jouduttaa. Ks. lisää Immonen 2015, s. 409.

Yhtiön on annettava kuulutuksesta kirjallinen ilmoitus viimeistään kuukausi ennen määräpäivää niille velkojille, joiden saatava on syntynyt ennen jakautumissuunnitelman rekisteröintiä. Mikäli jakautuvan yhtiön osakkeenomistaja taikka optio-oikeuden tai muun osakkeisiin oikeuttavan erityisen oikeuden haltija on vaatinut lunastamista, velkojille on ilmoitettava lunastettaviksi vaadittujen osakkeiden ja oikeuksien määrät. Ilmoitus voidaan lähettää vasta sen yhtiökokouksen jälkeen, joka on päättänyt jakautumisesta. Ilmoitus on mahdollista antaa jo aiemmin, jos kaikki yhtiön osakkeenomistajat ja mainittujen oikeuksien haltijat ovat ilmoittaneet luopuvansa lunastusoikeudesta tai heillä ei muuten ole lunastusoikeutta.

Jakautuminen ei saa johtaa siihen, että velkojat menettävät saamisensa. Velkojia suojaa välittömästi se, että he voivat vastustaa jakautumista ja välillisesti se, että jokainen vastaanottava yhtiö vastaa tietyin rajoituksin yhteisvastuullisesti veloista⁴⁹, jotka jakautuvalla yhtiöllä oli. Jos velkoja vastustaa jakautumista, rekisteriviranomaisen on ilmoitettava asiasta välittömästi yhtiölle. Jakautuminen raukeaa velkojan vastustaessa kuukauden kuluttua määräpäivästä. Yhtiö voi kuitenkin vielä kuukauden kuluessa määräpäivästä osoittaa kanteella, että velkoja on saanut maksun tai turvaavan vakuuden saatavastaan. Tällöin rekisteriviranomaisen on lykättävä asian käsittelyä.

2.5 Jakautumispäätöksen täytäntöönpano ja oikeusvaikutukset

OYL 17:2 mukaan jakautumispäätös, jonka jakautuva yhtiö on tehnyt korvaa jakautuvan yhtiön osakkeenomistajien ja optio-oikeuksien ja muiden osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien haltijoiden jakautumisvastiketta koskevat merkinnät ja muut toimet, jotka perustavat oikeuden jakautumisvastikkeeseen. Jakautumissuunnitelma korvaa vastaanottavan yhtiön perustamissopimuksen, mikäli kyseessä on jakautuminen perustettavaan yhtiöön.

Jakautuminen raukeaa jos sitä ei hyväksytä jakautumissuunnitelman mukaisesti ilman muutoksia kaikissa jakautumiseen osallistuvissa yhtiöissä.

⁴⁹ Ks. lisää velkojen yhteisvastuusta Immonen 2015, s. 410-415.

OYL 17:14 mukaan jakautumiseen osallistuvien yhtiöiden on tehtävä ilmoitus rekisteriviranomaisille jakautumisen täytäntöönpanosta kuuden kuukauden kuluessa jakautumispäätöksestä tai muutoin jakautuminen raukeaa. Ilmoitukseen on laitettava ensinnäkin kunkin jakautumiseen osallistuvan yhtiön hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan vakuutus siitä, että jakautumisessa on noudatettu osakeyhtiölain säännöksiä. Toiseksi ilmoituksessa on oltava tilintarkastajan lausunto jakautumissuunnitelman varallisuusselvityksestä sekä todistus siitä, että vastaanottava yhtiö saa täyden vastikkeen sen omaan pääomaan merkitystä määrästä. Kolmanneksi ilmoituksen tulee sisältää hallituksen jäsenten tai toimitusjohtajan todistus siitä, että velkojailmoitukset on lähetetty. Lisäksi ilmoitukseen tulee liittää jakautumiseen osallistuvien yhtiöiden jakautumista koskevat päätökset.

2.6 Jakautumisen oikeusvaikutukset

Jakautumisen oikeusvaikutukset on kerrottu OYL 17:16. Kun jakautumisen täytäntöönpano on rekisteröity, jakautuvan yhtiön varat ja velat siirtyvät selvitysmenettelyttä vastaanottaville yhtiöille. Kokonaisjakautumisessa varat ja velat siirtyvät kokonaan, mutta osittaisjakautumisessa vain jakautumissuunnitelman mukaiset varat ja velat. Kokonaisjakautumisessa jakautuva yhtiö purkautuu ja uusi vastaanottava yritys syntyy.

Jakautuvan yhtiön varoja ja velkoja ei saa merkitä korkeammasta arvosta vastaanottavan yhtiön taseeseen kuin mikä niiden todellinen arvo on. Taseeseen ei myöskään saa merkitä sitoumusta työn tai palvelun suorittamiseen.

Kun jakaantumisen täytäntöönpano on rekisteröity, jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat ja optio-oikeuksien ja muiden osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien haltijat ovat oikeutettuja jakautumisvastikkeeseen jakautumissuunnitelman mukaisesti. Jakautumisvastikkeena saadut osakkeet antavat omistajilleen oikeudet heti rekisteröimisestä alkaen, jos jakautumissuunnitelmassa ei ole muuta päätetty. Osakkeet tuottavat omistajilleen oikeudet kuitenkin viimeistään vuoden kuluttua rekisteröimisestä.⁵⁰

⁵⁰ Mikäli jakautumisvastikkeen saaminen on kiinni esimerkiksi siitä, että vastikkeen saajan tulee esittää osakekirja saamisestaan eikä hän esitä sitä kymmenen vuoden kuluessa jakautumisen täytäntöönpanon

Jakautumiseen osallistuvat yhtiöt ovat yhteisvastuussa veloista, joita on syntynyt ennen jakautumisen täytäntöönpanon rekisteröintiä. Vastaanottavalle yhtiölle jakautumissuunnitelmassa jaetusta velasta yhtiö vastaa kuitenkin enintään sille jäävän tai siirtyvän netto-omaisuuden arvon verran. Velkoja saa vaatia suoritusta yhteisvastuullisesti jakautumissuunnitelmassa mainitusta velasta vasta sitten, kun on selvinnyt että hän ei saa suoritustaan velalliselta tai vakuudesta.

OYL 17:17 sisältää vielä säännökset lopputilityksestä. Lopputilitys koskee ainoastaan kokonaisjakautuvaa yhtiötä. Kokonaisjakautuvan yhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan on jakautumisen täytäntöönpanon jälkeen laadittava tilinpäätös ja toimintakertomus ajalta, jolta tilinpäätöstä ei ole vielä esitetty yhtiökokouksessa. Lopputilitys toimitetaan tilintarkastajalle, jonka on kuukauden kuluessa annettava lopputilityksestä tilintarkastuskertomus. Tämän jälkeen hallituksen on kutsuttava osakkeenomistajat kokoukseen lopputilityksen vahvistamista varten. Lopputilitys on vielä ilmoitettava rekisteröitäväksi kahden kuukauden kuluessa kokouksesta.

Rekisteröimisestä huolimatta on mahdollista, että jakautuminen peruuntuu. OYL 17:18 mukaan jakautuminen voi peruuntua, jos jakautumispäätös on tuomioistuimen lainvoimaisen tuomion perusteella pätemätön. Mikäli näin käy, ovat jakautuva yhtiö ja vastaanottava yhtiö yhteisvastuussa niistä vastaanottavan yhtiön velvoitteista, jotka ovat syntyneet jakautumisen rekisteröinnin jälkeen mutta ennen tuomiota. On kuitenkin hyvin poikkeuksellista, että jakautuminen peruuntuu enää rekisteröinnin jälkeen, mutta lakiin on kuitenkin otettu myös tällainen mahdollisuus.⁵¹

rekisteröimisestä, vastaanottavalla yhtiöllä on oikeus yhtiökokouksessa päättää, että jakautumisvastike oikeuksineen on menetetty. Vastaanottava yhtiö on oikeutettu saamaan menetetyn vastikkeen.

⁵¹ Immonen 2015, s. 417.

3 Jakautuminen vero-oikeudessa

Jakautumisesta säädetään myös vero-oikeudessa. Jakautumista koskevat säännökset löytyvät EVL 52 c §:stä. Jakautumisen säännökset eivät ole täysin yhdenmukaisia OYL:n ja EVL:n välillä. Kuitenkin yhtiöoikeudellisilla säännöksillä on merkitystä myös verotukseen, sillä jakautumista voidaan pitää EVL:n 52 c §:n mukaisena jakautumisena vain, jos jakautuminen on pantu täytäntöön yksityisoikeudellisten säännösten mukaisesti.⁵² EVL:n säännökset on kirjoitettu varsin yleisiksi. Tämän vuoksi oikeuskäytännöllä on suuri merkitys sääntöjen tulkinnassa.

Tässä luvussa käydään läpi jakautumisen määritelmä ja toteuttamismenettelyt EVL:n mukaisesti. Luvussa paneudutaan liiketoimintakokonaisuuden käsitteeseen, joka on erittäin oleellinen osittaisjakautumisen kannalta. Lisäksi luvussa tarkastellaan muun muassa varojen ja velkojen jakamista sekä varausten ja tappioiden käsittelyä. Lopuksi luvussa tehdään yhteenveto OYL:n ja EVL:n jakautumissäännösten eroista.

3.1 Jakautumisen määritelmä

Jakautumisen vero-oikeudelliset säännökset löytyvät EVL 52 c §:stä.

”Jakautumisella tarkoitetaan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua järjestelyä, jossa jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat vastikkeena omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa kunkin vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita tai sen hallussa olevia omia osakkeita; vastike saa olla myös rahaa, kuitenkin enintään kymmenen prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta yhtiön maksettua osakepääomaa ja jossa:

- 1) osakeyhtiö purkautuu selvitysmenettelyttä siten, että kaikki sen varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle osakeyhtiölle (kokonaisjakautuminen); tai
- 2) osakeyhtiö selvitysmenettelyttä siirtää, ilman että se purkautuu, yhden tai useamman liiketoimintakokonaisuutensa sellaisenaan yhdelle tai useammalle

⁵² Yritysjärjestelyt ja verotus –Jakautuminen. A111/200/2015

osakeyhtiölle ja jättää vähintään yhden liiketoimintakokonaisuuden siirtävään yhtiöön (osittaisjakautuminen).

Liiketoimintakokonaisuudella tarkoitetaan yhtiön osan kaikkia varoja ja vastuuta, jotka hallinnollisesti muodostavat itsenäisen toiminnan eli omavaraiseen toimintaan kykenevän yksikön.

Jakautumisessa noudatetaan, mitä 52 b §:ssä⁵³ säädetään sulautumisesta. Mitä säädetään sulautuvasta yhtiöstä ja sen osakkeenomistajista, sovelletaan jakautuvaan yhtiöön ja sen osakkeenomistajiin, ja mitä säädetään vastaanottavasta yhtiöstä ja sen osakkeenomistajista, sovelletaan vastaanottaviin yhtiöihin ja niiden osakkeenomistajiin.

Jakautuvan yhtiön verotuksessa vähennetyt varaukset, jotka kohdistuvat tiettyyn toimintaan, siirtyvät sille vastaanottavalle yhtiölle, jolle siirrettyyn toimintaan varaus kohdistuu. Kokonaisjakautumisessa muut varaukset siirtyvät vastaanottaville yhtiöille samassa suhteessa kuin jakautuvan yhtiön nettovarallisuus siirtyy vastaanottaville yhtiöille. Osittaisjakautumisessa muut varaukset siirtyvät jakautuvalle yhtiölle ja vastaanottavalle yhtiölle samassa suhteessa kuin jakautuvan yhtiön nettovarallisuus jakautuu näille yhtiöille. Nettovarallisuudella tarkoitetaan yhtiön varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain ([1142/2005](#)) [2 luvussa](#) tarkoitettua nettovarallisuutta jakautumisajankohtana.

⁵³ EVL 52b §: ”Sulautuvan yhtiön ei katsota purkautuvan verotuksessa. Sulautuvan yhtiön verotuksessa vähentämättä olevat hankintamenot ja muut vähennyskelpoiset menot vähennetään vastaanottavan yhtiön verotuksessa samalla tavalla kuin ne olisi vähennetty sulautuvan yhtiön verotuksessa. Yhtiöiden sulautuessa syntynyt voitto ei ole veronalaista tuloa eikä tappio vähennyskelpoinen meno.

Vastaanottava yhtiö saa vähentää sen verovuoden verotuksessa, jonka aikana sulautuminen on tapahtunut, sulautumisessa siirtyneen käyttöomaisuuden hankintamenosta ja muista pitkävaikutteisista menoista poistoina enintään määrän, joka vastaa verovuoden enimmäispoistoa vähennettynä sulautuvan yhtiön verotuksessa verovuonna hyväksyttävän poiston määrällä. Sulautumisen yhteydessä siirtyneet varaukset ja siirtyneisiin varoihin kohdistuvat 5 a §:ssä tarkoitetut oikaisuerät luetaan veronalaiseksi tuloksi samalla tavalla kuin ne olisi luettu veronalaiseksi tuloksi sulautuvan yhtiön verotuksessa.

Sulautuvaa ja vastaanottavaa yhtiötä käsitellään erillisinä verovelvollisina siihen asti, kun sulautuminen on tullut voimaan.

Sulautuvan yhtiön osakkeenomistajan verotuksessa osakkeiden vaihtamista vastaanottavan yhtiön osakkeisiin ei pidetä osakkeiden luovutuksena. Sulautumisvastikkeena saatujen osakkeiden hankintamenoksi luetaan sulautuneen yhtiön osakkeiden hankintamenoa vastaava määrä. Siltä osin kuin sulautumisvastikkeena saadaan rahaa, sulautumista pidetään osakkeiden luovutuksena.”

Vastaanottavan yhtiön osakkeiden hankintamenoksi katsotaan se osa jakautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenosta, joka vastaa vastaanottavalle yhtiölle siirtynyttä osaa jakautuvan yhtiön nettovarallisuudesta. Osittaisjakautumisessa jakautuneen yhtiön osakkeiden hankintamenoksi katsotaan se osa jakautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenosta, joka vastaa sille jäänyttä osaa jakautuvan yhtiön nettovarallisuudesta. Jos kuitenkin on ilmeistä, että kokonaisjakautumisessa vastaanottaville yhtiöille siirtyvien nettovarallisuuksien tai osittaisjakautumisessa jakautuvalle yhtiölle jäävän ja vastaanottavalle yhtiölle siirtyvän nettovarallisuuden suhde olennaisesti poikkeaa näiden yhtiöiden osakkeiden käypien arvojen suhteesta, hankintamenon jakoperusteena käytetään osakkeiden käypien arvojen suhdetta.”

Jakautuminen voi siis tapahtua usealla tavalla myös EVL:n mukaan. Jakautuminen voi tapahtua kokonaan vähintään kahteen perustettavaan yhtiöön tai kokonaan kahteen toimivaan yhtiöön tai kokonaan esimerkiksi perustettavaan ja jo toimivaan yhtiöön. Jakautuminen voidaan toteuttaa myös osittain niin, että yhtiö jakautuu osittain yhteen perustettavaan yhtiöön tai osittain yhteen toimivaan yhtiöön tai esimerkiksi osittain perustettavaan ja osittain jo toimivaan yhtiöön.⁵⁴ Seuraavaksi käydään EVL 52 c §:n säännöksiä tarkemmin läpi oikeuskirjallisuuden ja oikeustapausten kautta.

3.2 Liiketoimintakokonaisuus

Liiketoimintakokonaisuus on välttämätön edellytys osittaisjakautumiselle EVL 52 c §:n säännösten mukaan. Osittaisjakautumisessa jakautuvasta yhtiöstä siirretään vastaanottavaan yhtiöön liiketoimintakokonaisuus ja, toisin kuin osakeyhtiölain tarkoittamassa jakautumisessa, myös jakautuvaan yhtiöön tulee jäädä vähintään yksi liiketoimintakokonaisuus. Kokonaisjakautumisessa vaatimusta liiketoimintakokonaisuudesta ei ole. Liiketoimintakokonaisuus määriteltiin hallituksen esityksessä seuraavasti: ” Liiketoimintakokonaisuudella tarkoitettaisiin liiketoimintaan liittyvien varojen ja velkojen kokonaisuutta, joka organisatorisesti muodostaa itsenäisesti toimeentulevan taloudellisen yksikön. Itsenäisesti toimeentulevalla taloudellisella yksiköllä tarkoitetaan sellaista varojen ja velkojen kokonaisuutta, joka pystyy harjoittamaan itsenäistä

⁵⁴ Ks. Immonen 2015, s. 418.

elinkeinotoimintaa.”⁵⁵ Esityksessä varoihin liitettiin irtaimen ja kiinteän käyttöomaisuuden lisäksi kaikki muut aineelliset ja aineettomat hyödykkeet ja tuotannontekijät, jotka ovat tarpeen liiketoiminnan harjoittamiseen.⁵⁶ EVL:n säännösten mukaan liiketoimintakokonaisuus onkin siirrettävä sellaisenaan vastaanottavalle yhtiölle. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki liiketoimintakokonaisuuteen sisältyvät varat ja velat on siirrettävä yhdelle vastaanottavalle yhtiölle eli liiketoimintakokonaisuutta ei voida jakaa useammalle vastaanottavalle yhtiölle.⁵⁷

Liiketoimintakokonaisuuden käsite on muodostunut pitkälti oikeustapausten pohjalta. Käsitteen määrittelyyn ovat vaikuttaneet liiketoimintasiirtoon liittyvät oikeustapaukset, sillä osittaisjakautumista koskevat säännökset tulivat vasta myöhemmin mukaan lainsäädäntöön.⁵⁸ Liiketoimintakokonaisuutta koskeva määrittely sijoitettiin EVL 52 c §:ään, kun osittaisjakautumista koskeva säätely tuli voimaan. Sen sijaan sitä ei sisällytetty EVL 52 d §:ään, vaikka tämä säätely on ollut jo aiemmin vuodesta 1996 alkaen olemassa. Oikeustapauksissa liiketoimintakokonaisuutta on arvioitu toiminnallisen kokonaisuuden sekä hallinnollisen itsenäisyyden kannalta. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on ennakkoratkaisussaan Andersen og Jensen ApS C-43/00 ottanut kantaa liiketoimintakokonaisuuden sisältöön. Tapauksessa painottui, että liiketoimintakokonaisuutta tulee tulkita ensin toiminnalliselta kannalta ja vasta sen jälkeen taloudelliselta kantilta.

Järvenoja 2014 on tarkastellut artikkelissaan liiketoimintakokonaisuuden käsitettä. Liiketoimintakokonaisuus perustuu tavallisesti toiminnan luonteeseen. Esimerkiksi ratkaisussa KVL 311/1996 liiketoimintakokonaisuudeksi hyväksyttiin kolmen erilaisen maalin tuotannon ja markkinoinnin siirrettäviksi kolmeen eri vastaanottavaan yhtiöön.⁵⁹ Tavallisesti liiketoimintakokonaisuus koostuu liiketoiminnasta, jota ei voi enää pilkkoa pienempiin osiin. Kuitenkin tietyissä tapauksissa liiketoiminnan pilkkominen eri liiketoimintakokonaisuuksiksi on ollut hyväksyttävää. Tällöin kyseessä ei ole toiminnan luonteeseen liittyvä tekijä, vaan syynä on esimerkiksi suuri taloudellinen arvo tai toiminnan

⁵⁵ HE 247/2006, s. 6-7.

⁵⁶ HE 247/2006, s.7.

⁵⁷ Andersson – Penttilä 2014, s. 754.

⁵⁸ Ks. lisää esim. Järvenoja 2014, s. 17.

⁵⁹ Tapauksessa kyse oli liiketoimintasiirrosta, joita käsittelevät oikeustapaukset ovat määrittäneet liiketoimintakokonaisuuden käsitettä.

alueellinen ulottuvuus.⁶⁰ Tämä tulee esille muun muassa tapauksessa KHO 2008:73, jossa yhtiö harjoitti kiinteistösijoitustoimintaa, joka koostui satojen asunto- ja kiinteistöyhtiöiden osakkeiden omistamisesta ja hallinnoimisesta. Tapauksessa oli hyväksyttävää eriyttää sinänsä yhtenäisen liiketoiminnan osat eri yhtiöihin osittaisjakautumisella, kun kyseessä oli erään kaupungin keskustassa sijainneiden kolmen kiinteistöyhtiön osakkeiden muodostama kokonaisuus, joiden katsottiin muodostavan arvonsa, tuottoprofiilinsa ja käyttötarkoituksensa vuoksi oman itsenäisen liiketoimintakokonaisuutensa.

Liiketoimintakokonaisuuden on edellä kuvatun lisäksi kyettävä omavaraiseen toimintaan. EUT on ottanut kantaa liiketoimintakokonaisuuden omavaraiseen toimintaan ennakkoratkaisussa Andersen og Jensen ApS C-43/00. Kannanotossaan EUT ei sulkenut lainarahoituksen mahdollisuutta pois, mutta jätti omavaraisuuden arvioinnin kansallisille tuomioistuimille. Järvenojan 2014 mukaan tuomiosta voi päätellä kuitenkin sen, että liiketoimintakokonaisuutta ei voida pitää omavaraisena, jos lainantarve on välitön jakautumisen jälkeen. Hänen mukaansa omavaraisuutta on haastavaa arvioida eikä sen tulisi tapahtua jakautumisessa olemassa olevaan yhtiöön vastaanottavan yhtiön kannalta, vaan edelleenkin liiketoimintakokonaisuuden kannalta.⁶¹

Liiketoimintakokonaisuudesta on useita ennakkoratkaisuja sekä oikeustapauksia. Esimerkiksi ratkaisussa KVL 40/2014 liiketoiminnaksi ei katsottu kokonaisuutta, jonka katsottiin sisältävän yksittäisiä varallisuuseriä ja toiminta oli muutenkin passiivista.

KVL 040/2014: A Oy ja sen ulkomainen tytäryhtiö harjoittivat tuotannollista toimintaa. A Oy omisti toiminnassaan käytettävän kiinteistön, jolla sijaitsi yhtiön omassa käytössä oleva teollisuus- ja varastorakennus. Lisäksi A Oy omisti puolet ulkomaisen kiinteistön omistavan keskinäisen kiinteistöyhtiön osakkeista. A Oy:n tytäryhtiö harjoitti toimintaansa tuolla kiinteistöllä sijaitsevassa teollisuusrakennuksessa.

A Oy:n tarkoituksena oli toteuttaa järjestely, jossa A Oy:n toimitilakiinteistö sekä puolet mainitun keskinäisen kiinteistöyhtiön osakkeista siirrettäisiin perustettavaan keskinäiseen kiinteistöyhtiöön osittaisjakautumisella. Jakautumisen jälkeen A Oy jatkaisi liiketoimintaansa vuokralaisena

⁶⁰ Järvenoja 2014, s. 7-11.

⁶¹ Järvenoja 2014, s. 16-17.

perustettavan kiinteistöyhtiön omistamalla kiinteistöllä. Perustettavalla kiinteistöyhtiöllä ei olisi henkilökuntaa. Kun suunnitellussa järjestelyssä perustettavaan yhtiöön ei siirretty aktiivista toimintaa ja siirtyvät varat koostuivat yksittäisistä varallisuuseristä, niiden ei katsottu muodostavan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 c §:n 2 momentissa tarkoitettua liiketoimintakokonaisuutta. Tämän vuoksi järjestelyyn ei sovellettu mainitun lain 52 c §:n osittaisjakautumista koskevia säännöksiä.

Liiketoimintakokonaisuudeksi ei myöskään katsottu yksittäistä kiinteistöä.

KHO 23.2.2010/323: A Oy oli suunnittelu-, valmistus- ja myyntiliiketoimintaa sekä konsultointia harjoittava yhtiö. A Oy omisti toiminnassaan käytettävän kiinteistön, jonka pinta-ala oli 9 000 m². Kiinteistöllä sijaitsi A Oy:n omassa liiketoiminnassa käytettävä teollisuushalli. Halli oli rakennettu kahteen tasoon ja tilat jakautuivat halli- ja toimisto-osaan.

Yhtiössä oli suunniteltu toteutettavaksi järjestely, jossa edellä mainittu kiinteistö rakennuksineen siirrettäisiin uuteen kiinteistöyhtiöön osittaisjakautumisella. Siirrettävään kokonaisuuteen kuuluisivat tontti, rakennus sekä tonttiin ja rakennukseen liittyvät muut varat ja velat. Jakautumisessa siirrettävä kiinteistö muodostaisi uuden kiinteistöosakeyhtiön, joka olisi tavallinen kiinteistöosakeyhtiö. Jakautumisen jälkeen A Oy jatkaisi liiketoimintaansa vuokralaisena kiinteistöosakeyhtiön omistamalla kiinteistöllä.

Suunniteltuun osittaisjakautumiseen ei sovellettu elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 c §:n säännöksiä osittaisjakautumisesta, koska A Oy:n harjoittaman liiketoiminnan käytössä olevan yksittäisen kiinteistön ei katsottu muodostavan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 c §:n 2 momentissa tarkoitettua liiketoimintakokonaisuutta.⁶²

⁶² Vertaa kuitenkin tapaus KHO 2015:156, jossa yhden kiinteistön eriyttäminen muusta yrityksestä osittaisjakautumisen kautta pidettiin hyväksyttävänä. Perusteluissa todettiin, että ”vaikka luovutus nyt koskee kiinteistöoikeudellisesti vain yhtä kiinteistöä ja sillä olevaa rakennusta, voidaan kiinteistöä siihen liittyvän vuokraustoiminnan laajuus huomioon ottaen A Oy:n kannalta tarkasteltuna pitää itsenäisesti toimeentulevana

Selkeimmin itsenäinen liiketoimintakokonaisuus on nähtävissä yhtiöissä, joilla on toimintaa useammalla toimialalla. Esimerkkinä voidaan mainita yritys, joka harjoittaa kuljetus- ja varastointipalveluja. Näin jakautuminen eri yhtiöihin voi selkeästi olla liiketoiminnallinen ratkaisu ja osittaisjakautuminen mahdollista EVL 52c §:n mukaisesti. Myös erilaiset toiminnot on mahdollista eriyttää osittaisjakautumisella. Esimerkkinä voidaan mainita yritys, joka jakautuu eriyttäen tuotanto- ja myyntitoiminnot toisistaan eri yhtiöihin. Verovelvollinen tietää yleensä itse parhaiten yrityksessään tapahtuvat toiminnot. Verovelvollisen on kuitenkin annettava perusteltu selvitys liiketoimintakokonaisuudesta varoineen ja velkoineen. Yleensä tällainen määrittely on hyväksytty. Toiminnallisesti erottuva kokonaisuus on yleensä niin selkeä, että ulkopuolisenkin on helppo havaita se.⁶³ Liiketoimintakokonaisuuden käsite alkaa olla jo aika hyvin muotoutunut oikeuskäytännössä ja ennakkoratkaisuissa. Tapauksiin haetaan ennakkokannanottoja nykyään yleisimmin verovirastoilta.⁶⁴

3.3 Jatkuvuusperiaate

EVL 52c §:n mukaan jakautumisen verotuksessa noudatetaan jatkuvuusperiaatetta samoin tavoin kuin mitä EVL 52b §:ssä säädetään sulautumisesta.⁶⁵ Sulautumisen säännökset sulautuvasta yhtiöstä ja sen osakkeenomistajista sekä vastaanottavasta yhtiöstä ja sen osakkeenomistajista soveltuvat jakautumiseen jakautuvan yhtiön ja osakkeenomistajien sekä vastaanottavan yhtiön ja sen osakkeenomistajien osalta.

Jatkuvuusperiaate tarkoittaa EVL 52c §:ssä sitä, että kokonaisjakautumisessa kaikki jakautuvan yhtiön poistamatta olevat hankintamenot ja muuta aktivoituneet menot siirtyvät muuttumattomina vastaanottaville yhtiöille. Vastaanottavilla yhtiöillä puolestaan on oikeus tehdä samanlaiset poistot ja muut verovähennykset kuin mitkä jakautuva yhtiö olisi saanut tehdä. Osittaisjakautumisessa nämä oikeudet siirtyvät vain siirretyn liiketoimintakokonaisuuden osalta. Jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat

taloudellisena yksikkönä, johon osittaisjakautumista koskeva säännös on sovellettavissa. Se, että kohteena on vain yksi kiinteistö, ei siten ole säännöksen soveltamisen esteenä”.

⁶³ Järvenoja 2014, s. 10; Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, kohta 4.3.1.

⁶⁴ Järvenoja 2014, s. 1.

⁶⁵ Jakautumisessa ei kuitenkaan tarvitse noudattaa jatkuvuusperiaatetta kirjanpidon osalta. Ks. esimerkiksi tapaus KVL 20/2010.

jakautumisvastikkeena osakkeita, joista ei kuitenkaan synny veroseuraamuksia vaan luovutusvoittoverotus tapahtuu vasta sitten, kun osakkeenomistaja luovuttaa jakautumisvastikkeena saamansa vastaanottavan yhtiön osakkeet edelleen. Kuitenkin jos jakautumisvastikkeena annetaan käteisvastiketta, katsotaan käteisvastikkeen osalta sen olevan luovutus, joka realisoi luovutusvoittoverotuksen.⁶⁶

3.4 Varojen ja velkojen jakaminen

Kokonaisjakautumisessa ei edellytetä liiketoimintakokonaisuuksien siirtämistä vastaanottaville yrityksille varoineen, velkoineen ja varauksineen. Kokonaisjakautuminen voi mahdollistaa varsinaisen liiketoiminnan ja yrityksen muun sijoitus- ja rahavarallisuuden jakamisen eri yhtiöihin, joista toisessa jatketaan varsinaista liiketoimintaa ja toisessa sijoitustoimintaa.⁶⁷

Osittaisjakautumisessa varoja ja velkoja ei voi jakaa vapaasti vastaanottaviin yrityksiin, vaan niiden jakautumista sääntelee liiketoimintakokonaisuus. Liiketoimintakokonaisuuden varallisuus ei siis saa pirstoutua eri yhtiöihin eikä velkoja voi erottaa varoista, joihin liiketoimintakokonaisuuden velat liittyvät. On tavallista, että jokin omaisuuserä liittyy yrityksessä useamman eri liiketoimintakokonaisuuden käyttöön. Tällöin tapauksessa menetellään pääasiallisuuden mukaan, mikä tarkoittaa sitä että omaisuuserä menee siihen vastaanottavaan yritykseen, johon siirtyy se liiketoimintakokonaisuus, joka omaisuuserää pääasiallisesti käyttää. Jos yrityksessä on omaisuutta jonka jakaminen on vaikeaa ja aiheuttaisi turhaa pirstoutumista, voidaan tällainen omaisuuserä jättää jakamatta, jos sen merkitys on pientä suhteessa järjestelyyn.⁶⁸ Osittaisjakautumisessa kaiken liiketoimintakokonaisuuteen liittyvän varallisuuden tulisi seurata liiketoimintakokonaisuutta vastaanottavaan yhtiöön.⁶⁹

⁶⁶ Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, kohta 4.2.3.

⁶⁷ Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, kohta 4.2.2.

⁶⁸ Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, kohta 4.5.

⁶⁹ Näitä varallisuuseriä ovat muun muassa henkilöstä, sopimukset, ennakkomaksut, immateriaalioikeudet. Ks. lisää Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, kohta 4.5.

3.5 Varausten käsittely

Varausten siirtymisellä ei ole kovin suurta merkitystä, sillä EVL sisältää enää muutamia varauksia.⁷⁰ Jatkuvuusperiaate jatkuu myös varausten osalta. Varaukset eivät näin ollen tuloudu jakautuvan yhtiön verotuksessa vaan ne siirtyvät sellaisinaan vastaanottavalle yhtiölle. Varaukset jaetaan jakautumisen yhteydessä kahteen tyyppiin – tiettyyn toimintaan liittyviin varauksiin ja muihin niin sanottuihin yleisvarauksiin. Jakautuvan yhtiön tiettyyn toimintaan liittyvät varaukset siirtyvät sille vastaanottavalle yhtiölle, joka tämän tietyn toiminnan on vastaanottanut. Tällaisia varauksia ovat muun muassa takuuvaraus ja jälleenhankintavarauks.

Muiden varausten osalta kokonaisjakautumisessa ne siirtyvät vastaanottaville yhtiöille samassa suhteessa kuin jakautuvan yhtiön nettovarallisuus siirtyy vastaanottaville yhtiöille ja osittaisjakautumisessa ne siirtyvät jakautuvalle yhtiölle ja vastaanottavalle yhtiölle samassa suhteessa kuin jakautuvan yhtiön nettovarallisuus jakautuu näille yhtiöille.⁷¹

3.6 Osakkeiden hankintameno

EVL 52c 5 §:ssä säädetään osakkeiden hankintamenosta. Myös hankintamenon kohdalla noudatetaan jatkuvuusperiaatetta. Mikäli jakautuminen tapahtuu ilman rahavastiketta, vastaanottavien yhtiöiden osakkeiden hankintameno yhteensä on osakkaan verotuksessa kokonaisjakautumisessa sama kuin hänen osakkeidensa hankintameno oli jakautuvassa yhtiössä. Osittaisjakautumisessa tilanne on samanlainen eli jakautumisen jälkeen osakkeiden hankintameno yhteensä vastaa jakautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenoa.⁷²

Pääsääntöisesti jokaisen vastaanottavan yhtiön osakkeiden hankintamenoksi luetaan se osa jakautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenosta, joka vastaa vastaanottavalle yhtiölle siirtynyttä osaa jakautuvan yhtiön nettovarallisuudesta. Näin ollen osakkeenomistajille vastaanottavien yhtiöiden osakkeiden hankintamenojen summa on sama kuin heidän jakautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenojen summa. Osakkeenomistajien osakkeiden

⁷⁰ Näitä ovat muun muassa takuuvaraus ja toimintavarauks.

⁷¹ Näitä niin sanottuja yleisvarauksia ovat olleet muun muassa investointivaraus ja siirtymävaraus. Käytännössä näitä varauksia ei enää juuri ole. Ks. lisää esim. Andersson – Seppälä 2014, s. 756 ja Immonen 2015, s. 426.

⁷² Andersson – Penttilä 2015, s. 758.

hankintamenot voivat vaihdella merkittävästi mutta jakoperuste on kaikille kuitenkin sama. Osittaisjakautumisessa jakautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenoksi luetaan se osa jakautuvan yhtiön osakkeiden hankintamenosta, joka vastaa jakautuneelle yhtiölle jäävää osuutta yhtiön nettovarallisuudesta.⁷³

Jatkuvuusperiaatetta noudattaen varat siirtyvät vastaanottaville yhtiöille poistamatta olevista hankintamenoista. Myös yhtiön nettovarallisuus lasketaan pääosin poistamattomien hankintamenojen mukaan. Näin ollen hankintamenojen jakoperusteesta voi seurata hyvin erilainen lopputulos verrattuna siihen, että osakkeiden hankintameno jaettaisiin vastaanottavien yhtiöiden osakkeiden käypien arvojen suhteessa. Tällainen tilanne voisi johtaa siihen, että toisen vastaanottavan yhtiön osakkeen arvo olisi liian korkea ja toisen liian matala, mikäli osakkeiden hankintamenot jaetaan nettovarallisuuden perusteella.⁷⁴ Tämä on huomioitu EVL 52c 5§:ssä. Mikäli on selvää, että kokonaisjakautumisessa vastaanottaville yhtiöille siirtyvien nettovarallisuuksien tai osittaisjakautumisessa jakautuvalle yhtiölle jäävän ja vastaanottavalle yhtiölle siirtyvän nettovarallisuuden suhde olennaisesti poikkeaa näiden yhtiöiden osakkeiden käypien arvojen suhteesta, hankintamenon jakoperusteena voidaan käyttää osakkeiden käypien arvojen suhdetta. Säännös mahdollistaa oikean jakoperusteen käyttämisen. Oikeustapauksien myötä olennaisena poikkeamana nettovarallisuuden ja käypien arvojen välillä on pidetty noin 20 prosentin eroa.⁷⁵ Raja ei kuitenkaan ole ehdoton sääntö, vaan eri tapauksia arvioidaan tilannekohtaisesti. Esimerkiksi tapauksessa KVL 91:2000 nähtiin, että vastaanottaville yhtiöille siirtyvien nettovarallisuuden suhde ei olennaisesti poikkea yhtiöiden osakkeiden käypien arvojen suhteesta. Tapauksessa 20 prosentin raja ylittyi yhden yhtiön osalta, mutta koska kyseisen yhtiön osuus koko järjestelystä oli vähäinen, ei käypien arvojen suhdetta käytetty.⁷⁶ Kuitenkin verotuskäytännössä 20 prosentin poikkeama nettovarallisuuden ja käypien arvojen välillä on nähty sen verran olennaiseksi, että hankintamenojen laskennassa voidaan käyttää käypien arvojen suhdetta.

⁷³ Andersson – Penttilä 2015, s. 758-579.

⁷⁴ Andersson – Penttilä, 2015, s. 759.

⁷⁵ Ks. esimerkiksi tapaus KVL 1999:48.

⁷⁶ KVL 91:2000.

3.7 Tappiot jakautumisessa

Yritysjärjestelydirektiivi ei sisällä kaikkia yritysjärjestelyjen verotukseen liittyviä kysymyksiä, jolloin kansallinen lainsäädäntö voi säädellä näistä kysymyksistä ilman direktiivin sääntelyä. Suomessa tappiontasaukseen liittyvä säännöstö on osin ajoilta ennen yritysjärjestelydirektiiviä eikä sitä ole juurikaan muutettu tai täydennetty vastaamaan paremmin direktiivin tai EVL 52-52 h §:n tarkoitusta. Tappioiden osalta jatkuvuusperiaate on vain osittain voimassa. Tällöin voi syntyä tilanteita, että juuri tappioiden vähentämisen menettäminen estää yritysjärjestelyiden syntymisen tai ne toteutetaan niin, että tappiot voidaan säilyttää.⁷⁷

Tuloverolaki (30.12.1992/1535) 123.1 § säätee tappioiden siirtymisestä. Yhtiön jakauduttua sen tappiot siirtyvät vastaanottavalle yhtiölle siltä osin kuin on ilmeistä, että tappiot ovat syntyneet vastaanottavalle yhtiölle siirtyneessä toiminnassa. Muilta osin tappiot siirtyvät samassa suhteessa kuin jakautuvan yhtiön nettovarallisuus siirtyy vastaanottavalle yhtiölle.⁷⁸ Tappiot siis siirtyvät ensi sijassa siirtyvien toimintojen mukaisesti. Käytännössä tappioiden osoittaminen tietyille toiminnoille voi olla haastavaa, ellei kyseessä ole selkeästi yhdestä toimialasta tai yhtiöllä on ollut käytössään toimialakohtainen tuloslaskenta. Usein kuitenkin törmätään näyttöongelmiin siitä, mikä tappio on aiheutunut mistäkin, sillä tappioita ei vahvisteta erikseen eri liiketoimintojen osille verotuksessa. Tällöin tappiot kohdistetaan siirtyvän nettovarallisuuden kanssa samassa suhteessa vastaanottaville yhtiöille.⁷⁹

TVL 123.2 §:n mukaan yhteisön jakauduttua on vastaanottavalla yhteisöllä oikeus vähentää verotettavasta tulostaan jakautuneen yhteisön tappio 119 ja 120 §:ssä säädetyllä tavalla, mikäli vastaanottava yhteisö taikka sen osakkaat taikka yhteisö ja sen osakkaat yhdessä ovat tappiovuoden alusta lukien omistaneet yli puolet sulautuneen tai jakautuneen yhteisön osakkeista tai osuuksista.

⁷⁷ Andersson –Penttilä 2015, s. 872-874.

⁷⁸ Säännös tappioiden siirtymisestä toimintojen mukana tuli voimaan 1.1.2007 ja sitä sovelletaan jakautumisiin jotka ovat toteutuneet 1.1.2007 ja sen jälkeen. Ennen 1.1.2007 tapahtuneisiin jakautumisiin sovelletaan aiempaa säädestä jonka mukaan tappiot siirtyvät nettovarallisuuden suhteessa.

⁷⁹ Engblom et al. 2015, s. 430-431.

3.8 Arvonlisävero ja varainsiirtovero

Arvonlisäverolain 19 a §:n mukaan myyntinä ei pidetä liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä tapahtuvaa tavaroiden ja palvelujen luovuttamista liiketoiminnan jatkajalle, joka alkaa käyttää näitä luovutettuja tavaroita ja palveluita vähennyksen oikeuttavaan tarkoitukseen. Arvonlisäveroseuraamuksia jakautumisen yhteydessä on käsitelty myös oikeuden ratkaisussa. Ratkaisussa todettiin, että OYL:n mukaiseen jakautumiseen ei liity tavaroiden tai palveluiden myyntiä, vaan kyseessä on yleisseuraanto, johon ei liity arvonlisäveroseuraamuksia.⁸⁰

Jakautumiseen ei myöskään liity varainsiirtoveroseuraamuksia. Varainsiirtoverolain 4.5 §:n mukaan veroa ei suoriteta siirrettäessä kiinteistötoimintaa jatkavalle yhteisölle silloin, kun jakautuminen on tehty EVL 52 c §:n mukaisesti. Varainsiirtoverolain 15.2 ja 15.3 §:n mukaan varainsiirtoveroa ei suoriteta myöskään arvopaperin luovutuksessa tai muussa saannossa, kun jakautuminen on suoritettu EVL 52 c §:n mukaisesti. Osakkeenomistajan ei tarvitse suorittaa veroa jakautumisen perusteella saamistaan vastaanottavan yhtiön uusista osakkeista, mutta vastaanottavan yhtiön on silti suoritettava veroa siltä osin kuin vastike jakautuvan yhtiön osakkeista suoritetaan muuna omaisuutena kuin vastaanottavan yhtiön uusina osakkeina.

3.9 Verollinen jakautuminen

Jakautuminen ei aina toteudu verottomasti. Syynä voi olla esimerkiksi se, että rahavastiketta annetaan enemmän kuin kymmenen prosenttia annettavien osakkeiden arvosta tai vastikkeena annetaan myös muuta omaisuutta. Syitä voi olla useita, mutta merkittävää on se, että EVL 52c § säännöksiä ei ole tavalla tai toisella noudatettu.⁸¹ Esimerkiksi tapauksessa KVL 40/2014 osittaisjakautumista koskevaa säädäntöä ei voitu soveltaa liiketoimintakokonaisuuden puuttuessa.

Mikäli jakautuminen ei tapahdu EVL 52c §:n mukaisesti, jakautuminen nähdään verotuksessa jakautuvan yhtiön purkautumisena. Tällöin varojen siirtäminen tapahtuu

⁸⁰ Ks. tarkemmin KHO 2000/470.

⁸¹ Järvenoja 2007, s. 161.

käypää arvoon EVL 51d §:n⁸² mukaisesti. Jakautuvan yhtiön varaukset purkautuvat veronalaiseksi tuloksi ja vastaanottavan yrityksen omaisuuden hankintamenoksi katsotaan käypä arvo, joka on tuloutettu jakautuvassa yhtiössä.⁸³ Jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat maksavat luovuttamistaan osakkeista luovutusvoittoveron, sillä osakkeet voidaan katsoa vastikkeelliseksi luovutukseksi. Vastikkeena saatujen osakkeiden omistajan katsotaan alkavan vasta jakautumisen täytäntöönpanohetkestä.⁸⁴ Lisäksi kokonaisjakautumisessa jakautuvan yhtiön osakkeet katsotaan luovutettavan vastikkeeksi saatujen osakkeiden ja mahdollisen muun vastikkeen yhteenlaskettua käypää arvoa vastaan.⁸⁵

Osittaisjakautumisen kohdalla jakautuva yhtiö purkautuu verotuksessa siltä osin kuin varallisuutta on siirretty vastaanottavalle yhtiölle. Jakautuva yhtiö luovuttaa osakkaalle siirtyvän omaisuuden käyvästä arvosta, mikä johtaa luovutusvoittoverotukseen. Osakkeenomistajien nähdään saavan pääomanpalautusta siten, että he sijoittavat saamansa varat vastaanottavaan yhtiöön ja saavat tästä vastikkeena vastaanottavan yhtiön osakkeita.⁸⁶

Lisäksi maksuun voi tulla varainsiirtovero, sillä verovapaus varainsiirtoveron kohdalla edellyttää sitä, että noudatetaan EVL 52c §:n sekä OYL 17 luvun säännöksiä.

3.10 OYL:n ja EVL:n vertailua

OYL:n ja EVL:n säännökset eivät siis ole keskenään ihan samanlaiset. Taulukkoon 1 on koottu säännösten suurimmat eroavaisuudet. Eroavaisuudet voidaan jakaa kolmeen

⁸² EVL 51d §: ”Purkautuvan yhteisön verotuksessa vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden sekä muun omaisuuden luovutushinnaksi katsotaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa vastaava määrä. Purkautuvan avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön verotuksessa katsotaan omaisuuden, etuuden ja oikeuden luovutushinnaksi määrä, joka yksityiskäyttöönnotossa katsotaan 51 b §:n 3 momentin mukaan luovutushinnaksi.

Purkautuvan yhtiön osakkeiden hankintameno ei ole 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulle yhteisölle purkautuvan yhtiön osakkaana vähennyskelpoinen meno eikä purkautuvasta yhtiöstä saatu jako-osa luovutushintana veronalaista tuloa, jos osakkeet ovat 6 b §:n 1 momentissa tarkoitettuja verovapaasti luovutettavia osakkeita. Purkautuvan yhtiön osakkeiden hankintameno ei ole vähennyskelpoinen jako-osan ylittävältä osalta myöskään siinä tapauksessa, että yhteisö on omistanut purkautuvan yhtiön osakkeet välittömästi ennen purkautumista vähemmän kuin yhden vuoden tai purkautuva yhtiö on 6 b §:n 6 momentissa tarkoitettu yhtiö.

⁸³ Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, kohta 6.

⁸⁴ Järvenoja 2007, s.161-162.

⁸⁵ Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, kohta 6.

⁸⁶ Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, kohta 6.

ryhmään, jotka liittyvät osittaisjakautumiseen, omistussuhteisiin sekä jakautumisvastikkeeseen.

OYL		EVL
<i>Kyllä</i>	Kokonaisjakautuminen	<i>Kyllä</i>
<i>Kyllä</i>	Osittainen jakautuminen	<i>Kyllä, mutta edellyttää liiketoimintakokonaisuutta</i>
<i>Kyllä</i>	Uusi vastaanottava yhtiö	<i>Kyllä</i>
<i>Kyllä</i>	Toimiva vastaanottava yhtiö	<i>Kyllä</i>
<i>Ei</i>	Omistussuhteen oltava sama	<i>Kyllä</i>
<i>Ei</i>	Rahavastikkeelle määräraja	<i>Kyllä, 10%</i>
<i>Kyllä</i>	Osakevastike uusia osakkeita	<i>Kyllä</i>
<i>Kyllä</i>	Osakevastike omia osakkeita	<i>Kyllä</i>
<i>Kyllä</i>	Vastike myös muuta omaisuutta	<i>Ei</i>

Taulukko 1 OYL:n ja EVL:n vertailu

Kumpikin laki sallii sekä kokonaisjakautumisen että osittaisjakautumisen. EVL:n kohdalla osittaisjakautuminen sisältää kuitenkin liiketoimintakokonaisuuden vaatimuksen. Sekä jakautuvaan että vastaanottavaan yhtiöön on sisällyttävä liiketoimintakokonaisuus, jotta EVL 52 c §:n säännöksiä voidaan soveltaa. Vastaanottavina yhtiöinä voi kummankin lainsäädännön mukaan olla sekä uusi että jo olemassa oleva yhtiö.

OYL:n mukaan osakkeiden omistussuhteet saavat muuttua jakautumisen yhteydessä. Sen sijaan EVL edellyttää, että jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat vastaanottavien yhtiöiden osakkeita samassa suhteessa kuin mitä he omistivat osakkeita jakautuvassa yhtiössä. Omistussuhteiden on siten säilyttävä ennallaan. OYL sallii jakautumisvastikkeeksi vastaanottavan yhtiön uusia liikkeelle laskevia osakkeita ja omia osakkeita. Lisäksi jakautumisvastike voi olla rahaa tai muuta omaisuutta kuten esimerkiksi sitoumuksia ja hyödykkeitä. EVL:n mukaan jakautumisvastike voi olla vastaanottavan yhtiön uusia osakkeita tai sen hallussa olevia osakkeita. Jakautumisvastike voi olla myös rahaa, mutta kuitenkin enintään 10 prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden

nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta yhtiön maksettua osakepääomaa.

Käytännössä EVL:n jakautumissäännöksillä on suurempi merkitys kuin OYL:n vastaavilla säännöksillä, sillä tavallisesti jakautuminen pyritään suorittamaan ilman veroseuraamuksia. Toki on kuitenkin huomattava, että EVL:n jakautumissäännökset edellyttävät, että jakautuminen on tehty oikein myös OYL:n mukaan.⁸⁷

⁸⁷ Järvenoja 2007, s. 118; Yritysjärjestelyt ja verotus –jakautuminen, kohta 1.

4 Jakautumisen liiketaloudellinen peruste ja toteuttamistapoja

Yritysjärjestelyillä muutetaan yrityksen rakennetta tai sen toimintaa. Yritysjärjestelyjä voidaan käyttää monipuolisesti yrityksen toiminnan suunnittelemisessa ja niiden käytön valinnat vaihtelevat halutusta lopputuloksesta. Yritysjärjestelyissä olennaisinta on ymmärtää verosuunnittelun liittymät liiketaloudelliseen tavoitteenasetteluun. Järjestelyjen tehtävänä on tukea ja parantaa yrityksen liiketoimintaa ja kannattavuutta. Järjestelyillä voidaan pyrkiä toiminnan tehostamiseen ja voimavarojen parempaan kohdistamiseen. Järjestelyjä ei tule käyttää itsetarkoituksena veroetujen saamiseen vaan niiden käytölle tulee aina olla liiketaloudellinen peruste.⁸⁸ Verotuksessa asiaa ohjaa EVL:n 52 h §, josta löytyy säännökset yritysjärjestelyiden veronkierron estämiseksi ja verojen välttämisen estämiseksi.

Myös jakautuminen vaatii liiketaloudellisen perusteen, jotta jakautuminen voidaan tehdä EVL:n säännösten mukaisesti ilman veroseuraamuksia. Liiketaloudellisia perusteita ei voida tyhjentävästi luetella, sillä jokainen yritys on erilainen ja myös liiketaloudelliset toimenpiteet ja syyt niihin ovat erilaisia. Jakautuminen on monipuolinen työkalu, joka soveltuu useaan tilanteeseen.. Jakautumisen toteuttamistavat vaihtelevat mutta niissäkin on nähtävillä tietyt suuntaviivat, joiden puitteissa jakautuminen voidaan suorittaa.

Verohallinnon mukaan hyväksyttäviä liiketaloudellisia syitä jakautumiselle voivat olla esimerkiksi liiketoimintakokonaisuuksien eriyttäminen, henkilön sitouttaminen, sukupolvenvaihdoksen helpottaminen, liiketoiminnan ja kiinteistöomaisuuden eriyttäminen eri yhtiöihin ja kiinteistöomaisuuden erottaminen yhtiön muusta toiminnasta myyntitarkoituksessa.⁸⁹ Lisäksi jakautumiseen vaikuttaa myös se onko kyseessä osakeyhtiö vai julkinen osakeyhtiö, vaikkakin jakautumisen lainsäädäntö on sinänsä sama molemmissa tapauksissa.⁹⁰ Pörssiyhtiöiden kohdalla jakautumiset liittyvät usein joko kohteen myyntisuunnitelmiin tai liiketoiminnan eriyttämiseen sijoittajien houkuttelemiseksi ja osakkeenomistajien omistaja-arvon kasvattamiseksi.⁹¹

⁸⁸ Immonen 2015, s. 30-31.

⁸⁹ Yritysjärjestelyt ja verotus –jakautuminen, kohta 4.2.1.

⁹⁰ Huomaa kuitenkin, että erojakin löytyy. Esimerkiksi pienessä osakeyhtiössä jakautumisesta voidaan päättää kevyemmin.

⁹¹ Ks. esimerkiksi Pörssisäätiö (<http://www.porssisaatio.fi/blog/2013/03/11/jakautuminen-lisaa-omistaja-arvoa/>).

Kokonaisjakautuminen sallii varsin laajat mahdollisuudet yritysraakenteiden muokkaamiseen. Osittaisjakautumisen kohdalla tilanne on rajatumpi, sillä liiketoimintakokonaisuuden vaatimus asettaa sille omat rajoitteensa. Seuraavaksi esitellään tyypillisiä tapoja suorittaa jakautuminen. Niissä jakautuminen tapahtuu siten, että joko elinkeinotoiminta tai muu toiminta hajautetaan useaan yhtiöön, liiketoiminta ja kiinteistöomaisuus erotetaan eri yhtiöihin tai liiketoiminta ja kertynyt nettovarallisuus erotetaan eri yhtiöihin.⁹² Luvussa tarkastellaan lisäksi tarkemmin jakautumisen edellyttämää liiketaloudellista perustetta ja verrataan sitä EVL:n veronkiertosäännöksen kanssa.

4.1 Liiketoimintojen hajauttaminen eri yhtiöihin

Jakautumisen kautta yrityksen eri liiketoiminnot voidaan hajauttaa useaan yhtiöön. Tällä tavalla yrityksen liiketoiminnot voivat selkeytyä ja houkutella paremmin esimerkiksi ostajia tai sijoittajia.⁹³ Jakautumisen taustalla voi olla myös sukupolvenvaihdos, jolloin yrityksen rakenteita muutetaan, jotta vaihdos tapahtuisi sujuvammin. Kokonaisjakautumisen säännökset tarjoavat laajat mahdollisuudet muokata yritysraakenteita liiketoimintayksiköitä tai muuta toimintaa jakamalla, sillä siihen ei liity vaatimusta liiketoimintakokonaisuudesta. Osittaisjakautumisen yhteydessä puolestaan liiketoimintakokonaisuus on verottoman jakautumisen edellytys. Jakautumisen vaikutuksia on tutkittu paljon ympäri maailmaa. Jakautumisella voidaan parantaa kokonaisvaltaisesti yrityksen tehokkuutta ja kyvykkyyttä, vahvistaa yrityksen kontrollia sen eri liiketoiminnoista, vahvistaa strategioita ja muokata yrityksen rakenteita vastaamaan paremmin ulkoista kysyntää. Jakautumisen on katsottu lisäävän omistaja-arvoa, joskin tämä on selkeämmin nähtävissä pörssiyhtiöiden kohdalla. Omistaja-arvon on nähty kasvavan etenkin sellaisten jakautuneiden yritysten kohdalla, jotka ovat selkeästi kysyneet fokuksensa markkinoille.⁹⁴

Pörssiyhtiöt ovat viime vuosien aikana tehneet onnistuneita jakautumisia. Sijoittajien on nähty pitävän yrityksistä, joilla on selkeä ydinliiketoiminta ja selvä strategia. Näin

⁹² Immonen 2015, s. 419; Järvenoja 2007, s. 138-141.

⁹³ Järvenoja 2007, s. 138-139, ks. muun muassa Pörssisäätiö (<http://www.porssisaatio.fi/blog/2013/03/11/jakautuminen-lisaa-omistaja-arvoa/>).

⁹⁴ Ks. paremmin esim. Desai – Jain 1999, s. 75-101.

sijoittajat kykenevät erottamaan sellaiset yritykset, joiden toiminnasta sijoittajat ovat kiinnostuneita. Usein monialayhtiöitä pidetään vaikeina hahmottaa.⁹⁵ Jaetut yritykset voidaan nähdä hyvinä ostokohteita, sillä erillinen yritys on helpompi ostaa kuin osa monialayhtiöstä eikä oston mukana tule juurikaan ylimääräistä liiketoimintaan kuulumatonta mukaan. Myös ulkomaiset ostajat voivat olla kiinnostuneita hankkimaan jaetun yrityksen omistukseensa.⁹⁶ Viime vuosina Suomessa tapahtuneet jakautumiset pörssiyhtiöiden kohdalla ovat onnistuneet.⁹⁷ Kuitenkin jakautuminen lisää yritykseen myös tietynlaista riskiä, jos yritys toimii suhdanteille alttiilla toimialalla.⁹⁸ Riskeihin varaudutaan luonnollisesti jo ennen jakautumisen toteuttamista ja niistä myös kerrotaan jakautumisesitteissä.⁹⁹

Liiketoimintojen eriyttäminen eri yhtiöihin voi olla järkevää ja kannattavaa. Esimerkkeinä onnistuneesta jakautumisesta voidaan mainita Fortumin ja Nesteen, Koneen ja Cargotecin sekä Metson ja Valmetin jakautumiset.¹⁰⁰ Etenkin jakautumisen seurauksena syntyneet uudet yhtiöt on nähty kiinnostavina sijoituskohteena.¹⁰¹ On luonnollista olettaa, että näin voi olla myös pienempien perheyriyten kohdalla. Jos liiketoiminta onnistutaan paketoimaan onnistuneesti, voi sillä olla kysyntää markkinoilla.

4.2 Liiketoiminnan ja kiinteistöomaisuuden hajauttaminen eri yhtiöihin

Jakautumalla voidaan erottaa elinkeinotoiminta ja kiinteistöomaisuus toisistaan eri yhtiöihin. Tällä tavalla yrityksen tase voi keventyä huomattavasti, mikä voi olla merkittävä tekijä sukupolvenvaihdoksen tai yrityskaupan onnistumiselle. Osittaisjakautumisessa on tosin jälleen huomattava liiketoimintakokonaisuuden vaatimus. Ratkaisu KVL 39/2009

⁹⁵ Pörssisäätiö (<http://www.porssisaatio.fi/blog/2013/03/11/jakautuminen-lisaa-omistaja-arvoa/>)

⁹⁶ Talouselämä (<http://www.talouselama.fi/uutiset/jakautuminen-on-in-monialaisuus-out-3396383>)

⁹⁷ Ks. lisää esimerkiksi Kauppalehdestä (<http://blog.kauppalehti.fi/80-plus-paivassa-osakesijoittajaksi/porssiyhtioiden-jakautumiset-onnistuivat-analyysi>)

⁹⁸ Ks. esimerkiksi YIT:n ja Caverionin jakautuminen, jossa Caverionin pörssi-arvo on YIT:tä suurempi johtuen muun muassa YIT:n suhdanteille herkästä toimialasta.

⁹⁹ Esimerkiksi Digian ja Qt:n jakautumisesitteessä on laajasti paneuduttu mahdollisiin riskeihin, joita jakautuminen voi aiheuttaa. Ks. lisää Digian jakautumisesite (<http://digia.fi/globalassets/sijoittajat/jakautuminen/jakautumisesite.pdf>)

¹⁰⁰ Kyseessä ovat kylläkin pörssiyhtiöt, mikä ei ole tämän työn kannalta oleellista. Muun materiaalin puuttuessa se antaa kuitenkin suuntaa jakautumisen mahdollisista vaikutuksista.

¹⁰¹ Ks. lisää esim. Kauppalehti (<http://blog.kauppalehti.fi/80-plus-paivassa-osakesijoittajaksi/porssiyhtioiden-jakautumiset-onnistuivat-analyysi>)

osoittaa, että esimerkiksi yksi kiinteistö ei välttämättä yksinään voi muodostaa liiketoimintakokonaisuutta, jolloin osittaisjakautuminen ei voi tulla kysymykseen.¹⁰² Kokonaisjakautumisessa kyseinen järjestely on kuitenkin sallittu.

KVL 39/2009: A Oy harjoitti eräiden LVI-alan tuotteiden valmistusta, kauppaa, maahantuontia ja vientiä sekä näiden laitteistojen asennusta ja huoltoa. Yhtiö omisti toiminnassaan käytettävän kiinteistön, jolla sijaitsi teollisuushalli. A Oy:n oli tarkoitus siirtää kiinteistö perustettavalle yhtiölle siten, että A Oy:n osakkaat saisivat vastikkeena perustettavan yhtiön uusia osakkeita.

A Oy:n harjoittaman liiketoiminnan käytössä olevan yksittäisen kiinteistön ei katsottu muodostavan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 c §:n 2 momentissa tarkoitettua liiketoimintakokonaisuutta. Tämän vuoksi järjestelyyn ei sovellettu elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 c §:n osittaisjakautumista koskevia säännöksiä.

Jos A Oy vaihtoehtoisesti toteutti hakemuksessa tarkoitetun järjestelyn kokonaisjakautumisena, jossa yhtiö purkautuisi selvitysmenettelyttä siten, että kaikki sen varat ja velat siirtyisivät kahdelle uudelle osakeyhtiölle, joista toiseen siirtyisi yhtiön kiinteistöliiketoiminta ja toiseen muu liiketoiminta, järjestelyyn sovellettiin elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 c §:n kokonaisjakautumista koskevia säännöksiä.

Syy erottaa kiinteistöomaisuus ja liiketoiminta toisistaan eri yhtiöihin voi olla myös muu kuin omistajavaihdoksen suunnittelu. Erotuksella voidaan suojata varallisuus liiketoimintaan liittyviltä riskeiltä, jotka luonnollisesti ovat läsnä yritystoiminnassa. Pahimmassa tapauksessa edessä voi olla konkurssi, minkä vuoksi jakautuminen voi olla kannattava toimenpide omaisuuden suojaamisessa.¹⁰³

¹⁰² Vertaa KHO 2008:73. Tapauksessa yhtiö harjoitti laajaa vuokraustoimintaa ja siirsi osittaisjakautumisella kolmen kaupungin keskustassa olevan kiinteistöyhtiön osakkeet vastaanottavalle yhtiölle. Tapauksessa katsottiin osittaisjakautumisen olevan hyväksyttävää, sillä siirrettävät kohteet muodostivat alueellisesti ja toiminnallisesti yhtenäisen liiketoimintakokonaisuuden.

¹⁰³ Engblom 2007, s 549.

4.3 Liiketoiminnan ja nettovarallisuuden hajauttaminen eri yhtiöihin

Jakautuminen voidaan toteuttaa myös erottamalla toisistaan varsinainen liiketoiminta ja yhtiöön kertynyt nettovarallisuus eri yhtiöihin. Monesti etenkin pitkäikäisiin yrityksiin on kertynyt varallisuutta, jolloin yrityksen luovuttaminen myynnin tai sukupolvenvaihdon seurauksena voi vaikeutua raskaan taseen vuoksi. Kokonaisjakautumisessa sijoitusvarallisuuden ja liiketoiminnan erottaminen on yleensä varsin vapaata.

KVL 2000/65 A Oy oli käännöслиiketoimintaa harjoittava yhden henkilön omistama yhtiö. Yhtiö oli sekä jakanut osinkoa että maksanut palkkaa säännöllisesti. Yhtiö oli harjoittanut sijoitustoimintaa vuodesta 1992 alkaen ja sen arvopaperisalkun arvo oli yli 10 miljoonaa markkaa. Osakas oli 57-vuotias ja yhtiössä harkittiin uusien osakkaiden ottamista mukaan käännöstoimintaan. Yhtiön arvopaperisalkun arvon vuoksi uusien osakkaiden mukaan ottaminen käännöstoimintaan olisi ollut mahdollisille osakkaille kallista. Jotta käännöstoimintaan voitaisiin ottaa mukaan uusia osakkaita, A Oy:n oli tarkoitus jakautua kahdeksi erilaista käännöstoimintaa harjoittavaksi yhtiöksi ja sijoitustoimintayhtiöksi tai yhdeksi käännöstoimintaa harjoittavaksi yhtiöksi ja sijoitustoimintayhtiöksi. Sijoitustoimintayhtiön taseen loppusumma päättyneen tilikauden taseesta olisi ollut 81 prosenttia. Käännöstoimintaa harjoittavien yhtiöiden osuudet olisivat olleet 12 prosenttia ja 7 prosenttia. Hakemuksen mukaan sijoitustoimintayhtiötä ei ollut tarkoitus purkaa. Menettelyyn sovellettiin elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52c §:ää. Ennakkoratkaisulla ei ole otettu kantaa siihen, miten verotus oli mahdollisesti toimitettava verotusmenettelystä annetun lain 29 §:n peiteltyä osingonjakoa koskevat säännökset huomioon ottaen, jos sijoitustoimintaa jatkava perustettu yhtiö purettaisiin tai jos sen osakkeet luovutettaisiin jakautumisen jälkeen. (Hakemuksen mukaan sijoitusyhtiötä ei ollut tarkoitus purkaa.)

Osittaisjakautumisen kohdalla on jälleen huomioitava liiketoimintakokonaisuuden vaatimus.

KHO 2008:74: Kun A Oy, jonka toimialaksi yhtiöjärjestykseen oli merkitty puutarhaliiketoimintaan liittyvän toiminnan lisäksi arvopaperikauppa ja muu sijoitustoiminta, aikoi siirtää sijoitusvarallisuutensa perustettavalle uudelle osakeyhtiölle, ei näin toteutettavaan yritysjärjestelyyn voitu soveltaa elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 c §:n osittaisjakautumista koskevaa säännöstä. Siirrettävä varallisuus käsitti pankkitalletuksia 1 602 000 euroa, indeksilainan 100 000 euroa sekä rahastosijoituksia 828 696 euroa. Kysymys ei ollut liiketoimintakokonaisuuden siirtämisestä, kun sijoitustoiminta ei ollut ollut siirtävässä yhtiössä aktiivista ja kun siirrettävä varallisuus käsitti vain yksittäisiä varallisuuseriä eli rahavaroja ja rahastosijoituksia.

Nettovarallisuuden ja liiketoiminnan erottaminen toisistaan voi olla järkevää myös siksi, että jakautumalla sijoitusvarallisuus voidaan suojata liiketoimintaan liittyviltä riskeiltä samaan tapaan kuin kiinteistöomaisuuden kohdalla.¹⁰⁴

Yhteenvetona voidaan todeta, että verotuskäytännön mukaan kokonaisjakautuminen voidaan tehdä hyvin joustavasti. Jakautuva yritys voi pitkälti itse päättää, mikä omaisuus ja mitkä toiminnot millekin yhtiölle jakautumisessa siirtyy. Ongelmia voi kuitenkin aiheuttaa se, että kokonaisjakautumisessa yrityksen juridinen identiteetti vaihtuu. Tämä aiheuttaa yritykselle ylimääräistä vaivaa esimerkiksi yritys- ja yhteisötunnuksen vaihtumisen vuoksi. Osittaisjakautuminen voi olla parempi vaihtoehto jakautumiselle, mikäli sen edellytykset täyttyvät. Osittaisjakautumisessa jakautuva yhtiö jatkaa toimintaansa samalla identiteetillä ja ainoastaan liiketoimintakokonaisuuden muodostavasta osasta syntyy uusi yhtiö.¹⁰⁵

4.4 Veronkierto ja verojen välttäminen jakautumisen yhteydessä

Yritysjärjestelydirektiivin 15 artiklan 1 kappaleen a-kohta sisältää säännöksen, jonka tarkoituksena on estää veronkiertämistä. Säännöksen mukaan jäsenvaltiolla on oikeus evätä

¹⁰⁴ Engblom 2007, s. 549.

¹⁰⁵ Svénnas –Hakkarainen 2013, s. 186.

yritysjärjestelydirektiivin 4-14 artiklojen hyödyt, jos yritysjärjestelyn pääasiallisena tai yhtenä pääasiallisista tarkoituksista on verojen välttäminen tai niiden kiertäminen. Säännöstä soveltamista tulee harkita, mikäli näyttää siltä että yritysjärjestelyä ei ole tehty pätevistä taloudellisista syistä, vaan ennemminkin veroetuja hankkien.¹⁰⁶

Kyseinen artikla on saatettu voimaan EVL 52 h §:ssä.¹⁰⁷ Pykälän mukaan sulautumista, jakautumista, liiketoimintasiirtoa, osakevaihtoa ja sääntömääräisen kotipaikan siirtoa koskevia säännöksiä eli lain 52 ja 52 a-g §:n säännöksiä ei sovelleta, jos on ilmeistä, että järjestelyjen yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisista tarkoituksista on ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen.

Erityisen yritysjärjestelyihin liittyvän veronkiertosäännöksen tarkoituksena ei ole estää normaalia verosuunnittelua vaan lainkohdan pyrkimyksenä on korostaa veroetuihin oikeuttavien säännösten tarkoituksen huomioimista säännösten tulkinnassa. Yritysjärjestelyjä koskevan sääntelyn perustana on sallia liiketaloudellisin perustein tapahtuvia yritysjärjestelyjä, joissa on kysymys esimerkiksi yritysrakenteiden muokkaamisesta, toiminnan rationalisoinnista tai organisoinnista ilman, että verotus muodostuu järjestelyjen esteeksi. Veronkiertosäännöksen tarkoituksena on sen sijaan torjua veroetujen salliminen silloin, kun yritysjärjestely on tehty puhtaasti verotuksen vuoksi tai veroedut muodostavat pääasiallisen syyn järjestelyn toteuttamisessa. Verotuksen ei tulisi olla syy yritysjärjestelyiden toteuttamiseen, vaan syiden on oltava liiketaloudellisissa tekijöissä. Esimerkkeinä pelkkien veroetujen vuoksi tehtyinä järjestelyinä valtiovarainvaliokunta antoi mietinnössään muun muassa useat perättäiset yritysjärjestelytoimenpiteet, keinitokoisten apuyhtiöiden perustamisen ja yhtiöitetyn toiminnan lopettaminen pian siirron jälkeen.¹⁰⁸ On kuitenkin huomioitava, että edellä mainitut toimenpiteet eivät välttämättä suoraan johda siihen, että niiden katsotaan tapahtuneen veronkiertämiseksi.¹⁰⁹ Esimerkiksi perättäiset yritysjärjestelyt voivat olla

¹⁰⁶ Yritysjärjestelydirektiivi

¹⁰⁷ Vastaava lainkohta löytyi aiemmin EVL 52 g §:stä (EVL 1733/1995). Säännöksen sanamuoto oli tuolloin seuraava ”...säännöksiä ei sovelleta, jos on ilmeistä että järjestelyjen yksinomaisena tai pääasiallisena tarkoituksena on ollut veron kiertäminen tai verotuksen välttäminen.

¹⁰⁸ VaVM 49/1995, s.2 liittyen HE 177/1995.

¹⁰⁹ Engblom et al. 2015, s. 471.

täysin hyväksyttyjä, jos niiden perusteena ovat tarkoituksenmukaiset liiketaloudelliset syyt.¹¹⁰

Hallituksen esityksen (193/2005) myötä EVL 52 h §:n sanamuotoa täsmennettiin. Esityksen mukaan veronkiertosäännöstä voidaan soveltaa yritysjärjestelyissä sellaisissa tilanteissa, joissa veronkierto on yksi järjestelyn pääasiallisista tavoitteista, ilman että joudutaan arvioimaan sitä mikä on järjestelyn syistä tärkein.¹¹¹ Esityksessä vedottiin direktiivin säännökseen, jonka mukaan liiketoimen pääasiallisena tarkoituksena tai yhtenä pääasiallisista tarkoituksista on veron välttäminen tai sen kiertäminen, mikäli järjestelyn taustalla ei ole pätevää liiketaloudellista syytä. Esityksen ei kuitenkaan katsottu käytännössä lisäävän säännöksen soveltamista.¹¹² Valtiovarainvaliokunta totesi mietinnössään, että säännöksen täsmentäminen helpottaa asian käsittelyä siten, että järjestelyn tärkeintä syytä ei tarvitse alkaa punnita tilanteissa, joissa veronkierto on yksi järjestelyn pääasiallisista tavoitteista muiden tavoitteiden rinnalla. Toisaalta mietinnössä painotettiin, että säännöstä ei tule soveltaa puhtaasti liiketaloudellisiin yritysjärjestelyihin eikä merkittävätkään veroedut voi johtaa säännöksen soveltamiseen, jos järjestelyille on liiketaloudelliset perusteet.¹¹³

EVL 52 h §:n soveltaminen voi tapahtua myös niin, että osa yritysjärjestelyiden veroeduista rajataan pois.¹¹⁴ Tilanne voi olla myös sellainen, että esimerkiksi A:n kannalta yritysjärjestelyn veroedut sallitaan mutta B:n kohdalla ne evätään EVL 52 h §:n perusteella. On myös syytä huomata, että tiettyihin tilanteisiin ei välttämättä voida puuttua EVL:n tarjoamin keinoin vaan sovellettavaksi voi tulla myös verotusmenettelylain

¹¹⁰ Ks. esimerkiksi ratkaisu KVL 1999:149. Ratkaisussa oli kysymys tappioiden siirtymisestä ja oikeudesta vähentää ne verotettavasta tulosta. Tappioiden siirtyminen ja vähentäminen katsottiin olevan hyväksyttävää, vaikka niitä oli edeltänyt jakautuminen ja sen jälkeen vastaanottavalle yhtiölle siirtyneen tytäryhtiön sulauttaminen ja vielä sen jälkeen vastaanottaneen yhtiön sulautuminen. Ks. myös KHO 1999:79, jossa kysymyksessä oli edestakaiset yritysjärjestelyt.

¹¹¹ Säännöksen täsmentäminen on saanut aikaan myös kritiikkiä. Esimerkiksi Penttilä on todennut, että on erikoista ajatella yritysjärjestelyllä olevan samanaikaisesti useita pääasiallisia tarkoituksia. Lisäksi hänen mielestään säännös tavallaan rajoittaa veroviranomaisten mahdollisuuksia puuttua järjestelyyn, jos järjestelyyn liittyy veronkiertämistä mutta pääasialliset syyt ovat kuitenkin liiketaloudellisia. Ks. lisää Penttilä 2008, s. 7.

¹¹² HE 193/2005, s. 8.

¹¹³ VaVM 41/2005, s. 2.

¹¹⁴ Tämä ei tosin tule kyseisestä säännöksestä ilmi, mutta oikeuskäytännössä säännöstä on sovellettu myös osittain. Yritysjärjestelydirektiivin 15 artiklasta asia on paremmin havaittavissa.

(18.12.1995/1558) 28¹¹⁵ ja 29¹¹⁶ §. Esimerkiksi tapauksessa KHO 2014:66 oli kyse johdon holdingyhtiön käyttämisestä yritysjohtoon kannustinjärjestelmässä.

KHO 2014:66 N oli eräiden muiden A Oyj:n johtoon kuuluvien henkilöiden kanssa perustanut B Oy:n, jonka koko osakekannan he omistivat. B Oy oli hankkinut A Oyj:n osakkeita, joiden hankinta oli rahoitettu noin yhden viidesosan osuudelta B Oy:n osakepääomalla ja muutoin sen A Oyj:ltä näiden osakkeiden hankintaa varten saamalla lainalla. Lainan vakuutena olivat sillä hankitut A Oyj:n osakkeet, ja lainan ehdot sisälsivät muun muassa mahdollisuuden lisätä lainan korko sen pääomaan, mikäli B Oy ei pystynyt maksamaan korkoa sekä mahdollisuuden lykätä lainan takaisinmaksua, mikäli järjestelyn purkamista lykätään osakassopimuksen perusteella.

Osakassopimuksen osapuolina olivat B Oy:n osakkeenomistajat ja A Oyj. Osakassopimuksen mukaan B Oy:llä ei ollut muuta toimintaa kuin A Oyj:n osakkeiden omistaminen B Oy:n osakkeenomistajien puolesta. Osakassopimuksessa oli sovittu muun ohessa järjestelyyn osallistuneen henkilön ja A Oyj:n välisen työsuhteen päättymisen vaikutuksesta sekä B

¹¹⁵ VML 28 §: ”Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida.

Jos on ilmeistä, että verotusta toimitettaessa olisi meneteltävä 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, on verotusta toimitettaessa huolellisesti tutkittava kaikki ne seikat, jotka voivat vaikuttaa asian arvostelemiseen, sekä annettava verovelvolliselle tilaisuus esittää selvitys havaituista seikoista. Mikäli verovelvollinen ei tällöin esitä selvitystä siitä, että olosuhteelle tai toimenpiteelle annettu oikeudellinen muoto vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta taikka ettei toimenpiteeseen ole ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, verotusta toimitettaessa on meneteltävä 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.”

¹¹⁶ VML 29 §: ”Peiteltyllä osingolla tarkoitetaan rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi osakkuusaseman perusteella tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun johdosta tai vastikkeetta.

Peiteltyllä osingolla tarkoitetaan myös omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla taikka osakepääomaa, vararahastoa tai ylikurssirahastoa alentamalla osingosta menevän veron välttämiseksi jaettuja varoja.

Jos on ilmeistä, että yhtiö on jakanut 1 momentissa tarkoitettua peiteltyä osinkoa, on yhtiön verotuksessa meneteltävä niin kuin olisi käytetty käypää hintaa ja osakkaan veronalaiseksi tuloksi katsottava käyvän hinnan ja käytetyn hinnan erotus.

Jos varojen jakaminen 2 momentissa tarkoitettussa muodossa on ilmeisesti tapahtunut osingosta menevän veron välttämiseksi, on jaetut varat tältä osin katsottava osakkaan veronalaiseksi tuloksi.

Mitä 1 momentissa säädetään osakeyhtiöstä ja sen osakkaasta, sovelletaan vastaavasti muuhun yhteisöön sekä sen osakkaaseen tai jäseneseen.

Peitellyn osingon tulolajista säädetään tuloverolaissa.”

Oy:n osakkeisiin ja sen omistamiin A Oyj:n osakkeisiin sovellettavista panttaus- ja luovutusrajoituksista. Osakassopimuksessa oli myös sovittu, että osakassopimuksen tarkoittama A Oyj:n osakkeiden omistusta koskeva järjestely puretaan tietyn ajankohdan jälkeen A Oyj:n hallituksen ja B Oy:n osakkeenomistajien 2/3:n päätöksellä siten, että järjestelyn mahdollinen tuotto maksetaan B Oy:n osakkeenomistajille A Oyj:n osakkeina ensisijaisesti siten, että B Oy sulautuu A Oyj:öön osakeyhtiölain mukaisesti. Järjestely voitiin purkaa myös siten, että B Oy myy omistamiaan A Oyj:n osakkeita joko A Oyj:lle tai kolmannelle ja maksaa näin saamillaan varoilla A Oyj:ltä saamansa lainan takaisin, minkä jälkeen B Oy puretaan siten, että sen osakkeenomistajat saavat jako-osuutena A Oyj:n osakkeita. Järjestelyn purkamisessa voitiin käyttää myös muita keinoja. Osakassopimuksessa oli sovittu järjestelyn purkamisen lykkäämisestä siinä tapauksessa, että A Oyj:n osakkeiden kurssi purkamiseen suunniteltuna ajankohtana alitti järjestelmään hankittujen A Oyj:n osakkeiden keskihinnan.

Korkein hallinto-oikeus katsoi tapauksessa, että kysymyksessä olevaa järjestelyä on ajateltava kokonaisuutena ja näin arvioitava veronkiertosäännöksen perusteella. Näin ollen N:n järjestelystä samaa sulautumisvastiketta vastaanottavan yhtiön osakkeina on verotettava ansiotulona. Kuitenkin sulautuvan yhtiön verotuksessa ei ollut syytä käyttää VML 28 § eikä EVL 52 h §, vaan siihen voitiin soveltaa EVL 52 b §:n säännöksiä.¹¹⁷

Veronkiertosäännöstä on käytetty myös jakautumisen arvioimisessa.

KHO 1999:63 Tilintarkastusta ja verokonsultointia harjoittava yhtiö aikoi jakautua osakeyhtiölain 14 a luvun jakautumista koskevien säännösten mukaisesti kahdeksi uudeksi yhtiöksi. Toinen uusista yhtiöistä tulisi harjoittamaan samaa liiketoimintaa kuin jakautuva yhtiö ennen jakautumista. Toiseen yhtiöön siirrettäisiin sellainen omaisuus, jota ei välttämättä tarvita liiketoiminnassa. Viimeksi mainittu yhtiö realisoisi sille siirtyneen kiinteistöomaisuuden, minkä jälkeen yhtiö purettaisiin viimeistään viiden vuoden kuluessa jakautumisesta. Jakautuminen oli yhtiön mukaan tarpeen muun ohessa yhtiön pääomarakenteen muuttamiseksi sellaiseksi, että

¹¹⁷ KHO 2014:66. Ks. myös Penttilän (2014) artikkeli tapauksesta.

yhtiöön voitaisiin saada uusia asiantuntijaosakkaita. Tuosta tavoitteesta huolimatta esitetyin tavoin toteutettavien järjestelyjen pääasiallisena tarkoituksena katsottiin olevan veron kiertäminen tai verotuksen välttäminen, minkä vuoksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain jakautumista koskevat säännökset eivät tulleet järjestelyyn sovellettaviksi.

Tapauksessa toisen yhtiön sijoitusvarallisuus oli tarkoitus myydä ja sen jälkeen yhtiö oli tarkoitus purkaa viiden vuoden sisällä. Jakautuminen katsottiin tapahtuneen verojen välttämisen tarkoituksessa eikä siihen sovellettu EVL:n säännöksiä jakautumisesta. Tapausta perusteltiin muun muassa sillä, että varsinaista jakautumista ei tapahdu, sillä jäljelle jää loppujen lopuksi sama yritys ja osakkaat saisivat perusteetonta etua hyödyntämällä hankintameno-olettamaa sekä luovutusvoiton verotuksessa pääomatuloverokantaa. Jos jakautumista ei tapahtuisi, verotettaisiin yrityksestä saamaa varallisuutta osinkoina osin ansiotuloverokannalla.¹¹⁸ Liiketaloudelliset syyt eivät olleet riittäviä vaan tapauksessa katsottiin olevan kysymys nimenomaan verojen välttelystä.

KHO 2013:44 A Oy:n matkailupalveluihin liittyvä liiketoiminta oli päättynyt vuonna 2003, minkä jälkeen yhtiö oli ryhtynyt realisoimaan omistukseensa jääneitä vapaa-ajan asuntoja ja kahta rakentamatonta tonttia. A Oy oli jakautunut kokonaan Kiinteistö Oy L ja Asunto Oy R -yhtiöiksi 31.1.2008. Yhtiölle oli ennen sen jakautumista kertynyt tuloa kiinteistöjen myynnistä ja vuokrauksesta.

Jakautumishetkellä A Oy:llä ei ollut enää liiketoimintaa ja sillä oli vain kaksi 130 kilometrin päässä toisistaan sijaitsevaa kiinteistöä. Yhtiön kahden osakkaan tarkoituksena oli pitää R:n kunnassa sijaitseva kiinteistö itsellään eläkeasuntona ja helpottaa jakautumisella K:n kunnassa sijaitsevan kiinteistön realisointia. Osakkaat myivät Kiinteistö Oy L:n osakkeet 29.8.2008.

Kyseiseen, osaltaan liiketoiminnan lopettamiseen liittyneeseen järjestelyyn ei ollut sovellettava elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 h §:n veron kiertämistä koskevaa säännöstä pelkästään sillä perusteella, että yhtiö

¹¹⁸ Kannattaa huomioda, että vuonna 1999 pääomatuloverokanta (28%) oli paljon pienempi kuin nykyään ja tästä saattoi kertyä merkittäviä hyötyjä siihen nähden, että verotus olisi tapahtunut ansiotuloverokannalla.

ei ollut enää harjoittanut aktiivista liiketoimintaa. Säännöstä ei ollut sovellettava myöskään sillä perusteella, että järjestelyn yhtenä keskeisenä tarkoituksena oli ollut K:n kunnassa sijaitsevan kiinteistön nopea realisoiminen.

Jakautuneen yhtiön osakkaat ovat kuitenkin voineet alkaa käyttää Asunto Oy R:n omistukseen siirtynyttä asuntoa tuloverolain 53 §:n 1 kohdan mukaisella tavalla ilman vuokranmaksuvelvollisuutta, mikä ei ole ollut mahdollista ennen jakautumista. Asunto voi lisäksi myöhemmin olla myytävissä oman asunnon myyntivoittosäännösten puitteissa siten, että jakautuneen yhtiön omistusaikana kertynyt arvonnousu jää verovapaaksi. Kun järjestelyyn liittyi tällaiset jakautumissäännösten tarkoituksen vastaiset veroedut, oli ilmeistä, että yhtenä järjestelyn pääasiallisista tarkoituksista oli ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 h §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Kyseisessä tapauksessa tulee hyvin esille tietynlainen sääntöjen tulkinnanvaikeus. Järjestelyn katsottiin olevan tarkoituksen mukainen siinä suhteessa, että jakautumisen säännökset eivät estä niiden soveltamista, vaikka yrityksen liiketoiminta on loppunut, sillä se helpottaa jäljelle jääneen kiinteistön myymistä ja on näin osa liiketoiminnan lopettamista. Kuitenkin äänestyksen jälkeen jakautumisen veroedut kiellettiin EVL 52 h §:n perusteella sen vuoksi, että yhtiön osakkaat saavat perusteetonta veroetua hyödyntämällä TVL 53 §:n 1 kohtaa ilman vuokranmaksuvelvollisuutta. Lisäksi tapauksessa arvioitiin asunnon mahdollista myöhempää myyntiä, jolloin oman asunnon myyntivoittosäännökset voivat tulla sovellettavaksi.

Äänestys oli tiukka 3-2. Eriävän äänestyslausunnon mukaan tapauksessa olisi tullut heijastella unionin tuomioistuimen tapausta C-28/95 Leur-Bloem, jossa veronkiertoartiklaa kehoitetaan soveltamaan siten, että koko liiketoimi tutkitaan ja arvioidaan suhteellisuusperiaate mielessä. Tapauksessa korostettiin, että ”sellaisen yleisesti sovellettavan säännön antaminen, jolla automaattisesti evätään verotuksellinen etu tietyiltä liiketoimien ryhmiltä riippumatta siitä, onko todella kyseessä veropetos tai veron kiertäminen, kuitenkin ylittää sen, mikä on välttämätöntä tällaisten petosten tai veron

kiertämisen estämiseksi, ja sillä vahingoitetaan direktiivin tavoitetta.”¹¹⁹ Tämän pohjalta eriävän äänestystuloksen mukaan EVL 52 h § ei tulisi sovellettavaksi, sillä osakkaiden ei katsottu saavan merkittäviä veroetuja eikä mahdollista asunnon myyntiä voida ottaa arvioinnissa huomioon.

¹¹⁹ C-28/95 Leur-Bloem, kohta 43 ja 44.

5 Jakautuminen omistajavaihdoksen esitoimena

Suomessa ollaan tällä hetkellä tilanteessa, jossa suuri määrä yrityksiä odottaa omistajan vaihdosta. EK:n teettämässä kyselyssä työnantajayrityksistä jopa 16 000 yritystä on siinä tilanteessa, että yrityksen jatkamiselle mietitään vaihtoehtoja.¹²⁰ Suuri määrä yrittäjiä on lähellä eläkeikää mutta yritystoiminnalle ei ole jatkajaa tiedossa. Esimerkiksi vuonna 2012 toteutetun omistajanvaihdosbarometrin mukaan 38 % 55-vuotiaista ja sitä vanhemmista yrittäjistä uskoi myyvänsä yrityksenä ulkopuoliselle ostajalle siinä vaiheessa, kun yritystoiminnasta on aika luopua eläköitymisen vuoksi. Huolestuttavampaa on kuitenkin niiden yrittäjien osuus, joka arvioi yritystoiminnan loppuvan siinä vaiheessa, kun yrittäjä siirtyy eläkkeelle. Heitä oli jopa 28 % vastaajista. Vastaajista 20 % arvioi yritystoiminnan jatkuvan sukupolvenvaihdoksen kautta.¹²¹ Tuoreemmassa vuonna 2015 ilmestyneessä omistajanvaihdosbarometrissä tilanne ei ole juurikaan muuttunut. 39 % yrittäjistä uskoi myyvänsä yrityksensä ulkopuoliselle, 27 % arvioi koko yritystoiminnan päättyvän ja 23 % arvioi yritystoiminnan jatkuvan sukupolvenvaihdoksen myötä, kun yrittäjä jää eläkkeelle.¹²²

Suomessa olisi erittäin tärkeää turvata omistajavaihdosten sujuvuus, sillä omistajavaihdoksen kautta eläköityvät yrittäjät saisivat korvauksen työstään. Omistajavaihdoksen sujuvuudella on myös merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus. Sitä kautta olemassa oleva osaaminen ja asiakassuhteet säilyisivät, työpaikat ja verotulot säilyisivät sekä verkostot ja alueellinen toiminta pysyisivät aktiivisina.¹²³ Omistajanvaihdos on myös omistajan kannalta tärkeää. Tutkimukset ovat osoittaneet, että omistajavaihdoksen kautta eläköityneet yrittäjät ovat keskimäärin tyytyväisempiä elämäänsä kuin ne yrittäjät, jotka ovat joutuneet lopettamaan yrityksensä jatkajan puuttuessa.¹²⁴ Ongelmana on kuitenkin usein myös se, että yrittäjien, jotka ovat tehneet elämäntyönsä yrityksessään, on vaikea päästää irti yrityksen toiminnasta ja luovuttaa sitä jatkajan hallintaan.¹²⁵

Yrityksen omistajanvaihdos pitää sisällään aina tietyt vaiheet ja toimenpiteet. Kuitenkin vaiheet ja toimenpiteet ja niiden laajuus voi vaihdella sen perusteella kuinka yritys vaihtaa omistajaa ja kuinka läheinen ja ammattitaitoinen jatkaja on. Omistajanvaihdoksen

¹²⁰ Elinkeinoelämän keskusliitto, 2016.

¹²¹ Varamäki et al. 2012, s. 25.

¹²² Varamäki et al. 2015, s. 30.

¹²³ Varamäki et al. 2014, s. 3.

¹²⁴ Kettunen et al. 2015, s. 37.

¹²⁵ Immonen –Lindgren 2013, kohta. 1.

yhteydessä on aina syytä suorittaa due diligence –tarkastus. Due diligence –tarkastuksen pääasiallisena tarkoituksena on tarjota ostajalle kuva yrityksestä, sen arvosta ja liiketoiminnasta. Samalla pyrkimyksenä on vähentää tuntemattomien vastuiden riskiä. Due diligence –tarkastuksessa kohdeyrityksestä kerätään aineistoa joka analysoidaan ja kirjataan raportiksi. Tarkastuksella on merkittävä rooli kaupan kannalta. Se voi pahimmillaan kaataa koko kaupan tai ainakin vaikuttaa ratkaisevasti sen hintaan. Tarkastuksella voi olla vaikutusta myös kaupan rakenteeseen ja kohtiin, jotka otetaan kauppakirjaan. Due diligencessä huomioidaan tarkasti etenkin ulkopuoliset vastuut, joita ovat muun muassa erilaiset sopimukset ja mahdolliset keskeneräiset oikeudenkäynnit. Myös yrityksen talouteen liittyvät asiat ovat merkittäviä tarkastuskohteita. Due diligencen laajuus riippuu kaupan kohteesta sekä osapuolista. Siihen vaikuttavat muun muassa osapuolten välinen luottamussuhde, asiantuntemus, kohteen koko, aika ja myyjän antamien takuiden ja vakuutusten määrä ja kattavuus.¹²⁶

Toinen tärkeä asia omistajanvaihdosta miettiessä on yrityksen arvonmäärittäminen. Yrityksen arvoa pyrkivät määrittämään sekä myyjä että ostaja. On tavallista että myyjä näkee yrityksensä arvokkaampana kuin ostaja. Kuitenkin molemmat osapuolet arvioivat yritystä tavallisesti sekä substanssiarvon että tuottoarvon perusteella etenkin pienten ja keskisuurten yrityskauppojen kohdalla. Substanssiarvo on summa, joka muodostuu yrityksen varojen ja velkojen erotuksena. Substanssiarvo antaa ostajalle turvallisen arvon, sillä sen avulla hän voi arvioida mitä menetettävää hänellä on jos kauppa epäonnistuu. Tuottoarvo perustuu puolestaan kohteen kassavirtaennusteeseen, jonka tulisi olla mahdollisimman realistinen¹²⁷

Koska liian suuri kauppahinta, mahdolliset rahoitusvaikutukset ja hinnanmäärittely ovat oleellisissa osassa yrityskauppojen epäonnistumiselle, voi jakautuminen auttaa näiden esteiden kaatamisessa. Jakautumalla yritys voidaan hajauttaa pienempiin osiin, jolloin luonnollisesti kauppahinta alenee ja rahoitusongelmat pienenevät. Lisäksi yrittäjä voi eläköityessään turvata myös omaa toimeentuloa, jos osa yrityksen varallisuudesta tai liiketoiminnasta jää edelleen hänen haltuunsa.

¹²⁶ Blomquist et al. 2011, s.18-21.

¹²⁷ Tenhunen – Werner 2000, s. 20-21.

Seuraavaksi yrityksen omistajanvaihdosta¹²⁸ tarkastellaan sukupolvenvaihdoksen, yrityskaupan ja management buy out – ja employee buy out –ilmiöiden kautta. Tarkoituksena on selventää sitä, kuinka jakautuminen voi helpottaa näitä omistajanvaihdoksia.

5.1 Sukupolvenvaihdos

Sukupolvenvaihdos eroaa muista omistajavaihdoksista siinä mielessä, että tietyin ehdoin sukupolvenvaihdoksessa voi saada verohuojennuksia, jos vaihdoksen toteuttaa yrittäjän elinaikana. Huonoin vaihtoehto on sekä yrityksen että jatkajan kannalta se, että yrityksen jatkoa suunnitellaan vasta yrittäjän kuoltua. Kuoleman jälkeen sukupolvenvaihdos tapahtuu joko perintönä tai testamentilla. Sukupolvenvaihdoksia koskevat huojennussäännökset löytyvät tuloverolaista sekä perintö- ja lahjaverolaista. Vastaavia säännöksiä ei löydy varainsiirtoverolaista eikä arvonnlisäverolaista. TVL:n verovapaussäännökset ja perintö- ja lahjaverolain (12.7.1940/378) huojennussäännökset ja niiden soveltamiset poikkeavat toisistaan ja niitä sovelletaan kummassakin verolajissa itsenäisesti.¹²⁹

5.1.1 Osakkeiden myyjän verotus ja ostajan karenssiaika

Kun yrityksen omistaja myy omistamansa osakkeet yritystoiminnan jatkajalle, osakekaupasta seuraa tavallisesti luovutusvoiton verotus TVL 45 §:n mukaan.¹³⁰ TVL:n 48 §:ssä on kuitenkin sukupolvenvaihdoksia koskeva säännös, jonka edellytysten täytyessä osakkeiden myynnistä saatu voitto on verotonta. Osakkeiden luovutuksesta syntynyt voitto on TVL 48 §:n 1 momentin kolmannen kohdan mukaan verovapaata, jos a) omistaja luovuttaa osakkeet, jotka oikeuttavat vähintään kymmenen prosentin omistusoikeuteen yrityksessä ja b) saajana on joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa luovuttajan lapsi, lapsenlapsi, luovuttajan sisarus tai sisaruspuoli ja c) omaisuus on ollut yhteensä yli

¹²⁸ Suomalainen omistajanvaihdostutkimus ja verohallinnon ohjeet jakavat yrityskaupan toteutumistavat omistususuus- ja liiketoimintakauppoihin ja yrityksen sukupolvenvaihdokseen. Tässä tutkielmassa lähestymistapa edustaa vanhempaa tapaa luokitella omistajanvaihdokset sukupolvenvaihdokseen, yrityskauppaan ulkopuoliselle ja yrityskauppaan henkilöstölle ja/tai johdolle. Ks. lisää Tall 2014, s. 25.

¹²⁹ Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, kohta 1 ja 2.1.

¹³⁰ Luovutusvoiton laskemisesta tarkemmin ks. esim. Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, kohta 2.2.1 ja luovutustappiosta esim. Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, kohta 2.3.

kymmenen vuotta luovuttajan omistuksessa tai sellaisen henkilön omistuksessa, jolta myyjä on omaisuuden saanut joko lahjana tai perintönä. Huomattava on, että jokainen kolmesta edellytyksestä on täyttyvä, jotta verovapaus toteutuisi.

Verovapauden edellytyksenä on lisäksi niin sanottu ostajan karenssiaika.¹³¹ TVL 48 §:n 5 momentin mukaan luovutusvoiton sukupolvenvaihdoshuojennus menetetään, jos ostaja luovuttaa samaa omaisuutta edelleen ennen kuin viisi vuotta on kulunut hänen saannostaan. Sanktio kohdistuu kuitenkin jatkajaan lisäten hänen luovutusvoiton määrää. Alkuperäiseen luovuttajaan tällä ei ole vaikutusta.

Osakekauppa ei muutoin aiheuta välittömiä tuloveroseuraamuksia ostajalle, mutta tietyissä tapauksissa ostaja voi joutua maksamaan kaupasta PerVL 18.3 §:n mukaisesti lahjaveroa.

5.1.2 Jatkajan verotus

Mikäli yrityksen kauppahinta on liian alhainen, pidetään kauppaa lahjanluontoisena, josta on maksettava lahjaveroa. PerVL 18.3 §:n mukaan kauppa on lahjanluonteinen silloin, kun kaupasta sovittu vastike on enintään kolme neljännessä käyvästä hinnasta ja tällöin käyvän hinnan ja vastikkeen välinen ero katsotaan lahjaksi, josta on suoritettava lahjaveroa.

PerVL 55 §:ssä säädetään kuitenkin sukupolvenvaihdoshuojennuksista, joiden täytyessä kaupasta sallitaan suuremmat alennukset kuin normaalissa kauppatilanteessa.¹³² Huojennusta tulee vaatia ennen perintö- ja lahjaveron toimittamista lahjaveroilmoituksella. On syytä huomioda, että vaikka huojennuksista puhutaan sukupolvenvaihdoshuojennuksina, ei PerVL:n huojennussäännösten soveltaminen edellytä sukulaisuussuhdetta TVL:n tavoin. Riittää siis, että kyseessä on yrityksestä luopuminen sukupolvenvaihdoksen vuoksi muiden edellytysten täytyessä.¹³³ PerVL 55 §:n mukaan

¹³¹ Termiä on käyttänyt mm. Lakari 2014, s. 32.

¹³² Tavallisesti lahjavero määrätään omaisuuden käyvästä arvosta. Sukupolvenvaihdoshuojennusedellytysten täytyessä omaisuudelle määritetään käyvän arvon lisäksi sukupolvenvaihdosarvo (spv-arvo). Arvo vahvistetaan varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain mukaan. Pelkistetysti ilmaisten 40 prosenttia yrityksen vertailuarvosta on se arvo, jonka mukaan lahjaverot määrätään. Ks. lisää Lakari 2014, s. 33 ja Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, kohta 2.5.6.4.

¹³³ Huomaa kuitenkin, että esim. Kukkonen –Walden 2014, kohta 10.2.3 kehottavat hakemaan asiassa ennakkoratkaisua, mikäli lahjansaajana on yritys.

lahjana tai lahjanluonteisella kaupalla saaduista osakkeista maksettava lahjavero voidaan jättää panematta maksuun joko kokonaan tai osittain.¹³⁴

Osittaisen huojenuksen edellytyksenä on, että a) veronalaiseen saantoon sisältyy yritys tai sen osa ja b) luovutuksensaaja jatkaa yritystoimintaa saadussa yrityksessä ja c) huojenettavan veron määrä ylittää 850 euroa. Täyteen huojenukseen edellytetään, että a) luovutuksen kohteena on yritys tai sen osa ja b) luovutuksensaaja jatkaa yritystoimintaa saamassaan yrityksessä ja c) jatkaja maksaa vastiketta yli 50 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta. Lisäksi edellytetään, että kyseessä on vähintään kymmenen prosentin osuus omistamiseen oikeuttavista osakkeista. Huojennus voidaan menettää, mikäli jatkaja luovuttaa pääosan osakkeista ennen kuin viisi vuotta on kulunut lahjaveron toimittamispäivästä. Huojennuksen menettäminen tarkoittaa sitä, että lahjavero laitetaan maksuun korotettuna 20 prosentilla.¹³⁵

Yhteenveto lahjaveron maksamisesta voidaan esittää seuraavasti:

-kauppa käypään hintaa → ei lahjaveroa

-kauppahinta vähintään 75 prosenttia käyvästä hinnasta → ei lahjaveroa

-kauppahinta on yli 50 prosenttia mutta alle 75 prosenttia käyvästä arvosta → lahjavero, jota voidaan huojentaa niin että lahjaveroa ei laiteta maksuun eli täysi huojenus

-kauppahinta on 50 prosenttia tai sen alle käyvästä hinnasta → lahjavero, jota voidaan huojentaa osaksi eli osittainen huojenus.

Maksuunpannuille lahjaveroilta voi saada maksuaikaa PerVL 56 §:n mukaan. Maksuaikaetua on haettava ennen lahjaveron toimittamista. Maksuaikaa on mahdollista saada vähintään 1700 euron suuruiselle verolle.

5.1.3 Jakautuminen sukupolvenvaihdon esitoimena

Jakautuminen voi olla hyvä vaihtoehto sukupolvenvaihdon esitoimena. Tilanne voi olla esimerkiksi sellainen, että yhtiön kaikki omaisuus ei ole tarpeellista yhtiön liiketoiminnan

¹³⁴ Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, kohta 2.5.6; Lakari 2014, s. 36-42.

¹³⁵ Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, kohta 2.5.6; Lakari 2014, s. 36-42.

kannalta. On varsin tavallista, että sukupolvenvaihdon kohteena oleva yritys on harjoittanut toimintaansa pitkällä aikavälillä ja sen vuoksi yritykseen on usein myös kerääntynyt huomattavan monipuolinen varallisuus. Tällöin yrityksen tase on erittäin raskas ja kohde voi olla vaikea myydä tai lahjoittaa eteenpäin suurten rahoitus- ja verokustannusten vuoksi. Rungas omaisuus voi lisäksi olla ongelma yrityksen tehokkaan kehittämisen kannalta ja omaisuus voi olla myös vääranlaista liiketoiminnan kannalta.¹³⁶ Jakautuminen on tällöin hyvä vaihtoehto sukupolvenvaihdon esitoimena. Järvenoja on ottanut esimerkiksi tilanteen, jossa yhtiössä on operatiivisen toiminnan lisäksi arvokas kiinteistö. Jakautumisella kiinteistö ja varsinainen liiketoiminta voidaan erottaa toisistaan siten, että jatkajat jatkavat liiketoimintaa omassa yhtiössään ja toiminasta luopujat voivat vuokrata omistamansa kiinteistön jatkajan omistamalle yhtiölle ja näin saada vuokratuloja eläkkeen lisäksi. Toisena esimerkkinä voidaan mainita jakautuminen niin että yrityksen operatiivinen toiminta ja sijoitustoiminta erotetaan erillisiksi yhtiöiksi. Tämän jälkeen liiketoiminnan omistaja voi luovuttaa jatkajalle pelkästään operatiivisen yhtiön osakkeet sukupolvenvaihdosluovutuksena ja luopujat voivat silti turvata eläkepäivänsä nostamalla osinkoja sijoitusvarallisuuden hallintayhtiöstä.¹³⁷ Verohallinnon ohjeessa jakautuminen on esitelty sukupolvenvaihdon esitoimena¹³⁸. Jakautuminen on sallittu yritysjärjestely sukupolvenvaihdon yhteydessä.

Jakautumisella pyritään muokkaamaan luovutuskohde tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi. Luovutuskohteeseen jätetään ainoastaan sellainen omaisuus, joka on välttämätön luovutuskohteen liiketoiminnan kannalta. Toiseen yhtiöön voidaan tavallisesti siirtää varallisuus, joka ei ole välttämätön yrityksen varsinaisessa liiketoiminnassa, niin että varallisuudella aletaan harjoittaa muuta liiketoimintaa kuten esimerkiksi sijoitustoimintaa.¹³⁹ Luovutuskohde voidaan näin ollen joko myydä jatkajalle edullisimmin ja keventää hänen rahoituskustannuksiaan tai vaihtoehtoisesti lahjoittaa alemmilla lahjaverokustannuksilla kuin siinä tapauksessa, että kyseessä olisi vanha yhtiö kokonaisuudessaan.

¹³⁶ Immonen – Lindgren, kohta 9.2.1.

¹³⁷ Järvenpää 2007, s. 111.

¹³⁸ Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, kohta 7.2.

¹³⁹ Tikka et al. kohta 32 – toteuttamiskeinot –sukupolvenvaihdosjärjestelyt osakeyhtiössä – jakautuminen.

Jakautumiseen ei sinänsä liity varsinaisia sukupolvenvaihdoshuojennuksia vaan jakautumisen tuoma hyöty on välillinen. Jakautuminen mahdollistaa yrityksen jalostamisen verotuksellisesti tehokkaalla tavalla ilman, että omistusaika katkeaa.¹⁴⁰ EVL:n mukaisessa jakautumisessa jakautuvan yhtiön omistaja saa vastikkeeksi vastaanottavan yhtiön osakkeita ilman veroseuraamuksia. Verotus siirtyy siihen vaiheeseen, kun omistaja luopuu lopullisesti vastaanottavan yhtiön osakkeista. Jatkuvuusperiaatteen vuoksi myös vastaanottavien yhtiöiden osakkeiden omistusaika lasketaan ajankohdasta, jolloin jakautuvan yhtiön osakkeet hankittiin. Näin ollen jakautumiseen jälkeen tapahtuvat osakeluovutukset voivat olla verovapaita, jos TVL 48.1 §:n 3 kohdan edellytykset täyttyvät.¹⁴¹ Pitkän omistusajan hyödyntäminen on tapahtunut esim. tapauksessa KVL 1997/147.

KVL 1997/147: Veljekset A ja B omistivat puoliksi X Oy:n. Osakeyhtiö oli tarkoitus purkaa selvitysmenettelyttä siten, että sen varat ja velat siirtyivät kahdelle uudelle yhtiölle. A ja B merkitsivät kumpikin erikseen 50 prosenttia kummankin vastaanottavan yhtiön osakkeista. Jakautumiseen sovellettiin elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52c §:n säännöksiä. Jakautuvaan yhtiöön ja sen osakkeenomistajiin sovelletaan, mitä EVL 52b §:ssä on säädetty sulautuvasta yhtiöstä ja sen osakkeenomistajista. Osakkeiden vaihtamista vastaanottavan yhtiön osakkeisiin ei pidetä sen mukaan osakkeiden luovutuksena. Tämän on katsottu oikeuskäytännössä merkinneen mm. sitä, että vastaanottavan yhtiön osakkeiden hankinta-aikana pidetään sulautuvan yhtiön osakkeiden hankinta-aikaa. Tämän vuoksi myös yhtiön jakautuessa vastaanottavan yhtiön osakkeiden omistusaika laskettiin jakautuneen yhtiön osakkeiden hankinta-ajan perusteella. A:n ja B:n oli tarkoitus vaihtaa edellä kuvatulla tavalla saamansa osakkeet niin, että eri toimialoilla toimivien yhtiöiden omistus eriytyi heidän keskenään. A ja B olivat omistaneet X Oy:n osakkeet vuodesta 1982. Koska luovutuksen

¹⁴⁰ Immonen – Lindgren, kohta 9.2.1.

¹⁴¹ TVL 48.1 § kohta 3.” Omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ei ole veronalaista tuloa, jos verovelvollinen luovuttaa 3) harjoittamaansa maatalouteen tai metsätalouteen kuuluvaa kiinteää omaisuutta, avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön osuuden taikka sellaisen yhteisön osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat vähintään 10 prosentin omistusosuuteen mainitussa yhtiössä ja saajana on joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa hänen lapsensa tai tämän rintaperillinen taikka hänen sisarensa, veljensä, sisarpuolensa tai velipuolensa ja jos omaisuus on ollut yhteensä yli 10 vuotta verovelvollisen tai hänen ja sellaisen henkilön omistuksessa, jolta hän on saanut sen vastikkeettomasti.

kohteena oli yli 10 prosentin omistusosuus, luovuttajat olivat veljeksiä ja omaisuus oli saatu yli 10 vuotta sitten, kyseessä oli tuloverolain 48 §:n 2 momentin 3 kohdan mukainen verovapaa luovutus.

Tästä huolimatta jakautumista ei voi sukupolvenvaihdoksenkaan yhteydessä käyttää pelkästään veroetujen saamiseen. Yritysjärjestelyihin voidaan myös tässä yhteydessä puuttua EVL 52h § perusteella, mikäli järjestelyn yhtenä tai yksinomaisena tarkoituksena on verojen välttäminen. Tällaisena voidaan pitää esimerkiksi passiivisten sijoitusvarojen siirtämistä yhtiöön, joka pian jakautumisen jälkeen joko myydään tai puretaan.¹⁴²

Verotus- ja oikeuskäytännössä sukupolvenvaihdos on nähty verotuksesta riippumattomana syynä siten, ettei kokonaisjakautumista voida pitää yksinomaan tai pääasiallisesti veronkierron tai verojen välttämisen keinona ja sen vuoksi EVL 52h §:ää ei ilman erityistä syytä sovelleta kokonaisjakautumiseen, joka tapahtuu sukupolvenvaihdoksen yhteydessä. Verohallinnon ohjeessa tarkennetaan vielä sitä, että jakautumisen seurauksena syntyneessä yhtiössä tapahtuvat myöhemmät järjestelyt eivät vaikuta alkuperäisen jakautumisen arviointiin. Kuitenkin purkamistapauksissa, jotka olivat selvillä jo jakautumissuunnitelmaa tehdessä, voidaan joutua soveltamaan VML 28 § ja 29 §.¹⁴³

5.2 Yrityskauppa

Mikäli jatkajaa ei löydy lähipiiristä, voi yrityksen jatkuvuuden taata myymällä yrityksen ulkopuoliselle ostajalle. Yrityskaupat voivat onnistuessaan olla hyvinkin kannattavia. Tuoreen tutkimuksen mukaan yrityksen ostaminen on perustamista kannattavampaa, sillä ostettujen yritysten eloonjäämisprosentti oli viiden vuoden aikana jopa 1,5-kertainen verrattuna perustettaviin yrityksiin.¹⁴⁴ Aikaisemman tutkimuksen mukaan ostettavan yrityksen koko on yksi yrityskaupan onnistumiseen vaikuttava tekijä, sillä parhaat tulokset ovat syntyneet niissä ostajayrityksissä, jotka ovat keskittyneet pieniin ostokohteisiin.¹⁴⁵

Yrityskaupat eivät kuitenkaan aina suju kovin mallikkaasti. Yrityskauppoja on tutkittu paljon, joskin päähuomio on ollut yrityskauppojen jälkeisissä tilanteissa. Kesken jääneistä

¹⁴² Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, kohta 7.2

¹⁴³ Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa, kohta 7.2.

¹⁴⁴ Tall et al. 2015, s. 15.

¹⁴⁵ Rovit et al. 2004, s. 20.

yrityskaupoista ei ole varsinaisia tilastoja, sillä kesken jääneet yrityskauppaprosessit eivät jää mihinkään rekisteriin ja toiseksi neuvottelut ovat varsin usein salassa pidettäviä. Varamäki et al. (2014) ovat kuitenkin onnistuneet tutkimuksessaan löytämään syitä kauppojen epäonnistumiseen. Syitä epäonnistumiseen on lukuisia, mutta esille nousi silti se, että ostajat kokevat usein myyjien hintapyynnön liian suureksi.¹⁴⁶ Sama tutkimuksen case-tapaukset osoittivat myös sen, että omistajavaihdokseen tulisi varata reilusti aikaa ja yritystä kannattaisi alkaa järjestää myyntikuntoon hyvissä ajoin, sillä muuten kauppojen teko voi olla liian myöhäistä. Lisäksi tutkimuksesta ilmeni, että myös yrityskauppajen rahoitus voi nousta ongelmaksi, joskaan ei niin suureksi kuin voisi ajatella.¹⁴⁷

5.2.1 Osakekauppa ja liiketoimintakauppa

Osakeyhtiö voidaan myydä kahdella eri tavalla: osakekauppana tai liiketoimintakauppana. Osakekaupassa kaupan kohteena ovat yhtiön osakkeet ja myyjänä on tällöin yhtiön osakas tai omistaja. Myynnistä lasketaan omistajalle luovutusvoittoa tai -tappiota. Osakekauppa voi olla järkevää silloin, kun myyjällä ei ole enää tarvetta yhtiölle, jolloin hän pääsee kokonaan yrityksestä eroon. Kauppahinta muodostuu tällöin kaupan kohteena olevista osakkeista. Osakekaupan kohdalla yhtiön omistamien omaisuuserien omistaja ei kaupan myötä vaihdu vaan yhtiö pysyy niiden omistajana. Ostajan kannalta voi olla kuitenkin houkuttelevampaa ostaa vain hänelle oleellinen liiketoiminnan osa, jolloin kysymykseen voi tulla liiketoimintakauppa.¹⁴⁸

Liiketoimintakaupassa myyjänä on osakkaan sijasta yhtiö, ja kauppahinta on yhtiön veronalaista tuloa. Liiketoimintakaupassa yhtiö myy koko liiketoimintansa tai osan siitä kaupan kohteena olevaan toiminnalliseen kokonaisuuteen kuuluvineen omaisuuserineen. Yhtiö saa myydyistä omaisuuseristä vastiketta, joka on kaupantekovuoden veronalaista tuloa. Myytyjen omaisuuserien poistamatta olevat hankintamenot ja muut myyntiin liittyvät asiantuntijapalkkiot ovat yritykselle vähennyskelpoisia menoja. Tässä vaiheessa

¹⁴⁶ Jopa 76% vastaajista kokivat hinnan olevan liian korkea ja sitä kautta erittäin suuri tai suuri ongelma. Ks. lisää Varamäki et al. 2014, s. 47.

¹⁴⁷ Ks. lisää Varamäki et al. 2014, s. 67-81.

¹⁴⁸ Yrittäjät (<https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/minustako-yrittaja/omistajanvaihdos/verotus/yrityskaupan-verotus-320758>).

hankintameno-olettaman käyttö ei ole sallittu, vaan voitto lasketaan todellisten menojen vähentämisen kautta.

5.2.2 Myyjän ja ostajan erilaiset näkemykset

Yrityskaupassa on kolme osapuolta, joiden verotukseen kaupalla on vaikutusta. Nämä osapuolet ovat myyjä, ostaja ja itse yritys. Yrityskaupassa on tyypillistä, että ostajan ja myyjän intressit eroavat toisistaan merkittävästi. Esimerkiksi myyjälle on tavallisesti tärkeää kauppahinnan verotuskohtelu, jolloin osakekauppa on luonnollisesti tavoiteltava vaihtoehto. Ostaja on puolestaan kiinnostunut kauppahinnan vähennysoikeudesta sekä kaupan rahoituskuluista.¹⁴⁹

Esimerkiksi Blomquist et al. ovat esittäneet tyypiesimerkiksi huonosta kaupan suunnittelusta sen, että kaupan kohde on myyntivoiton minimoimiseksi paketoitu verotuksellisesti niin, että kohde on ostajalle kannattamaton, vaikka kokonaisuus olisi sisällöllisesti muuten kunnossa. Osapuolten tulisi osata ajatella kauppaa myös toistensa näkökulmista parhaan tuloksen saamiseksi. Vaikka verotukselliset asiat ovat merkittävässä roolissa yrityskaupoissa, ei kauppvoja tulisi ajaa eteenpäin pelkät veroedut mielessä, vaan syytä olisi keskittyä muutoin hyvän kokonaisuuden ja hinnan suunnitteluun.¹⁵⁰

Yrityskauppaa tulisi suunnitella hyvissä ajoin ennen kaupan toteuttamista. Usein esimerkiksi kohteen muokkaamisella siitä saadaan houkuttelevampi ja selkeämpi kokonaisuus. Jakautuminen voi muun muassa olla yksi keino tähän.

5.2.3 Jakautuminen yrityskaupan esitoimena

Jakautuminen voi helpottaa yrityskaupan toteuttamista ja vastata Varamäen et al. tutkimuksessa esiintyneisiin ongelmiin, joita olivat muun muassa liian suuri kauppahinta ja kaupan rahoitus.¹⁵¹ Jakautumalla yritys voidaan pilkkoa sopiviin osiin, jolloin yrityksen tai sen osan myynti voi suuresti helpottua ja samalla myyjä voi eriyttää kaupasta itselleen osan

¹⁴⁹ Blomquist et al. 2001, s. 96-98.

¹⁵⁰ Blomquist et al. 2001, s. 96.

¹⁵¹ Varamäki et al. 2014, s. 67-81.

jonka hän haluaa pitää vielä itsellään.¹⁵² Jakautuminen yrityskaupan esitoimena voi tapahtua jo edellä kuvatuin tavoin esimerkiksi siten, että eri liiketoiminnot hajautetaan eri yrityksiin, elinkeinotoiminta ja kiinteistöomaisuus erotetaan eri yrityksiin tai liiketoiminta ja yhtiöön kertynyt varallisuus erotetaan eri yrityksiin.¹⁵³ Tarkoituksena on näin järjestää yrityksestä houkutteleva ostokohde, joka ostajan on helppo ymmärtää ja hahmottaa. Samalla kohteen tase kevenee, mikä alentaa ostajan rahoituskustannuksia. Lisäksi myyjä voi saada kohteesta paremman tuoton, sillä liiketoiminnasta saadun hinnan lisäksi hänelle jää yrityksen ylimääräinen varallisuus.¹⁵⁴ Verotuksellisesti jakautuminen tarjoaa myyjälle mahdollisuuden myydä yrityksen liiketoiminta siten, että myyjä saa kauppahinnan suoraan itselleen eikä yhtiölle.¹⁵⁵

Oikeuskäytännön mukaan yrityskauppa on pätevä liiketaloudellinen syy jakautumiselle. Esimerkiksi tapauksessa KHO 2013:44 yrityksen kokonaisjakautuminen katsottiin tapahtuneen EVL 52 c §:n mukaisesti, vaikka yhtiön liiketoiminta oli päättynyt ja jakautuminen toteutettiin myynnin edistämisen vuoksi.¹⁵⁶ Jakautuminen yrityskaupan esitoimena on kuitenkin hyväksytty myös osittaisjakautumisessa.

KHO 2015:156: Aravakiinteistöjä omistava A Oy aikoi siirtää osittaisjakautumisella 91 huoneiston käsittävän vuokralokiinteistön B Oy:lle siten, että A Oy:n kokonaan omistava konsernin emoyhtiö sai vastikkeeksi B Oy:n osakkeita. B Oy oli sen jälkeen tarkoitus muuttaa asunto-osakeyhtiöksi, minkä jälkeen emoyhtiö myisi yksittäiset osakehuoneistot. Järjestelyn katsottiin kohdistuvan liiketoimintakokonaisuuteen, ja siihen sovellettiin elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 c §:ssä tarkoitettua osittaisjakautumista koskevaa säännöstä.

Tapauksessa osittaisjakautuminen tehtiin siitä syystä, että eriytettävä liiketoimintakokonaisuus saataisiin myytyä järjestelyn jälkeen. KHO totesi tapauksen yhteydessä, että liiketoimintakokonaisuuden myöhempi myynti ei voi olla sinällään este

¹⁵² Lauriala 2013, s. 30; Blomquist et al. 2001, s. 99.

¹⁵³ Järvenoja 2007, s. 138-140.

¹⁵⁴ Engblom 2007, s. 549.

¹⁵⁵ Laurila 2013, s. 30.

¹⁵⁶ Tapaus on esitelty tässä tutkielmassa veronkierron yhteydessä. Tapaukseen sovellettiin EVL 52h §:ää, mutta ei sen vuoksi, että jakautuminen ei olisi sallittu yrityskaupan esitoimena.

osittaisjakautumisen soveltamiselle, vaan osittaisjakautuminen liiketoimintakokonaisuuden myynnin vuoksi on hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste järjestelyn käyttöön.¹⁵⁷

5.3 Management Buy Out ja Employee Buy Out

Omistajanvaihdon voi toteuttaa myös myymällä yritys toimivalle johdolle tai olemassa olevalle henkilöstölle tai niiden osille. Usein tällaiset kaupat myös onnistuvat. Yrityksessä työskentelevät henkilöt tuntevat yrityksen jo valmiiksi ja usein heille on selvillä, kuinka yritystä tulisi viedä eteenpäin ja mihin suuntaan.

Yrityksen myynti toimivalle johdolle on usein luonteva tapa jatkaa yrityksen toimintaa. Toimiva johto jatkaa usein yrityksen toimintaa omistajaa miellyttävällä tavalla eikä yrityksen suunta välttämättä muutu kovin merkittävästi. MBO-kaupat ovat yleisempiä tilanteissa, joissa yrityksellä on useampia toimialoja ja nämä pyritään sitten myymään erikseen. Kuitenkin MBO-kaupat toimivat hyvin myös sukupolvenvaihdoksissa. MBO-kaupat voivat tapahtua niin, että koko johto on kaupassa mukana, mutta tyypillisesti mukana on vain osa johtoa. Mukana kaupassa voi olla myös yrityksen ulkopuolisia henkilöitä. Ei ole poikkeavaa, että kaupan osapuolina on johdon lisäksi pääomasijoitusyhtiöitä.¹⁵⁸

Employee Buy Out –kaupassa henkilöstö tai sen osa ostaa yrityksen ja työpaikkansa itselleen. On kuitenkin harvinaista, että ostossa on mukana koko henkilöstö. EBO-kaupan etuna on se, että työntekijöiden kynnys yrittäjyyteen voi pienentyä, kun mukana on useita henkilöitä kantamassa yrityksen vastuita ja riskejä.¹⁵⁹

5.3.1 MBO- ja EBO –kauppojen hyödyt ja vaarat

MBO- ja EBO –kauppojen onnistumiselle on useita edellytyksiä muihin vaihtoehtoihin nähden. Ensinnäkin yritys on jo ennestään henkilöstölle tuttu, mikä alentaa kynnystä yrittäjyyteen. Yrityksen tunteminen ja oma ammattitaito antavat luottamusta yrittäjyyteen.

¹⁵⁷ Ks. myös Penttilän artikkeli 'Liiketoimintakokonaisuus liiketoimintasiirrossa ja osittaisjakautumisessa – KHO 2015:155 ja 2015:156' aiheesta.

¹⁵⁸ Kangas 2012, s. 44; Co-operatives UK 2013, s. 7.

¹⁵⁹ Kangas 2012, s. 41.

Toiseksi henkilöstön ostaessa yrityksen pysyvät työpaikat varmimmin olemassa mutta myös asiakkaat ja toimittajat jatkavat todennäköisemmin yhteistyötä yrityksen kanssa. Uudet omistajat ovat todennäköisesti myös entistä sitoutuneempaa yrityksen toimintaan. Lisäksi henkilöstön toteuttamat kaupat jatkavat usein entisen omistajan työtä ja sekä omistaja että ostaja ovat tavallisesti tyytyväisiä kaupasta maksettavaan hintaan.¹⁶⁰

MBO-kaupoissa on kuitenkin tavallista, että johto voi myös pyrkiä kehittämään yritystä voimakkaasti ja sen jälkeen myymään yrityksen voitolla. MBO-kaupoissa edellytyksenä on johdon pätevyys sekä kyvykkyys toiminnan johtamiseen myös omistajan roolissa. EBO-kaupoissa omistajuus ja yrityksen johtaminen voivat nousta haasteeksi, mikäli omistaja vetäytyy yrityksen toiminnasta heti kaupan synnyttyä. Henkilöstöllä ei välttämättä ole tarvittavaa osaamista yrityksen pyörittämiseen kokonaisuudessaan. Tämä kannattaisi huomioida kauppakirjassa siten, että entisen omistaja-yrittäjän kanssa sovittaisiin hänen työskentelystään yrityksessä vielä kaupan jälkeenkin, jotta yrityksen jatkuvuus turvattaisiin mahdollisimman hyvin.¹⁶¹

EBO-kaupoilla syntyneet yritykset ovat menestyneet tutkimustiedon valossa varsin hyvin. Tyypillistä näiden kauppojen epäonnistumiselle on ollut se, että henkilöstöä pidetään vasta viimeisenä vaihtoehtona muiden vaihtoehtojen jäädessä toteutumatta.¹⁶²

5.3.2 MBO- ja EBO –kauppaprosessit

MBO- ja EBO –kaupat eivät sinänsä poikkea kaupasta ulkopuoliselle. Yritys ei kuitenkaan tule julkiseen myyntiin vaan neuvottelut käydään osapuolten kesken ja usein hinta on helpompi asettaa niin että molemmat osapuolet ovat siihen tyytyväisiä. On tavallista, että MBO- ja EBO –kaupoissa ostajat haluavat ainoastaan toimivan liiketoimintakokonaisuuden eikä niinkään yritykseen mahdollisesti kuuluvaa ylimääräistä omaisuutta, joka luonnollisesti nostaa myös kaupan hintaa. Vaikka neuvottelut käydään osapuolten kesken, on tärkeää että neuvotteluprosessin kestäessä sovitaan myös neuvottelujen pelisäännöistä ja tämä on usein kannattavaa tehdä kirjallisesti.

¹⁶⁰ Kangas 2012, s. 41 & 44; Co-operatives UK 2013, s. 7-8.

¹⁶¹ Kangas 2012, s. 41 & 44; Co-operatives UK 2013, s. 7-8; Lauriala 2013, s. 37-38.

¹⁶² Kangas 2012, s. 41.

MBO-kaupat ovat jo vakiinnuttaneet asemansa markkinoilla ja tarjolla on jo useita konsultteja apuna kaupantekoon. EBO-kaupat ovat sen sijaan vielä hieman harvinaisempia. Kankaan mukaan paras menetelmä suorittaa EBO-kauppa on se, että alussa työntekijät muodostavat EBO-tiimin, joka toimii koko henkilöstön edustajana sekä kaupan valmistelussa että neuvotteluissa. Yrityksen koko vaikuttaa asiaan, sillä suurissa yrityksissä henkilöstö voi valita edustajansa mutta pienemmissä yrityksissä mukana voi olla vaikka koko henkilöstö. On varsin tavallista, että kaikki henkilökunnan edustajat eivät halua osallistua kauppaan. EBO-kaupoissa on suositeltavaa, että mukana on asiaan perehtynyt asiantuntija, joka kykenee arvioimaan yrityksen taloudellista tilannetta, tulevaisuuden näkymiä ja auttamaan henkilöstöä kauppaneuvotteluissa.¹⁶³

EBO-kaupat voivat johtaa siihen, että yrityksen toimintamuoto muuttuu. Toimiva malli voi olla esimerkiksi osuuskuntamuotoinen yrittäjyys, jolloin kaikki osuuden omistavat voivat vaikuttaa liikkeen toimintaan. Myös osakeyhtiö on toimiva muoto. Osakeyhtiön etuna ovat muun muassa mahdollisuudet osallistua yrityksen omistamiseen erikokoisin osakeosuuksin. Kankaan mukaan myös yrittäjän kannattaa tukea taloudellisesti henkilöstön avuksi palkattua asiantuntijaa, sillä on kaikkien etu, että kauppaprosessi sujuisi hyvin eikä häiritsisi yrityksen toimintaa.¹⁶⁴

On syytä myös huomata, että henkilöstöä ja johtoa voi sitouttaa yrityksen toimintaan vähitellen muun muassa osakeoptioiden ja osakeantien muodossa. Kaupan ei myöskään tarvitse olla puhtaasti MBO- tai EBO –kauppa vaan kyseeseen voi tulla myös näiden yhdistelmä.

5.3.3 Jakautuminen MBO- ja EBO –kauppojen esitoimena

Yrityskauppa ja henkilöstön sitouttaminen yrityksen jatkuvuuden vuoksi ovat molemmat tavallisesti hyväksyttäviä liiketaloudellisia perusteita jakautumiselle. Tapauksissa KHO 1999:2 ja KHO 1999:63¹⁶⁵ jakautumista suunniteltiin, jotta yrityksen toimintaan saataisiin uusia osakkaita. Tapauksissa aiemmat omistajat eivät aikoneet vetäytyä yrityksen

¹⁶³ Kangas 2012, s. 41-42 & 44.

¹⁶⁴ Kangas 2012, s. 42.

¹⁶⁵ Tapaus on esitelty tässä tutkielmassa luvussa 4.4.

toiminnasta vielä, mutta huomioon otettiin myös tarve yrityksen jatkajille, sillä se olisi kuitenkin lähivuosina edessä.

Tapaukset ovat hyvin pitkälti samankaltaisia. Molemmissa tapauksissa kyseessä olivat tilintarkastus- ja asiantuntijapalveluja tarjoavat yritykset, jotka aikoivat toteuttaa jakautumisen siten, että suuri osa varallisuudesta siirrettäisiin sijoitustoimintaa harjoittavaan yhtiöön. Molempien jakautumissuunnitelmien tarkoituksena oli saada varsinaiseen liiketoimintaan uusia asiantuntijaosakkaita. Uusien osakkaiden hankkiminen oli kuitenkin lähes mahdotonta yritysten raskaiden taseiden vuoksi, sillä uusien osakkaiden rahoituskustannuksista muodostuisi kohtuuton rasitus.

KHO 1999:2 Tilintarkastus- ja asiantuntijapalvelutoimintaa harjoittanut yhtiö aikoi jakautua osakeyhtiölain 14 a luvun jakautumista koskevien säännösten mukaisesti kahdeksi uudeksi yhtiöksi siten, että toinen uusista yhtiöistä tulisi harjoittamaan asiantuntijapalvelujen antamista ja toinen vain sijoitustoimintaa. Jakautuminen oli yhtiön mukaan tarpeen yhtiön pääomarakenteen muuttamiseksi sellaiseksi, että se muun muassa auttaisi toteuttamaan yhtiössä järkevää osakaspoliittikkaa ja edistäisi yhtiön liiketoiminnan kehittämistä. Jakautumisen ei esitetyissä olosuhteissa katsottu tapahtuvan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 g §:n mukaisesti veron kiertämiseksi tai verotuksen välttämiseksi.

Tapauksessa jakautumiselle oli hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste. MBO- ja EBO –kaupat voidaan toteuttaa vähitellen, kuten tapauksesta voi nähdä. Toinen tapa on yrityksen myyminen kokonaisuudessaan niin että vanhat omistajat luopuvat kokonaan omistuksistaan. Tapa ei sinänsä eroa tavallisesti yrityskaupasta ulkopuoliselle. Tapauksessa KHO 1999:63 jakautumista ei hyväksytty samoilla perusteilla, sillä jakautumissuunnitelman mukaan toinen yrityksistä purettaisiin viiden vuoden sisällä. On siis huomattava, vaikka jakautuminen olisi liiketaloudellisesti perusteltua, voi verojen välttely johtaa siihen, että jakautumiseen sovelletaan EVL 52h §:ää.

5.4 Tappioiden siirtyminen omistajanvaihdoksissa

Edellä luvussa 3.7 on kerrottu kuinka tappiot siirtyvät jakautumisen yhteydessä. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä lyhyesti ottaa esille myös tappioiden käyttäytyminen omistajanvaihdoksessa. Tapahtui omistajavaihdos miten tahansa, on tärkeää tunnistaa millaiset edellytykset yrityksen mahdollisten tappioiden siirtymiselle ovat. Tappiontasauksesta säädetään TVL:n 119 §:ssä. Sen mukaan elinkeinotoiminnan verovuoden tappio vähennetään elinkeinotoiminnan tuloksesta seuraavan 10 verovuoden aikana aina sitä mukaa kuin tuloa syntyy.

Omistajanvaihdoksilla on kuitenkin vaikutusta yrityksen tappiontasaukseen. TVL:n 122 §:n mukaan yritys ei voi vähentää tappiota, jos tappiovuoden aikana tai sen jälkeen yli puolet sen osakkeista on muun saannon kuin perinnön tai testamentin vuoksi vaihtanut omistajaa. Lisäksi pykälässä määritellään, että jos tappiota tuottaneen yrityksen osakkeista vähintään 20 prosenttia omistavassa yhteisössä on tapahtunut vastaava omistajanvaihdos, viimeksi mainitun yhteisön omistamien osakkeiden katsotaan vaihtaneen omistajaa.¹⁶⁶

TVL:n 122 §:n tarkoituksena on estää kaupankäynti yritysten tappioilla. TVL:n 122 § kolmannen momentin mukaan Verohallinto voi kuitenkin hakemuksen perusteella myöntää oikeuden tappion vähentämiseen omistajanvaihdoksesta huolimatta erityisistä syistä. Poikkeuslupa voidaan myöntää, jos se on tarpeen yhteisön toiminnan jatkumisen kannalta. Lisäksi taustalla tulee olla erityisiä syitä, joita voivat olla muun muassa sukupolvenvaihdosluovutus, yrityksen myynti työntekijöille tai yrityksen toiminnan jatkamisen välittömät työllisyysvaikutukset. Poikkeuslupahakemuksessa tulee esittää luvan myöntämisen edellytykset, ja luvan myöntäminen tai epääminen perustuu kokonaisharkintaan.¹⁶⁷

Huomioitavaa on, että TVL:n 122 § ei koske TVL:n 123 §:n tarkoittama jakautumistilannetta. Jakautumisen yhteydessä ei siis voi hakea poikkeuslupaa tappioiden siirtymiseen TVL:n 123 §:stä poikkeavalla tavalla. Kuitenkin jos vastaanottava yhtiö

¹⁶⁶ Huomaa kuitenkin, että pörssiyhtiöihin säännöksiä sovelletaan erilaisin perustein. Tässä tutkielmassa ei myöskään käsitellä konserniavustuksen ja tappioiden käsittelyä.

¹⁶⁷ Vahvistettu tappio ja omistajanvaihdos 2016, kohta 3.1.

myöhemmin vaihtaa omistajaa ja sille on siirtynyt tappioita TVL:n 123 §:n mukaisesti, voidaan tappioiden vähentämiselle hakea poikkeuslupaa edellytysten täytyessä.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Ks. Vahvistettu tappio ja omistajanvaihdos 2016, kohta 2.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Suomessa on suuri tarve sille, että yritysten omistajanvaihdokset toteutuisivat mahdollisimman sujuvasti. Useat tutkimukset ovat osoittaneet olemassa olevien yritysten merkityksen esimerkiksi perustettaviin yrityksiin verrattuna. Kuitenkin liian suuri osa yrittäjistä on epätietoisia siitä, mitä yritykselle tapahtuu yrittäjän eläköitymisen jälkeen. Tutkimukset ovat lisäksi osoittaneet, että yrityskaupoissa ongelmiksi jatkajan puutteen lisäksi nousevat liian suuri kauppahinta ja sitä myöten suuret rahoituskulut. Tässä tutkielmassa jakautumista on tarkasteltu näistä lähtökohdista.¹⁶⁹

Tutkimustehtävinä oli ensinnäkin selventää jakautumisen lainsäädäntöä sekä OYL:n että EVL:n kautta. Suurimmiksi haasteiksi jakautumisessa nousee esille lakien väliset erot, jotka on huomioitava mahdollisten veroetujen vuoksi. Toisena tutkimustehtävänä oli selventää jakautumista yrityksen omistajavaihdoksen esitoimena. Tutkielmassa on pyritty antamaan kuva siitä, kuinka jakautuminen voidaan toteuttaa ja kuinka se voi toimia erilaisten omistajavaihdosten apuna. Kolmantena tutkimustehtävänä oli tarkastella jakautumisen etuja, haittoja ja mahdollisia rajoitteita. Näitä esiintyy etenkin EVL:n puolella, jonka säännökset on kirjoitettu varsin yleisiksi. Seuraavaksi keskitytään tutkimustehtävien läpi käymiseen.

6.1 Jakautumisen lainsäädännöstä

Jakautumista koskevat säännökset löytyvä sekä OYL:stä että EVL:stä. Säännöksissä on tiettyjä eroavaisuuksia, jotka voivat aiheuttaa sekaannusta. Suurimmat erot lakien välillä koskevat omistajuusosuuksia, jakautumisvastiketta sekä osittaisjakautumisessa liiketoimintakokonaisuutta. OYL sallii jakautumisen yhteydessä jakautumisvastikkeeksi myös rahaa ja muuta omaisuutta kuin osakkeita, jolloin myös omistussuhteet voivat muuttua jakautumisen yhteydessä. EVL sallii jakautumisvastikkeena vastaanottavien yhtiön osakkeita samassa suhteessa kuin jakautuvassa yhtiössä, jolloin myöskään omistusosuuksissa ei tapahdu muutoksia. Vastike saa olla myös rahaa, mutta se saa olla enintään kymmenen prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta yhtiön maksettua osakepääomaa.

¹⁶⁹ Varamäki et al. 2014, s. 3

EVL sisältää lisäksi vaatimuksen liiketoimintakokonaisuudesta osittaisjakautumisen yhteydessä, OYL:stä vastaavaa vaatimusta ei löydy. Tämä rajoittaa siten osittaisjakautumisen käyttöä verovapaasti.

OYL:ään jakautumisen säännökset on kirjoitettu varsin tyhjentävästi eikä sen soveltamisesta ole juurikaan oikeuskäytäntöä.¹⁷⁰ Sen sijaan EVL:n säännösten tulkinnalle on runsaasti oikeuskäytäntöä, joka linjaa säännösten soveltamista. Kaikki OYL:n mukainen jakautuminen ei ole EVL:n mukaan jakautumista, jolloin jakautuminen ei myöskään voi toteutua verotusta lykkäävällä tavalla. Kuitenkin jotta EVL:n jakautumissäännöksiä voitaisiin soveltaa, tulee jakautuminen tehdä OYL:n säännösten mukaisesti. Käytännössä EVL:n säännöksillä on painavampi merkitys, sillä tavoitteena on jakautumisen verovapaus.¹⁷¹

6.2 Jakautuminen omistajanvaihdoksessa

Omistajanvaihdoksissa jakautuminen voi auttaa siinä mielessä, että yrityksestä voidaan karsia pois kaikki ylimääräinen liiketoimintaan kuulumaton omaisuus. Usein etenkin vuosia toimineilla yrityksillä on omaisuutta, joka ei ole silti tarpeen yrityksen varsinaisessa liiketoiminnassa. Jakautumisella voidaan hajauttaa eri liiketoiminnot omiin yrityksiin, jolloin esimerkiksi sukupolvenvaihdoksen yhteydessä yrittäjälle voi vielä jäädä ylimääräinen tulolähde. Yritys voi mennä myös paremmin kaupaksi, kun sillä on selkeä toimialue. Samalla myös kauppahinta alenee, kun yritys on pienemmissä osissa. Toisaalta selkeä eriyttäminen voi myös parantaa kauppahintaa yrityksen kannalta, kun kohteena on houkutteleva ja selkeä kokonaisuus. Jakautumisessa on mahdollista hajauttaa eri yhtiöihin myös yritystoiminta ja kiinteistöomaisuus sekä yritystoiminta ja kertynyt nettovarallisuus. Myös tällöin yrityksen tase kevenee ja yrityksen varsinainen liiketoiminta nousee esiin. Tämä myös alentaa kauppahintaa sekä ostajan rahoituskustannuksia.¹⁷²

¹⁷⁰ Tämä voi osin johtua myös siitä, että kiistat käydään usein välimiesmenettelyissä, jotka eivät ole julkisia. Ks. esimerkiksi Digian jakautumissuunnitelma, s.11 (<http://digia.fi/globalassets/sijoittajat/jakautuminen/digia-oyj---jakautumissuunnitelma---qt-group-oyj.pdf>).

¹⁷¹ Järvenoja 2007, s. 118; Yritysjärjestelyt ja verotus –jakautuminen, kohta 1.

¹⁷² Ks. lisää esim. Järvenoja 2007, s. 138-141.

Yritys voi vaihtaa omistajaa eri tavoilla. Tässä tutkielmassa tapoina tarkasteltiin sukupolvenvaihdosta, yrityskauppaa ulkopuoliselle sekä kauppaa yrityksen johdolle ja henkilöstölle.. Mikäli jatkajaa ei löydy perhepiiristä, on yrityksen myynti ulkopuoliselle hyvä vaihtoehto. Tällöin on kuitenkin ehkä vieläkin tärkeämpää yrityksen paketointi houkuttelevaksi kokonaisuudeksi. Huomioon kannattaa ottaa myös vaihtoehto, jossa johto tai henkilöstö tai niiden yhdistelmä jatkaa yrityksen toimintaa. Tutkimusten mukaan tällaiset omistajanvaihdokset ovat toimineet erittäin hyvin. Jakautuminen voi toimia apuna jokaisessa omistajanvaihdostilanteessa ja usein se on myös verotuksellisesti hyväksytty toimenpide. On kuitenkin pidettävä huoli siitä, että jakautumisessa ei pyritä tietoisesti välttämään saati kiertämään veroja. Omistajanvaihdos vaatii huolellista suunnittelua tavallisesti aina, eikä jakautumisen käyttäminen ole tästä poikkeus. Jakautumisen suunnittelu ja toteuttaminen vaativat aikaa jo pelkkien OYL:ssä tarkoitettujen muotoseikkojen vuoksi. Lisäksi mahdolliset ennakkoratkaisut verotuksessa vievät aikaa, jolloin suunnitteluun kannattaa alkaa hyvissä ajoin.

Jakautumien ei toki ole ainoa ratkaisu omistajanvaihdosten toteutumiselle, mutta sitä kannattaa harkita niissä tapauksissa, joissa yritykseen on kertynyt paljon varsinaiseen liiketoimintaan kuulumatonta varallisuutta. Tällöin jakautuminen selkeyttää paitsi liiketoimintaa mutta myös mahdollistaa kaupan ostajan kannalta pienemmän kauppahinnan sekä rahoituskustannusten vuoksi. Lisäksi yrittäjä voi eläkkeensä lisäksi saada tuloja hänelle jääneestä liiketoiminnasta.

6.3 Etuja, ongelmia ja rajoitteita

Jakautumisen etuna on verojenmaksun lykkääntyminen aina siihen saakka, kun osakkeet viimein vaihtavat omistajaa. Tällöin verottomuus tukee yrityksen kehittämistä esimerkiksi silloin, kun toimintaa halutaan tehostaa tai järjestellä uudelleen. Jakautuminen voi auttaa niin riskienhallinnassa, liiketoimintojen selkeyttämisessä kuin omistajavaihdoksissakin. Jakautumisen käytölle on kuitenkin oltava liiketaloudellinen peruste ja saatavien veroetujen tulisi ainoastaan tukea yrityksen liiketoimintaa – ei olla itsetarkoituksena.¹⁷³

¹⁷³ Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen, kohdat 1 & 4.2.1; Immonen 2015, s. 30-31.

Jakautumisen säännösten tulkinta aiheuttaa kuitenkin ongelmia, jotka ovat nähtävissä useissa KVL:n ennakkoratkaisuissa sekä oikeustapauksissa. Ongelmia aiheuttaa varmastikin hieman lakien erilainen säätely, mutta myös EVL:n säännösten yleisyys. Ongelmia on ollut runsaasti esimerkiksi liiketoimintakokonaisuuden hahmottamisessa osittaisjakautumisen yhteydessä.¹⁷⁴ Osittaisjakautumisessa liiketoimintakokonaisuus on jäätävä sekä jakautuvaan yhtiöön mutta liiketoimintakokonaisuuden on myös siirryttävä vastaanottavaan yhtiöön. Liiketoimintakokonaisuus käsittää kaikki kyseiseen liiketoimintaan liittyvät varat ja velat, samoin kuin muun muassa henkilöstön ja sopimukset.¹⁷⁵ Liiketoiminnan on oltava aktiivista eikä sen saa olla liian vähäistä, kuten tapauksessa KHO 2008:74 kävi ilmi. Jokaista tapausta on tarkasteltava kokonaisuutena, minkä osoittavat esimerkiksi tapaukset KHO 23.2.2010/323 ja KHO 2015:56 osoittavat. Tapauksissa toisessa sallittiin yhden kiinteistön erottaminen omaksi liiketoimintakokonaisuudeksi ja toisessa yhden kiinteistön ei katsottu toteuttavan liiketoimintakokonaisuuden vaatimusta.

Jakautumisen säännösten tulkinta on haastavaa, etenkin siksi että EVL 52 c §:n ohella on tarkasteltava EVL 52 h §:ää eli niin sanottua veronkiertosäännöstä.¹⁷⁶ Tulkintaongelmia on ollut jopa tapauksia ratkaistaessa, jossa ratkaisu on muodostunut äänestysten kautta erilaisten näkemysten ja painotusten vuoksi. Esimerkiksi tapauksessa KHO 2013:44 näkemykset eivät olleet yhtenäiset. Osa katsoi, että jakautumiselle on liiketaloudellinen peruste, mutta osa tulkitsi järjestelyn tuottavan perusteettomia veroetuja. Jakautumisesta on syytä hakea ennakkoratkaisua, mikäli sen toteuttamisessa on vähänkään epäselvyyttä. Sinänsä liiketaloudellinen peruste jakautumiselle ei välttämättä riitä, jos samalla saavutetaan perusteettomia veroetuja. Tämä oli veronkiertosäännöksen täsmentämisen taustalla. Valtiovarainvaliokunta totesi mietinnössään, että veronkiertosäännöksen täsmentäminen on tarpeellista niin, että järjestelyn tärkeintä syytä ei tarvitse alkaa punnita tilanteissa, joissa veronkierto on yksi järjestelyn pääasiallisista tavoitteista muiden tavoitteiden rinnalla. Toisaalta mietinnössä painotettiin, että säännöstä ei tule soveltaa puhtaasti liiketaloudellisiin yritysjärjestelyihin eikä merkittävätkään veroedut voi johtaa

¹⁷⁴ Liiketoimintakokonaisuuden käsite alkaa tosin olla jo selkiintynyt. Esimerkiksi Järvenoja 2014, s.1 on todennut, että ennakkokannanottoja ei enää niinkään haeta Keskusverolautakunnalta vaan verovirastoilta.

¹⁷⁵ Yritysjärjestelyt ja verotus – jakautuminen 2016, kohta 4.5.

¹⁷⁶ Lisäksi VML 28 ja 29 § voivat tulla kyseeseen tapausten arvioinnissa.

säännöksen soveltamiseen, jos järjestelyille on liiketaloudelliset perusteet.¹⁷⁷ Tästä voidaan päätellä, että tulkinnassa käytetään kokonaisvaltaista harkintaa, joka ei välttämättä toteuta oikeusvarmuutta kaikissa tapauksissa hiuksenhienojen sävyerojen vuoksi. Tämän vuoksi suhteellisuusperiaatetta voisi käyttää voimakkaamminkin rajatapausten tulkinnassa.¹⁷⁸

Oikeustapauksista voi tehdä myös muita linjauksia jakautumisia arvioitaessa. Jakautumista ei ole hyväksytty silloin, kun tarkoituksena on ollut purkaa toisen yrityksen liiketoiminta viiden vuoden sisällä.¹⁷⁹ Jos lopettaminen on jo jakautumissuunnitelmassa tiedossa, ei jakautumisen säännöksiä voida soveltaa. Jakautumisen säännösten tulkinnassa on vielä epäselvyyttä. Epäselväksi jää muun muassa se, voiko yritys jakauduttuaan lopettaa toimintansa ilman veroseuraamuksia esimerkiksi viiden vuoden sisällä, jos tilanne markkinoilla ajaa sen toiminnan siihen pisteeseen. Todennäköisesti voi, sillä kyseessä ei ole suunniteltu lopettaminen vaan olosuhteiden pakko. Osittaisjakautumisessa toiminnan passiivisuus ja vähäisyys voivat olla este jakautumissäännösten soveltamiselle. Kuitenkin näiden määrittely jää vajaaksi. Millainen toiminta on liian passiivista ja millainen liian vähäistä, jotta osittaisjakautumista ei voida soveltaa. Kokonaisjakautuminen on sen sijaan hieman selkeämpää, sillä sen kohdalla esimerkiksi toiminnan passiivisuus ei noussut esteeksi.¹⁸⁰ Jakautumissäännökset ovat siis hieman epäselvät ja sen vuoksi ennakkokannanottojen hakeminen on järkevää. Omistajanvaihdos yrittäjän eläköityessä on katsottu sellaiseksi liiketoiminnan kannalta perustelluksi perusteeksi etenkin kokonaisjakautumiselle, että sen käyttö on kuitenkin tavallisesti sallittu.

Jakautuminen, kuten muutkin yritysjärjestelyt, vaatii useiden verolajien säännösten yhteensovittamista, OYL:n huomioimista, sekä yrityksen strategioiden ja liiketoiminnan kannalta oleellisten asioiden arvioimista, jotta se toteutuisi halutulla ja vaaditulla tavalla.¹⁸¹ Lisäksi huomioon on otettava sekä yrityksen että sen omistajan näkökulmat. Omistajavaihdoksen yhteydessä asiaa tulisi miettiä myös ostajan kannalta.

¹⁷⁷ VaVM 41/2005, s. 2.

¹⁷⁸ Tämä tuli esille unionin tuomioistuimen tapauksessa C-28/95 Leur-Bloem kohta 43 ja 44, joissa veronkiertoartiklaa kehoitetaan soveltamaan siten, että koko liiketoimi tutkitaan ja arvioidaan suhteellisuusperiaate mielessä.

¹⁷⁹ KHO 1999:63.

¹⁸⁰ KHO 2013:44.

¹⁸¹ Ks. myös Engblom 2007, s.546.